

T e s t i

Ai testi registrati da me ho aggiunto quei pochi pubblicati da altri, perché mi sembrò opportuno riunire in una sola sede le non molto voluminose prove linguistiche del dialetto molisano, sparse però in diverse pubblicazioni in parte non facilmente accessibili. Chissà se si troverà presto qualcun altro che faccia visita alle colonie in Molise per motivi di studi linguistici. Ma se non si darà il caso è del tutto possibile che i testi qui riuniti diventeranno anche gli ultimi resti linguistici registrati dei serbocroati molisani. Un'altra ragione che mi spinse a ristampare qui anche le poche registrazioni di altri è che in tal modo si offriva la possibilità di spiegarle in alcuni punti da una parte e d'altra parte talvolta anche di correggerle. Per facilitare i testi, non di rado, difficilmente comprensibili ho aggiunto ad essi (nella colonna destra delle singole pagine) una traduzione nella lingua serbocroata letteraria moderna, utilizzando per quanto fu possibile le stesse parole perché si possa in tal modo riconoscere subito fino a che punto il dialetto molisano si sia allontanato dallo štocavo normale per quanto riguarda suoni, forme e sintassi ma in particolare rispetto all'accentuazione e alla quantità. Ho raggruppato i testi stessi secondo il contenuto, solo le prove messe molto gentilmente a mia disposizione da Baudouin de Courtenay dovettero restare unite, dato che su desiderio di Baudouin se ne dovettero fare estratti stampa.

I. Racconti e favole

Come si è fatto presente a p. 80 questi sono senza eccezione di origine italiana. Registrai i nn. 1-7 dalla voce di Concetta Di Paola, un'italiana nata nel 1861 a Casacalenda (provincia di Campobasso) che però, abbandonata dai genitori, giunse da bambina piccola a San Felice e poi ad Acquaviva, dove si slavizzò completamente e più tardi si sposò. Apprese questi racconti da un'anziana di Acquaviva e naturalmente io li registrai tali e quali li udii.

1. Făt do-Rušól

Bíše nu-vót: je-bîj ôsta ^udóvac jêna lûd, a jîmaše jenu divôjk^u, a pã sa-žênija jôpa, a je vãzej drûgu žên. A jîmaše pûr nu-divôjk òvã žén, pa
 5 òvã divôjk ka bíše múži^{en}, ju šãlãše svè vãn; a òvã divôjk jîmaše jênu krãv, ka ju ìdeše cúvat vãn. A òvã têt, tr ju nè moreše vît, ju-dajãš svè kù-
 10 çen, ka mãše prèst. Jèna dãn ju-dála jènu rôtulu kuçen, ka mãše prèst, a òvã divôjk sa-krîvaše, ka nè moreše fûrt, ka bíše çûd. Bíše òna krãv – sa zväše Rušól, bíše fât – a gòvor^aše krãv òvû divôjk: “Nòmo sa-krîviti, ka
 15 prèdem jã kùç^{en}; tî pój mi-çîn’ trãv, ka jã cú-jîst.” Vèçer je-divôjk pònîla klûpka do-prèje nègovu têt dôm, pa ju røkla têt: “Kò je ti prèj tûna tâ kùçen, ka tî ju-nè-more^aše fûrt? a
 20 sùtr mãm ti-dãt dvî rô^utol, a mãm ti-bíjat mòju šcêr s tèbom za vît, kò ti-préd^a kùçen.” Òvã divôjk je-pòla vãn, a sa krîvaš mbãça krãv a gòvoraše: “Rušola mòja, kãko cú-çî^{et}? ke
 25 dãnas mi-nè-moreš prèst kùçen, ka òvã ce-vît ka mi prèdeš òvã kùçen!” Òvã je rîspunila: “Tî nòmo sa-ngãrgat; tî bãji-ju nã-glav, k’ òna ce-zãspat a nèce vît ka jã ti-prèdem kù-
 30 çen.” A je-prél, a je pònîla dôm klûpka^a do prèj di je-tét. A têt pîtaše nègovu šcêr: “Kò je-prèja òve kùçen dãnas?” Je rîspunil šcêr: “Jã, mã, nîsa vîdi^{el}, ka jã sa-zãspal.”
 35 Sèkon-dãn ju-dála trî rô^utol a je røkla: “Çîn’ vît ka zãspiješ, a nòmo zãspat, a glèdaj kò prèd òve kùçen.” – Òva náka je-çîla: nîje zãspal a je-vîdi^{el} kò prèdãš òva kùçen, a je pòla
 40 dôm a je-røkla nègov^u mãter: “Òna ne prèda kùçen mòja sèstr, prèda ònã krãv ka sa-zòv Rušól.” Òva

1. Prîça o Rušóli

Bjèše jedãnut: bîo òstao udóvcem jèdan çòvjek, a ìmaše jèdnu djèvôjku, a pãk se ožènio òpèt i ùzeo je drûgû žènu. A ìmaše i òvã žèna jèdnu djèvôjku, pã òvû djèvôjku, kòjã bjèše mužèvlã, slãše je svè vãn; a òvã djèvôjka ìmaše jèdnu krãvu, kòjû ìdãše cúvati vãn. A òvã tètka, štò je nè mogãše vîdjeti, dãvãše joj svè kùçine, kòjè ìmaše prèsti. Jèdan dãn dála joj je jèdnu r ô t u l u kùçinã, štò ìmaše prèsti, a òvã djèvôjka se krîvãše, da nè mogãše svîřiti, jèr bjèše mnògo. Bjèše ònã krãva – zväše se Rušóla, bjèše víla – a gòvorãše krãva òvôj djèvôjci: “Nèmôj se krîviti, jèr cú prèsti jã kùçine; tî pódi mi brãti trãvu, štò cú jã jèsti.” Û vèçer je djèvôjka pònijela klûpko prèdè svòjôj tètki dõma, pã je røkla tètka: “Kò ti je prèo svè tè kùçine, jèr ih tî nè mogãše svîřiti? a sùtra cú ti dãti dvîje r ô t u l e , a pòslaçu mòju kçêr s tòbõm, da vîdi, kò ti prèdè kùçine.” Òvã djèvôjka je pòšla vãn, i krîvãše se prèd kravõm i gòvorãše: “Rušóla mòja, kãko cú çîniti? jèr dãnas mi nè možeš prèsti kùçine, jèr òvã ce vîdjeti dã mi prèdeš òvè kùçine!” Òna je òdgovorila: “Tî nè-môj se brînuti; tî bířti je po glãvi, jèr ce òna zãspati a nèce vîdjeti dã ti jã prèdem kùçine.” I prèla je i pònijela dõma klûpka prèdè gdjè je tètka. A tètka pîtaše svòju kçêr: “Kò je prèo òvè kùçine dãnas?” Òdgovõrila je kçî: “Jã, mãjko, nîjèsam vîdjela, jèr sam jã zãspãla.”

Drûgî dãn joj je dála – trî r ô t u l e tè je røkla: “Uçini se dã si zãspãla, a nè-môj zãspati, a glèdaj, kò prède òve kùçine.” – Òvã je tãkõ uçinila: nîje zãspãla tè je vîdjela kò prèdãše òvè kùçine, tè je pòšla dõma i røkla je svòjôj mãteri: “Òno ne prèdè kùçine mòja sèstra, prèdè ònã krãva štò se zòvè Rušóla.” – Òvã

žena bònòc je-sìla stènat; činì mùž:
 “Štò ti-jê ka stèneš?” – “Măș mi-
 ũbit ònu kräv ka sa-zòv Rušó^ul.” A
 òvã nèpùt je-čùl, ka grèdãše svè vãn
 5 čúvat òvu kräv, ke mãše ju-úbit, pa
 je-pòla vãn krìjúc tr gòvoraše: “Kã-
 ka ču-čit, Rùšòla mój, ka mój tát mã
 ta-úbit?” Òvã kräv je-rìspuñel: “Nò-
 mo sa-krìvit, lìpa divòjk! nèka ma-
 10 ùbije tvòj tát. Kãdã ìđe spráznit òvi
 trbuh mój, nondèka je jena škätul
 ũtra mój trbuh; vãmì si ju, hráni si j,
 k’ òno je-tvòja srìc.” A òvã divòjk
 nìje hòdila vèc vãn, tèt ju-čìnaše stät
 15 ũtra lúg. Pa bìše nu-vót, bìše fèšt do
 stòga Mikèl, mãša pòc u crìkv^u òvã
 tèt, a røkla-je divòjk^u: “Tót mãš stät,
 a tì némaš dóc u crìkv^u”, pa je hìtil
 nu-štrùpal pròs, pa je cùpila s murtã-
 20 lém nã glav: “Kãdã fùrnìš skùpit òvu
 štrùpal pròs, nònda mãš dóc u crìk-
 v^u.” Òvã divòjk je-tvòril òvu škätul,
 a su jìzašl dvì palùmel a su skùpil
 tùn òvi pròs a je vãzel nãboļu vèšt a
 25 je vřla nã-ram, a je pòl u crìkv^u, a je
 pòl klèknit nãpri ñègove tètè u crìk-
 v^u. Nègova tèt ju-pítal: “Ìskla jés,
 lìpa divòjka?”, a òvã divòjk je-rìspu-
 ñel: “Jèsa do murtála nã glav^u.” Je
 30 dòla drùga fèšt: jòpa nãk je čìel, jòpa
 je-hìtila pròs nã-zemļ a ju lùpila
 sègom nã glav: “Kãdã fùrneš skùpit
 tò^u, nònda mãš dóc u crìkv^u.” Je pò-
 la jòpa u crìkv^u nã-mis, a òvã tèt
 35 jòpa ju-pítal: “Ìskla jés?” – “Sè-
 gom nã glav!” Òvã tèt je-sa-dòmìs-
 lil! Òvã divòjk do fùrje ka mãše sa-
 pòc svúc dóm, ju pã jena pòstò. Sìn
 krãlen, ka zãhodeš zã-ñòm iz crìkv, je
 40 skùpij òvi pòstò, pa je hòdìj tũna po
 grãd za vřt, kòmu stãjaš òvi pòstò, e
 ònòj mãše ju-priséc. Nìkrom nìje pò-
 šã òvi pòstò – je pòšã òvu divòjku ka
 bìše sfrtunãn.

žena je òbnòc stãla stènati; gòvorì mùž:
 “Štò ti je da stèneš?” – “Trèba da mi
 ùbijèš ònũ krãvu štò se zòvè Rùšòla.” A
 òvã necãkiãna je čùla, štò ìđãše svè vãn
 čúvati òvũ krãvu, dã je ìmaše ùbiti, pã je
 pòšla vãn krìjúcì te gòvoraše: “Kãko ču
 čìniti, Rùšòla mòja, jèr mój òtac ìmã te
 ùbiti?” Òvã je krãva odgovòrila: “Nèmòj
 se krivìti, lìjepã djèvòjko! nèka me ùbijè
 tvòj òtac. Kãdã pòđè isprãzniti òvãj mój
 trbuh, òndje je jèdna škätuļa u mòjemu
 trbuhu; ùzmi je sèbi, hráni je, jèr ònò je
 tvòja srèca.” A òvã djèvòjka nìje hòdila
 vřše vãn, tètka je čìnãše stãti u lúgu. Pã
 bjèše jedãnpùt, bjèše blãgdãn svètoga
 Mihãjla, ìmaše pócì ù crìkvu òvã tètka i
 røkla je djèvòjci: “Tũ mòraš òstati, a nè-
 mãš dóci ù crìkvu”, pã je bãcila jèdnu
 š t r ù p e l u pròsa, pã je ùdarila mužã-
 rom ù glãvu: “Kãdã svřšìš skùpiti òvu
 š t r ù p e l u pròsa, òndã čèš dóci ù crì-
 kvu.” Òvã djèvòjka je otvòrila ònũ škã-
 tuļu, a izãšla su dvã gòlũba tè su skùpili
 svè tò pròso; pã je ùzèla nãjboļu hãjnu
 tè je stãvila nã rame (nã sebe), i pòšla je
 ù crìkvu, tè je pòšla klèknuti pred svò-
 jòm tètškòm ù crìkvi. Nèna tètka ju je pì-
 тала: “Òtkle si, lìjepã djèvòjko?”, a òvã
 djèvòjka je odgovòrila: “Jã sam od mu-
 žãra ù glãvu.” Dòšao je drùgi svètac:
 òpèt je onãkò učinila, òpèt je bãcila prò-
 so nã zemļu tè ju je ùdarila stòlicòm ù
 glãvu: “Kãdã svřšìš tò skùpiti, òndã čèš
 dóci ù crìkvu.” Pòšla je òpèt ù crìkvu nã
 misu, a òvã tètka òpèt ju je pítala: “Òt-
 kle si?” – “Stòlicòm ù glãvu!” Òvã se je
 tètka dòmìslila! Òvòj djèvòjci, òd silè
 štò ìmaše da se pòđè svúcì dõma, pão je
 jèdan pòstò. Sìn krãlev, kòjì zãlažãše zã
 ñòm iz crìkvè, pòdignè òvì pòstò, pã je
 hòdio svè po grãdu da vřdì, kòmu prìsta-
 jãše òvãj pòstò, jèr ònũ ìmaše da vjèncã.
 Nìkomu nìje pristao òvãj pòstò – pristao
 je òvòj djèvòjci kòjã bjèše nèsrècna.

Je rëka sîn králen: “Òvu òvòjku màmm priséc jâ.” Je rispùnila nègova tèt: “Vřz’ mòju šcër tâ pòstò, ka tâ je-grúb.” Je-rispùnij sîn králen: 5 “Òvu màmm priséc a nè tvòju šcër.” Òvî sîn králen je-pòšâ vâzè kâroc oš pârènt, ka màše pò vâzèt òvu nèvist, ka bìše čûda drág. Òva ju pònil ù bačv do vín, a nègova šcër je-obúkl, 10 ka màše vâzè nègova šcër. Je dòšâ cîet za vâzè òvu cîetu; činî òvî dičâl: “Òva nije mòja cîeta!” Je rispùnila tèt: “Tâ jê!” – “Je mànga víen na stòlic!” – Òva, ka bìše tèt, je kumâ-nala nègova šcër: “Pòj, vâm’ vín ù 15 bačv, ka sa-fûrnija vín.” A òva òvòjka je-pòla dòl, je vîdela ònu òvòjku ù bačv ka sfitlâš; je rëkla: “Jò! sèstra mòj, kòrko si-mi-drág ùtr ù bačv.” Òva je-rispuñel: “Ču jâ pòni 20 vín na stòlic; tî hòd’ òd, ka ceš bìt lípa pûr tî.” Òva òvòjka je-pòla gòr; kâda je-rivala gòr, ju pògleda òvî vlâh a ju-vâzej: “Òvâ je-mòja namurât”, a si ju pònel a nije màng jîj. Òva tèt d’ òve òvòjke je-svâril jèna kòutâ lûg, ka màše skûhat òvu nepût (òno nè-biše nepût, ma bìše nègova 25 šcër!) e je pòl hîtat òvi lûg zgòra bâceve. Òva šcër je rispùñel: “Mâ, nõmo hîti lûg, ka jâ jés tvòja šcër.” Òna je rispùñel: “Pû! pû! mòja šcër je-pòl s tòrko kòni s nèvime cîtom – pû! pû!” Je rispùñija pívac: “Kikrri-kî! tvòja Marîja jê!” A pa ju pòla 30 vâzè ù bačv a ju prâl, mà je-bíl ùmbral; pa ju síla gòra na-sèg. A večer je-dòšâ nègov mùž d’ òve ženè e su vřl stòlic; činî mùž: “Zòv’ tvòju šcër, nèka dòje jîst.” Je rispùñila tèt: “Je sa namùsiel, ka tvòja šcër je-prisègl a òna nõ.” Je rispùñij òvi tát: “Dânas je-prisègl òna, a sùtr ce-priséc óuna”; ju zvâše: “hò, jî!”, a

Rëkao je sîn králev: “Òvû cú djèvojku jâ vjèncati.” Odgovòrila je nêna tètka: “Mètni mòjòj kçeri tâj pòstò, jèr je tâ grúba.” Odgovòrio je sîn králev: “Òvû cú vjèncati a nè tvòju kçer.” Òvaj sîn králev je pòšao ùzèti kòla i ròdake, jèr ìmâše póci ùzèti òvû nèvjestu štò bjèše mnògo drága. Òvâ (tètka) ju je pònijela ù bačvu vína, a svòju kçer je obúkla, jèr ìmâše ùzèti nênu kçer. Dòšao je vjèrenik da ùzmè vjèrenicu; gòvori òvaj mlâdiç: “Òvò nije mòja vjèrenica!” Odgovòrila je tètka: “Jèst tâ!” – “Nêmâ ni vína na stòlu!” – Òvâ, štò bjèše tètka, zapòvidjela je svòjòj kçeri: “Pòdi, ùzmi vína ù bačvi, jèr se je víno svřsilo.” A òvâ djèvojka je pòšla dòlje, vîdjela je ònu djèvojku ù bačvi gdjè se svijètlaše; rëkla je: “Òh, sèstro mòja, kòliko si mi drága ù bačvi.” Òvâ je odgovòrila: “Jâ cú pòniji 40 víno nâ stò; tî hòdi âmo, jèr ceš bìti lijèpa i tî.” Òvâ djèvojka je pòšla gòre; kâdâ je stîgla gòre, òvaj ju je vjèrenik pògledao i ùzeo: “Òvò je mòja drága” i pòveo je, a nije nîti ìo. Òvâ tètka òvè djèvojke je svâрила jèdan kòtao lûga, jèr trèbâše da skûhâ òvû neçakiínu (òno nè bješe neçakiína, nègo bjèše nêna kçí!) i pòšla je báciati òvaj lûg nâ bačvu. Òvâ kçí je odgovòrila: “Mâjko, nèmoj báciati lûg, jèr jâ sam tvòja kçí.” Òna je odgovòrila: “Jòk, jòk! mòja kçí je pòšla s tòliko kónâ sa svòjim vjèrenikom – jòk, jòk!” Odgovòrio je pijèvac: “Kukurijèku! tò je tvòja Marîja!” Pâk je pòšla ùzèti je ù bačvi tè ju je prâla, âli je bíla ùmřla; pâk ju je sjèla na stòlicu. A ù večer je dòšao (nên) mùž òvè ženè tè su pripravili stò; gòvori mùž: “Zòvi tvòju kçer nèka dòdè jèsti.” Odgovòrila je tètka: “Ozlòvořila se je, jèr se je tvòja kçí vjèncala a òna nije.” Odgovòrio je òvaj òtac: “Dânas se je vjèncala òna, a sùtra ce se vjèncati òna”; zvâše je: “hòdi, jè-

*óna bǐše mǐrtv. Tát je pa vǎzej na-
paněj krùh a je ju hìtij; óna je-pǎl!
Je rispùnìl hégova mǎt: “Si mi ùbija
šcér!”, je pòčela upíjat, a je sa stǐskl
5 kòurt, a s’ hi vèzal òbihi dváhi, a su
hi pòuñel u pržùn.*

di”, a óna bjěše mǐrtva. Ótac je pák ùzeo
hǐbac krùha i bácio ga je nà nù; óna je
pǎla! Odgovòrila je nēna mǎti: “Úbio si
mi kčér!”, pòčela je víkati, tè se je sàku-
pio sùd, pà su ih òboje vézali i povèli su
ih u tǎmnicu.

1. Il fatto di Rusciola

C’era una volta: un uomo era rimasto vedovo, e aveva una ragazza, e poi si sposò di nuovo, e prese un’altra donna. E anche questa donna aveva una ragazza, allora lei mandava la ragazza che era questa dell’uomo sempre in campagna; e questa ragazza aveva una mucca, che (la) andava a pascolare in campagna. E la matrigna dunque non poteva vederla, le dava sempre stoppa che doveva filare. Un giorno le diede un rotolo di stoppa che doveva filare, e la ragazza piangeva, perché non poteva finirla, perché era molta. Quella mucca era – si chiamava Rusciola, era fata – e diceva la mucca alla ragazza: “Non piangere, perché la filo io la stoppa; tu va’ a farmi l’erba che io mangerò.” La sera la ragazza portò i gomitoli a casa alla sua matrigna, poi la matrigna le disse: “Chi ti ha filato tutta codesta stoppa, che tu non potevi finirla? ma domani ti darò due rotoli e ti manderò mia figlia con te per vedere chi ti fila la stoppa.” La ragazza andò in campagna e piangeva davanti alla mucca e diceva: “Rusciola mia, come farò? Che oggi non mi puoi filare la stoppa, perché questa vedrà che mi fili la stoppa!” Questa rispose: “Non preoccuparti; tu spidocchiale la testa che lei si addormenterà e non vedrà che io ti filo la stoppa.” E filò, e portò a casa dalla matrigna i gomitoli filati. E la matrigna chiese a sua figlia: “Chi ha filato la stoppa oggi?” La figlia rispose: “Io, mamma, non ho visto, che io mi sono addormentata.” Il giorno seguente le diede tre rotoli e le disse: “Fa’ vedere che ti addormenti, ma non addormentarti, e guarda chi fila la stoppa.” – Questa fece così: non si addormentò e vide chi filava la stoppa e tornò a casa e disse a sua madre: “Non fila la stoppa mia sorella, fila quella mucca che si chiama Rusciola.” La donna questa notte cominciò a gemere; fece il marito: “Che hai che gemi?” – “Devi uccidermi quella mucca che si chiama Rusciola.” E la figliastra che andava sempre in campagna a pascolare la mucca sentì che (il padre) doveva ucciderla e andò in campagna piangendo e diceva: “Come farò, Rusciola mia, che mio padre ti ucciderà?” La mucca rispose: “Non piangere, bella ragazza! Che tuo padre mi uccida pure. Quando va a vuotare il mio ventre, lì c’è una scatola nel mio ventre; prenditela, conservatela, che quella è la tua fortuna.” E la ragazza non andò più in campagna, la matrigna la faceva stare nella cenere. Poi c’era una volta, c’era la festa di San Michele, la matrigna doveva andare in chiesa e disse alla ragazza: “Devi stare qui e non devi venire in chiesa”, poi le gettò una struppala (3,5 kg) di miglio e le batté con il mortaio sulla testa: “Quando finisci di raccogliere questa struppala di miglio, allora verrai in chiesa.” La ragazza aprì questa scatola e uscirono due piccioni

e raccolsero tutto il miglio, e (lei) prese il migliore vestito e se lo mise addosso e andò in chiesa e andò ad inginocchiarsi davanti alla sua matrigna nella chiesa. La sua matrigna le chiese: “Di dove sei, bella ragazza?”, e la ragazza rispose: “Sono del mortaio sulla testa.” Venne un’altra festa: di nuovo fece così, di nuovo gettò del miglio per terra e le batté con la sedia sulla testa: “Quando finisci di raccogliere questo andrai in chiesa.” Andò di nuovo in chiesa alla messa e la matrigna le chiese di nuovo: “Di dove sei?” – “Con la sedia sulla testa!” La matrigna si rese conto! Alla ragazza nella fretta che doveva andare a svestirsi a casa le cadde una scarpa. Il figlio del re, che usciva dietro di lei dalla chiesa, raccolse questa scarpa e camminò per tutto il paese per vedere a chi andava la scarpa, e quella l’avrebbe sposata. A nessuna andò la scarpa – andò a questa ragazza che era sfortunata. Disse il figlio del re: “Questa ragazza (la) devo sposare io.” Rispose la sua matrigna: “Metti a mia figlia codesta scarpa, che codesta è brutta.” Il figlio del re rispose: “Devo sposare questa e non tua figlia.” Il figlio del re andò a prendere la carrozza e i parenti, che doveva andare a prendere questa sposa, che (gli) piaceva molto. Questa (la matrigna) la portò in una botte di vino e vestì sua figlia, che doveva prendere sua figlia. Venne lo sposo a prendere la sposa; fece il giovane: “Questa non è la mia sposa!” Rispose la matrigna: “È codesta!” – “Non c’è nemmeno del vino sulla tavola!” – Questa, che era la matrigna, ordinò a sua figlia: “Vai, prendi vino nella botte, che si è finito il vino.” E la ragazza andò giù, vide nella botte quella ragazza che brillava; disse: “O! sorella mia, come mi piaci dentro nella botte.” Questa rispose: “Porterò io il vino alla tavola; tu vieni qua che sarai bella anche tu.” La ragazza andò su; quando arrivò su, il fidanzato la guardò e la prese: questa è la mia innamorata”, e se la portò e non mangiò nemmeno. La matrigna di questa ragazza fece bollire un paiolo di cenere, che doveva cuocere questa figliastra (non era la figliastra, ma era sua figlia) e andò a gettare questa cenere sulla botte. La figlia le rispose: “Mamma, non gettare la cenere, che io sono tua figlia.” Quella rispose: “Pu! pu! mia figlia è andata con tanti cavalli con il suo sposo – pu! pu!” Rispose il gallo: “Chicchirichi! è la tua Maria!” Allora andò a prenderla nella botte e la lavò, ma era morta; poi la mise a sedere su una sedia. E la sera venne il marito di questa donna e apparecchiaron la tavola; fece il marito: “Chiama tua figlia che venga a mangiare.” Rispose la matrigna: “Si è imbronciata, che tua figlia si è sposata e lei no.” Rispose il padre: “Oggi si è sposata quella e domani si sposerà lei; la chiamava: “vieni, mangia!”, ma lei era morta. Allora il padre prese una pagnotta di pane e gliela gettò; lei cadde! Rispose sua madre: “Mi hai ucciso la figlia!”, cominciò a gridare e si radunò il tribunale e li legarono tutti e due e li portarono in prigione.

2. Fàt di Sânt Lèz

Nu-vót bĭše na-dìcāl ka sa cĭnāše svétac, a nĕgova māt ga-tĭjaše žĕnit,

2. Prĭča o Svĕtome Àleksi

Bjĕše jedànpūt jèdan mlàdić, kòji se cĭnāše svĕcem, a nĕgova māti ga htĭjaše

a ò^un sa-něćeš žénit. Je rèkla nègeova māt: “Jā jèna sîn jîmam: mǎš sa^e-žénit!” Pa je rîspunija dičál: “Nǎj’ mi tî kòga mǎm vǎzēt.” Māt je-rèkla:
 5 “Òvu divòjk mǎš vǎzēt!” Je prisèga a je-pòšā lěc, ò^un oš namurát, pa je vřga spát^u nasríd: nîje lèga ženòm, a je suspíra òvî dičál. Čînî namurát: “Hǎje suspírǎš, Lěz?” Rîspuníva
 10 ò^un: “Nîje mi-žā ka sa vǎzeja téb, – ka mǎm čînî pût tòrko nā-dug; jîmam jena-vót za iznî: Sânt^a Lěz mǎm gapô nǎ.” Òvā namurát je-rèkla: “Pòj, Lěz mò^uj, ka jā cú-sa-skînit iz
 15 pòstel a cú si zdrišit vlās, a cú klěknit na dnù pòstel, dòkla gréd mòj Lěz dóm jòpa.” Lěz je-vǎzej na-štáp e je sa vřga hót. Je mu jîzaša nǎpri òni grúbî e čînî: “Dî mǎš pò tòrko nǎ-dug? Dòma tēbe jîgraju oš trũmbaju.” Òvî je-rîspunij: “Jā ta ne vėri-
 20 jam, ka jā sǎ sa-jîzaša z dòma mēne”, a je hòdij. Trî vót je-mu-jîzaša nǎpri, a òvî nij mu dā úšî, a je pòša nā-vî grād dî bîše svét^c kǎ sa-zváše Sânt Lěz. Je rivā nǎpri Sânt Lěz a je klěknij, a čînāš penitěncij; sėdam gò-štî je-čînij^a penitěncij: mǎng jěnu grácij mu-nîje pròsij. Je respunij^a
 25 ò^un, Sânt Lěz: “Réc, Lěz, kî grácij mi-prò^usiš tî mèn, kǎ si-fû^unij čít penitěncij?” Pa mu čînî: “Jā hòc^{am} jěnu brǎdu vėliku oš bîlu, ka mǎ mirivat mbǎča přs, ka nîkor do mòjihî
 30 čělad mǎ ma-poznat.” Tr čînî Sânt Lěz: “Pòj, ka si-jîma grácij: štáp, ka jîmaš rúkami, je jîznij fjûr na vřh^u.”

Òva māt pǎ d’ òvoga Lěz tūna
 40 peigrín, ka gredáhu, hi ričětívaše: “Kò ée-mi-rěc, mòj sîn dî se-nahòda pò-sfít? nēka pûr jā čít dōbr^o òvimi peigríni.” Jěnu vėčer je pòšā sîn dō^um, je tu-culā vráta mǎterin. Māt

žéniti, a òn se nè htijáše žéniti. Rèkla je nègeova māti: “Jā ìmām jèdnoga sîna: mōrǎš se žéniti!” Pǎk je odgovòrio mlǎdić: “Nǎdi mi tî kòga ìmām ùzėti.” Māti je rèkla: “Òvū češ djèvòjku ùzėti!” Vjèncǎo ju je i pòšao je lěci, òn i drága, pǎ je mètuo třlicu po srijèdi; nîje lègao sa ženòm, a ùzdisao je òvî mlǎdić. Gòvorî drága: “Zǎšto ùzdišěš, Àleksa?” Odgòvārā òn: “Nîje mi žāo štò sam tēbe ùzeo, (nego) štò ìmām putòvati tǎkò nadalěko; ìmām jėdan zǎvjet da izvřšim: Světòga Àleksu mōrām póci da nǎdēm.” Òvā drága je rèkla: “Pódi, Àleksa mòj, jěr jā cú sáci s pòstelē i razdrijěšícú vlāsî, tē cú klěknuti při dnu pòstelē, dòklē mòj Àleksa dòdē òpět dòma.” Àleksa je ùzeo jėdan štáp tē je stǎo hódati. Izǎšao je předǎñ ònǎj grúbî (= đavo) tē gòvorî: “Kùdā ìmāš íci tǎkò nadalěko? Ú tebe dòma ìgrajū i svírajū.” Òvāj je odgovòrio: “Jā ti nè vjerujēm, jěr sam sǎd izǎšao iz mòjē kùcē”, i hòdio je. Trî púta je izǎšao předǎñ, a òvāj ga nîje slúšao, tē je pòšao u ònò mjěsto gdjē bjěše svétac štò se zváše Světî Àleksa. Stǐgao je před Světòga Àleksu tē je klěknuo, i čînāše pòkoru; sėdam gòdínā je čînio pòkoru: ni jėdnē mìlosti nîje òd néga mòlio. Odgovòrio je òn, Světî Àleksa: “Rèci Àleksa, kòjū mìlòst tî òd mene mòliš, jěr si svřšio číniti pòkoru!” Pǎ mu gòvorî: “Jā hòcu jėdnu brǎdu vėliku i bijělu, kòjā trébā da mi stížē do přsî, tǎko da me nîko od mòjē čěladî nēmā pòznati.” A gòvorî Světî Àleksa: “Pódi, jěr si dōbio mìlòst: štáp, štò ga ìmāš u rúkama, pústio je cvřjeće na vřhu.”

Òvā māti pǎk òvoga Àleksē svē pût-nike, štò ìđáhu, pǐmāše ih: “Kò ée mi rěci, mòj sîn gdjē se nǎhodî u svijětu? i jā hòcu da činim dōbra òvijem pûtñici-ma.” Jėdnu vėčer je pòšao sîn dòma, kùcao je na vráta mǎterina. Māti je otvòri-

je tvóril; kàdā māt je-vìdiel jèna lūd nàka stār, tr je rēkl: “Pelegrīn, ìskla jés? kò-na si-tì vīdijā mōj Lèz?” Òvi je-rìspunij^a: “Sīnōc skūp sm^a-stāl, krūh s òvime nòže^am sma-filàtal.”
 5 Māt je-rispūnel: “Gā ka si mi rēka ka sīnōc s mōjime^a sīnom si-stā, kī līpu stólc cú-ti-čít za jīst, kī līpu pòstel do fīuri cú-ta^e-čít lèc!” Òvi je-rìspūnij: “Nēc^{am} līpu stólc e māng līpu pòstel; hòc^{am} jèna bùkīr vòdē, nu fīlu krūh oš jèna galinār za lèc”, a je si ga pòšā lèc.

A bonōc zvònahu zvòna sáma
 15 sēnca ke nīkor hi-zvonáše. Tūna grād je-sa-ùstal, a su tèkl dōma Tavijāneⁿ (ka sa zvāše Tavijān nēgov tát), a su rēkl: “Mām^a pōc, ka òn ritirīva tūna pelegri^en, a tām mā bìt svét^ac.” Su pòl tvòrit vrāta dī lèžāš, a bìše dūg dūg vāk^a,¹ a jīmaše na lībrić rùkami, a bìše mrtav; bìhu čètr sviće ná-dnu nēga a čèter na vrh^u: nīkor hi-nemādenaš òve svić, sa māndenahu
 25 òne sám. Je pòšā àrcipret, ga tīješe vāzē òvi lībrić, ka jīmaše rùkami, a òvi nīje tīja óstat; je pòša sīnik, – māng nīje tīja óstat; je pòšla māt – māng nīje tīja óstat, – māng nēomu tát. Je rēka sīnik oš àrcipret: “Zòv’ tvòju nēvist, parēs ka ju óstan nōj òvi lībrić ka dřízi rùkami. Je rispūnila sēk^{rv}: “Jēsu sēdam gòštī ka mōja nēvist nē-kālīva dól.” Je rìspunij^a
 30 sīnik: “Tvòja nēvist nē grē jigrat: òvi je-svét^ac.” S’ju pòl zvāt: “Kālāj-ma dól, ka mā dól jèna svétac ka nīkrom nēce óstan^e òni lībrić ka jīma rùkami; hód’ tī, ka parēs ka óstane tēb.” Je^a-pól a je rēkl: “Pelegrīn, ka grēš tòrko nà-dug, óstan’ tā lībrić ka jīmaš rùkami!” Je tvōrij rúk, a je

la; kàdā je māti vīdjela jèdnoga čòvjeka onākō stāra, tè je rēkla: “Pūtničē, òtkle si? mòžda si tī vīdio mōjega Àleksu?” Òví je odgovòrio: “Sīnōc skūpa smo bíli, krūh òvijem nòžem smo rēzali.” Māti je odgovòrila: “Kād si mi vèc rēkao dà si sīnōc s mōjim sīnom bīo, kākav cú ti lījep stō pripraviti da jèdēš, u kākvu cú te lījepū pòstelu òd cvijeća učiniti lèci!” Òvāj je odgovòrio: “Nēcū lījep stō a nīti lījepū pòstelu; hòcu čāšu vòdē, kòmād hļēba i jèdan kokòšīnāk da lēgnēm”, i pòšao je lèci.

A o pónoci zvòna zvònāhu sáma, a dà nīko ù níh ne zvónāše. Cījelō mjèsto se je ùstalo, tè su trčali ù kuću Tavijánovu (jēr se nēgov òtac zvāše Tavijān), tè su rēkli: “Íci cemo (k nēmu), jēr òn dočē-kujē svē pūtñike, a tāmō ìmā bìti svétac.” Pòšli su otvòriti vrāta gdjē lèžāše, a bjēše dūg dūg ovākō, a ìmāše jèdnu knīžicu u rùkama, a bjēše mrtav; bjēhu čètiri svijēce pri dnu a čètiri na vrhu: nīko ih nē čūvāše òvē svijēce, čūvāhu se sáme. Pòšao je nātpop, htījāše ùzēti òvū knīžicu štō ìmāše u rùkama, a òvāj nīje htīo óstaviti; pòšao je nāčelnik – nī (nēmu) nīje htīo óstaviti; pòšla je māti – nī (nōj) nīje htīo óstaviti, – nī svòjemu òcu. Rēkao je nāčelnik i nātpop: “Zòvi tvòju nēvjestu, mòžebit da óstavi nōj òvū knīžicu štō dřízi u rùkama. Odgovòrila je svēkrva: “Sēdam je gòdištā da mōja nēvjesta ne silazī dōlje.” Odgovòrio je nāčelnik: “Tvòja nēvjesta nē idē ìgrati – òvāj je svétac.” Pòšli su je zvāti: “Sádi dōlje, jēr ìmā dōlje jèdan svétac kòji nīkomu nēce da óstavi ònū knīžicu štō ìmā u rùkama; hòdi tī, jīr mòžebit da óstavi tēbi.” Pòšla je i rēkla je: “Pūtničē, štō ìdēš tòliko nadalēko, óstavi tū knīžicu štō ìmāš u rùkama!” Otvòrio je rúke i óstavio je knī-

¹ Cioè egli era sdraiato lungo disteso, così come la narratrice lo mostrò con se stessa.

*ósta librić nêgovu žénu. Nónd' ùnû-
tra gōvoraš: "Nòm del pádr, del
fiłól, del spìritu sânt! la kâz di Lèz e
fât tùta sánt." Ko je pà sìm e ko je pà
5 tàm, a su sa čil tūna svéc; a je ūm-
bral mât, tât oš nêvist – sê skûp, a su
pòl nā-neb. – Nìje vèc!*

žicu svòjōj žèni. Óndje ùnûtra gōvoraše:
"In nome del padre, del figliuolo e dello
spirito santo! la casa di Alessio è fatta
tutta santa." – Kò je pào âmo a kò je pào
tâmo, a svì su pòstali svécima, tè je
ùmrla mâtì, òtac i nêvjesta – svì skûpa,
tè su pòšli nā nebo. – Nêma vîše!

2. Il fatto di Sant'Alessio

C'era una volta un giovanotto che si faceva un santo, e sua madre voleva sposarlo, ma lui non voleva sposarsi. Disse sua madre: "Io ho un solo figlio: devi sposarti!" Poi rispose il giovanotto: "Trovami tu chi devo prendere!" La madre disse: "Devi prendere questa ragazza!" La sposò e andò nel letto, lui e la sua innamorata, poi mise una maciulla in mezzo: non giacque con la moglie e sospirò il giovanotto. Fece l'innamorata: Perché sospiri, Alessio? Risponde lui: "Non mi dispiace che ho preso te, – (ma) che devo fare una strada tanto lunga; ho un voto da adempire: devo andare a trovare Sant'Alessio." L'innamorata disse: "Va', Alessio mio, che io scenderò dal letto e mi scioglierò i capelli e m'inginocchierò ai piedi del letto finché non torni il mio Alessio a casa." Alessio prese un bastone e si mise in cammino. Apparve di fronte a lui quello brutto (il diavolo) e fa: "Dove vai tanto lontano? A casa tua ballano e suonano." Questo rispose: "Io non ti credo, che io or ora sono uscito da casa mia", e camminò. Tre volte gli apparve, ma questo non gli porse l'orecchio e andò in quella località dove era il santo che si chiamava Sant'Alessio. Arrivò davanti a Sant'Alessio e si inginocchiò e poi faceva penitenza; per sette anni fece penitenza: non gli chiese nemmeno una grazia. Rispose lui, Sant'Alessio: "Di', Alessio, che grazia mi chiedi tu a me, che hai finito di fare penitenza?" Poi gli fece: "Io voglio una barba grande e bianca, che mi arrivi fino al petto, che nessuno della mia gente mi riconosca." Dunque fa Sant'Alessio: "Vai, che hai avuto una grazia: il bastone che hai nelle mani ha fatto uscire fiori in cima."

La madre poi di questo Alessio tutti i pellegrini che venivano li riceveva: "Chi mi dirà mio figlio dove si trova nel mondo? Che faccia pure io bene a questi pellegrini." Una sera il figlio tornò a casa, bussò alla porta della madre. La madre aprì; quando la madre vide un uomo così vecchio, allora disse: "pellegrino, di dove sei? chissà se hai visto il mio Alessio?" Questo rispose: "Ieri sera siamo stati insieme, con questo coltello abbiamo affettato il pane." La madre rispose: "Giacché mi hai detto che sei stato ieri sera con mio figlio, che bella tavola ti farò per mangiare, in che bel letto di fiori ti farò coricare!" Questo rispose: "Non voglio una bella tavola e nemmeno un bel letto; voglio un bicchiere di acqua, una fetta di pane e un pollaio per coricarmi", e se ne andò a coricarsi.

Di notte suonavano le campane senza che nessuno le suonasse. Tutto il paese si alzò e corsero a casa dei Tavian (che suo padre si chiamava Tavian) e

dissero: “Dobbiamo andare, che lui accoglie tutti i pellegrini e lì deve esserci un santo.” Andarono ad aprire la porta dove era sdraiato ed era lungo, lungo così, e aveva un libricino nelle mani ed era morto; c'erano quattro candele ai suoi piedi e quattro in cima; nessuno le manteneva queste candele, si mantenevano loro stesse. Andò l'arciprete che voleva prendere il libricino che aveva nelle mani e questo non volle lasciare; venne il sindaco, – non volle lasciare nemmeno, – nemmeno a suo padre. Dissero il sindaco e l'arciprete: “Chiama tua nuora, speriamo che lasci a lei questo libricino che tiene nelle mani. Rispose la suocera: “Sono sette anni che mia nuora non scende giù.” Rispose il sindaco: “Tua nuora non va a ballare: questo è un santo.” Andarono a chiamarla: “Scendi giù, che giù c'è un santo che non vuole lasciare a nessuno quel libricino che ha nelle mani; vieni tu, che speriamo che lo lasci a te.” Andò e disse: “Pellegrino, che vai così lontano, lascia codesto libro che hai nelle mani!” Aprì le mani e lasciò il libricino a sua moglie. Allora dentro diceva: “In nome del padre, del figliolo e dello spirito santo! la casa di Alessio è fatta tutta santa.” Chi cadde di qua e chi cadde di là e si fecero tutti santi; e morirono la madre, il padre e la sposa – tutti insieme e andarono in cielo. – Non c'è nient'altro.

3. Fàt di Sânta Katarîn

Je zvónil večêrnî; òvâ žén je-rèkla: “Ću pò na večêrnî”, a je pòšâ pùr kavàlîr. Óna je-ùlizla u crîkvu: mângo vòdu svêtu nije vâzel, mângo kríz nî-je si-ćil – vâñ kavàlîr glêdaš. Kavàlîr je-s^a-rkomàna bõg^u òš bláženic^u, a si ga pòšâ dõ^m; Katerîn je-óstâl u crîkvu pláčúć. Bîše pòp ka spovîdaše: “Štò ti-jê, Katerî^en, ka tòrko sa-krîviš? rkomàna! sa-bõg^u òš bláženic a pòj dó^m.” – “Štò si-mi-rèka tî, pòp, mén? Tî s' mi rèka, jâ sa-zâbil; vâñ kavàlîr dŕžim ù-glav.” Ćîni na-pòp, ka spovîdaš, mbâča bláženic: 15 “Kâko-š ćit, bláženic, s òvõm žènõm ka tòrko ta-trâdi? dâ'-ju parâdîz, nòmo ju-ćit pò limbêrn!” Bláženic je-sa-brînel mbâča sîn: “Sîn mõ^uj, ćin' za òvoga mblîka ka sa ti dával, pòj 20 náj òvu žènu zâlu ka nasa trâdi.” – “Mâti mõ^uj, štò s'-mi-rèkl? Si jâ kâžîvam òvi pŕs òskret òš òvu fèrît, Katarîn kâka ċe-sa-namúrat!” – “Sîn mõj,

3. Prîča o Svêtõj Katârîni

Zvònila je večêrnâ; òvâ žèna je rèkla: “Póci ću na večêrnú,” a pòšao je i gospòdićíc. Óna je ùlegla ù crkvu: nije ni ùzèla vòdè svètè, nije ni učinila kríža – sâmo glêdaše gospòdićíca. Gospòdićíc se je preporúćio bõgu i bláženõj djèvici i pòšao je dõma; Katârîna je òstala ù crkvi pláčúći. Bjêše pòp kòjî ispòvijedaše: “Štò ti je, Katârîna, da tòliko vîčèš? preporúći se bõgu i bláženõj djèvici i pòdi dõma.” – “Štò si mi rèkao tî, pòpe, mènî? Tî si mi rèkao, jâ sam zabòravila; sâmo gospòdićíca ìmâm u paméti.” Gòvorî pòp, kòjî ispòvijedaše, bláženõj djèvici: “Kâko ćeš ćiniti, bláženâ djèvico, s òvõm žènõm kòjâ te tòliko ìzdāvâ? dâj joj râj, nèmõj je ćiniti póci u pàkao!” Bláženâ djèvica se je obŕnula prema sînu: “Sîne mõj, učini za òvõ mlijèko štò sam ti dávala, pòdi náci òvû žènu zlû kòjâ nas ìzdāvâ.” – “Mâti mòja, štò si mi rèkla? Āko jâ ùkâžèm òvè pŕsi gòlè i òvû rànu, Katârîna kâko ċe se zaļúbiti!”

ti kàžīvam jā, kàko mǎš čít! búci-s' do kavalír, pòj ju-náj òva ka nasa tràdi, ka cé^a sa namūrat.” Bô^ug je-slūša mǎter a je pòšā zdôla lòg, je pòšā pasijat. Je sa nafàčal^a Katarīn nàlog: “Štò ti-jē ka si sa namūsij? hò-ma gòr, ka jā jòš jīmam līpa vēšt; hò-ma na stolić, ka cémo pòj jīst, jā oš-tī.” Bô^ug je pòšā na nègovu stolic; je pòšā za rázbit jena pànej krūh – tūna stolić sa-nàpunil křv! – “Štò ti-jē, kavalír? si s'òbriza? Òvo sa-jā ka ta pòmāžem.” – “Jā nīsa s' òbriza, mǎngo do téb nī-mam bèzeñ.” Jòpa je-rispūnila óⁿ: “Štò ti-jē ka si sa namūsij? ka jā jòš jīmam līpa vēšt;” čīni mbāča bōg: “hò-ma ù kamar, ka cémo sa-šalit.” Bōg je-pòšā, je sa zàndrnda svīet òš zēmļ, a je sa vřga bō^ug zgòra pòstel. Čīni Katarī^en: “Bòže mōj tī, dī si-ūliza dōma mēne, ka je pūna grīh mōja hīž! gǎ ka tī bō^ug mi-hòš sàlvat dūš, jā cú-sapēndit mōje grīh.” Bō^ug s nēvⁱmi ústi ju-spòvīda, s nēvⁱmi rúkami ju-pričēstij; óna je zgūlil jēna mǎtūn nǎ-zemļ, je si sfūnala přs – s bōgom nǎ-neb je-si-ga-pōl. – Nīje vēć!

– “Sīne mōj, kázaću ti jā, kàko ćeš čīniti! obúci se kào gospòdićić, pódi je náci òvū štò nas izdāvā, jēr će se zaļubiti.” Bōg je pòslušao mǎter i pòšao je pod pròzor, pòšao je šetati. Pristúpila je Katarīna pròzoru: “Štò ti je dà si se ozlòvoljo? dódi gòre, jēr jā ìmām jòš lijèpu hàlinu; hòdi k stòlu, jēr cémo póci jèsti, jā i tī.” Bōg je pòšao k nēnomu stòlu; pòšao je da rǎzbijē jèdan hlěbac krūha – sǎv se stò nàpunio křvi! – “Štò ti je, gospòdićiću? jèsi li se pòrezao? Èvo me dà ti pòmāžem.” – “Jā se nijèsam pòrezao, a nēmām nīti pòtrebē òd tebe.” Òpēt je òna odgovòrila: “Štò ti je dà si se ozlòvoljo? jēr jā ìmām jòš lijèpu hàlinu”; gòvorī bōgu: “idi ù sobu, jēr cémo se šaliti.” Bōg je pòšao, zàtrēsao se je svījet i zēmļ, a bōg se je bǎcio na pòstelju. Gòvorī Katarīna: “Bòže mōj, gdjè si ūlegao ù mōj dōm, jēr je pūna grijèhā mōja kùca! kǎdā mi tī, bòže, hòćeš vēc spāsiti dūšu, jā cú se pòkajati svòjīh grijèhā.” Bōg ju je svòjim ústima ispòvjedio, svòjim rúkama ju je pričēstio; òna je izvadila jèdnu òpeku iz pòda, razlúpala je přsi – s bōgom je pòšla nǎ nebo. – Nēmā vīše!

3. Il fatto di Santa Caterina

Suonarono i vespri; questa donna disse: “Andrò ai vespri”, e andò anche il cavaliere. Lei entrò nella chiesa: non prese nemmeno l’acqua santa e non si fece nemmeno la croce – guardava solo il cavaliere. Il cavaliere si raccomandò a Dio e alla Madonna e se ne andò a casa; Caterina rimase nella chiesa piangendo. C’era il prete che confessava: “Che hai, Caterina, che piangi tanto? Raccomandati a Dio e alla Madonna e va’ a casa.” – “Che hai detto tu, prete, a me? Tu mi hai parlato, io ho dimenticato; nella testa tengo solo il cavaliere.” Fa il prete, che confessava, alla Madonna: “Come farai, Madonna, con questa donna che tanto ti tradisce? Dàlle il paradiso, non farla andare all’inferno! La Madonna si rivolse al figlio: figlio mio, fallo per quel latte che ti ho dato, va’ a trovare questa donna cattiva che ci tradisce.” – Madre mia, che mi hai detto? Se mostro questo petto scoperto e questa ferita, come può Caterina innamorarsi!” – “Figlio mio, ti mostro io, come devi fare! vestiti da cavaliere, va’ a tro-

vare questa che ci tradisce e si innamorerà.” Iddio ascoltò la madre e andò al di sotto del balcone e andò a passeggiare. Si affacciò Caterina al balcone: “Che hai che ti sei imbronciato? Vieni su, che io ho ancora un bel vestito; vieni a tavola, che andremo a mangiare, io e te.” Iddio andò alla sua tavola; andò per spezzare una pagnotta di pane – tutta la tavola si riempì di sangue! – “Che hai, cavaliere? ti sei tagliato? Ci sono io che ti aiuto.” – “Io non mi sono tagliato, non ho nemmeno bisogno di te.” Di nuovo rispose lei: “Che hai, che ti sei imbronciato? che io ho ancora un bel vestito; fece a Dio: “andiamo nella camera, che scherzeremo.” Iddio andò, tremò il mondo e la terra e Iddio si mise sul letto. Fece Caterina: “Dio mio, dove mi sei entrato nella mia casa, che la mia casa è piena di peccati! Giacché tu Dio mi vuoi salvare l’anima, io mi pentirò dei miei peccati.” Iddio la confessò con la sua bocca, con le sue mani le diede la comunione; lei svelse un mattone dalla terra, si sfondò il petto – con Iddio se ne andò in cielo. – Non c’è nient’altro.

4. Fàt dô-jañet

Biše jèna ljud, je ósta dovac, jìmaše jenu divòjk oš jena díet; a òvu žènu, ka je-vàzej, jìmaše jòpa jenu divòjk. Čini òvi mùž: “Némas mi maldràtat dīca d’òne drùge žène ka je mi ùmbral;” je prīsēga a ju pònija dō^um. Òvā drùga žèna je-komèncal maldràtat òva dīca; je rēka mùž: “Jā s’-ti rēka ka nīmas hi-klēt – sā hi-kléješ! dī mām hi-bījat?”; je rīspunila ó^un: “Mèn štò mi-sa^e-prēmi do tvòjihì dīcòv? ka mèn nīje mi-žā!”; je rēka mùž: “Sā cú-hi-pòni^et tòrko nā-dug, ka nīmaju dōc vēc dō^um.” Òvā dīca su-pòl dī je-nòn e su sa sīl krívit: “Nòn, káka cemo-čínit, ka náš tát nasa-hòce pònit tòrko nā dug?” Nòn je rēkl: “Múčite, ka nòn ce vami dāt jèna klùpak prēj; káka gréd^{at}a pút^um, vèzājte jènu ròc s prēj^om, ka pā šta ngàrati pūt a šta si ga dō dō^um.” A dīca náka su číl: su vežíval ròc, pa su si ga dōl dō^um. A tét je-kùhala vèčer mēso oš makarún, a jidáhu òna s mùžem, a je vāndzal māl^o jùhe ùtra zdīl. Je rēka tát: “Brīžna

4. Prīča o jàgñetu

Bjēše jèdan čòvjek, óstao je udóvcem, ìmaše jèdnu djèvojku i jèdno dijète, a ònā žèna, kòjū je ùzeo, ìmaše òpèt jèdnu djèvojku. Gòvori òvi mùž: “Nēmāš mi mùčiti djècu ònē drùgē žènē štò mi je ùmfla”; vjèncāo ju je i pòveo dōma. Òvā drùgā žèna je pòčela mùčiti òvū djècu; rēkao je mùž: “Jā sam ti rēkao dā ih nēmāš kléti – sād ih kùnēš! kāmo cú ih pòslati?”; òna je odgovòrila: “Mèni štò je stālo do tvòjē djècē? jèr mēni ih nīje žāo!”; rēkao je mùž: “Sādā cú ih odvèsti tòliko dalèko, da nēcē vīše dóci dōma.” Òvā djèca su pòšla gdjè (im) je bàba tè su stāla víkati: “Bābo, kāko cemo číniti, jèr nas náš òtac hòcē odvèsti tòliko dalèko?”

Bāba je rēkla: “Múčite, jèr ce vam bàba dāti klùpko prèdē; kāko būdēte išli pútem, vèžite (po) jèdnu stābljiku prèdòm, jèr cete pāk náci pūt tè cete dóci dōma.” A djèca su onākō činila: vèzala su stābljike, tè su dòšla dōma. A tètka je kùhala ù vèčer mēso i makarúle, i jèdāhu òna s mùžem, te je óstalo māl^o jùhē ù zdjeli. Rēkao je òtac: “Jādna mòja

mòja dīca, dī sa-nahôdaju? o^ava-mă-lo júhê bi-jizil mòja dīca!” Dīca năza vrăt su-rispùnⁱel: “Ôvo sm^e-mī, tăt, si hòš dăt òv^a mălo júhê.” A je sa
 5 uštinala zén a sa sīla kárat s mû-
 že^am: “Tī çiniš vīt ka hi nòsiš, mà hi-
 nè-nosiš! se ne ponèseš tă dīca, jă
 măm ũbit pūr tēb.” – “Múç’ (je ri-
 spūnija mûž), jēr sūtr ç^u-hi-pònit tòr-
 10 ko nă-dug, ka nēš znăt vēc nūtīcij d’
 òvihi dīcē”; a pă je-stăl vesél.

Dīca su-sa-sīl krívit, ka tăt măše
 hi-pònit tòrko nă-dug, a su pòli jôpa
 dī je-nòn; çin^u nòn: “Kăko čemo-çit?
 15 ka nēcemo dō vēc dôm, ka nasa hòce
 pòni năš tăt tòrko nă dug!” Çinī nòn:
 “Múçite, kă nòn ce vămi dăt jėnu çī-
 katu smòkv; kăko gréd^{at}, hitate jén
 po-pút, ka pă šta-vīt do dôm.” Dīca
 20 jėnu su-jizⁱel, a kòju je izila līsic,
 nīsu ngàral vēc pút za si ga dō dôm,
 a su óstal ũtra òvu dūbrav; su óstal
 ũtra dūbrav, a su sa múcel zdōla
 dúb, ka çinaše kăsn. Òni dīte sa-krī-
 25 vaš, je rēka mbăça sèstrē: “Šòš, sa
 çini škūr! kă si-ga-mămo pō dôm?”
 – “Múç’ (çinī šòš), ka tăt još çini
 dŕva.” Pă çini dīte: “Hòmo, šòš, dī
 je năš tăt!” A dīca su-pòl zà botom,
 30 dī çūjahu ka tăt çinaše dŕva. Su pòl
 nónd, a nīsu ga-năl tăt; su năl jėnu
 tīkv^u ka bīše mbăça dūb, ka bīše kūr-
 rīn; kūrīn^a kăka pūšaše, năka çinaše
 bōt do tīkv^e. Su rēkla dīca: “Kăka
 35 čmo-çit, ka tăta si-ga-pòšă dôm? mī
 ne ngàrīvamo vēc pút! săma mămo
 stăt ũtra dūbrav, dōkla sa çinī dăn,
 ka să je-bonôc, a sūtr čemo si ga
 póc.” Kă sa-çinija dăn, dīca su si ga
 40 pól, a grédahu púte^aam; a ònī dīt^a
 mālī je-pròsija pīt, òna vēc vėlīka je-
 rēkla: “Să čemo-frūndat kòju fūndic,
 pă-š sa-năpit.” Òna fūndic kō sa-nă-
 pijaše dvă pūt, sa rendīvaše jăn.

djèca, gdjè se nălazē? òvō mălo júhê bi
 izjela mòja djèca!” Djèca iza vrătā su
 odgovòrila: “Èvo nas, òce, àko (nam)
 hòcēš dăti òvō mălo júhê.” A žėna bīla
 tvrdòglava te se stăla káratī s mûžem:
 “Tī çiniš vīdjeti dă ih vòdiš, àli ih nè
 vodiš! àko ne odvèdēš tū djėcu, jă çu
 ũbiti i tebe. – “Múçi (odgovòrio je
 mûž), jēr sūtra çu ih odvèsti tòliko dalē-
 ko, da nēcēš imati vèce vijèstī o òvōj
 djėci”; i òpēt je bīla vėsela.

Djèca su stăla víkati, jēr ih òtac ĩmā-
 še odvèsti tòliko dalēko, pă su pòšli òpēt
 gdjè je băba; gòvorē băbi: “Kăko čemo
 çiniti? jēr nēcemo dócī vīše dōma, jēr
 nas hòcē odvèsti năš òtac tòliko da-
 lēko!” Gòvorī băba: “Múçite, jēr băba ce
 vam dăti vijėnac smòkāvā; kăko bŭdēte
 ĩšli, băcăjte (po) jėdnu nă pūt, jēr çete
 pāk vīdjeti dō doma.” Djèca su gdjėkoju
 (smokvu) izjela, a kòjŭgod je izjela
 līsica, pă nijėsu năšla vīše púta, da dōdŭ
 dō doma, tē su óstala u òvōj dŭbravi;
 óstali su u dŭbravi, te su çŭçali ĩspod
 dŭba, jēr bijāše kăсно. Ònō dijėte vī-
 kăše, rėklo je sèstri: “Sèstro, bīvā tām-
 no! kăd čemo ĩçī dōma?” – “Múçi (gò-
 vorī sèstra), jēr òtac još sijèçē dŕva.” Pāk
 gòvorī dijėte: “Īdimò, sèstro, gdjè je năš
 òtac!” I djèca su pòšla za ũdarcem, gdjè
 çŭjahu da òtac sijèçijaše dŕva. Pòšli su
 ònamo, a nijėsu năšli òca; năšli su jėdnu
 tīkvu, štō bjėše na dŭbu, jēr bjėše šilok;
 šilok kăko pūšaše, onākō ũdarāše tīk-
 vōm. Rėkla su djèca: “Kăko čemo çiniti,
 jēr òtac je pòšao dōma? mī nēcemo náci
 vīše púta! sămi čemo bīti u dŭbravi,
 dōkle se ne ũçinī dăn, jēr sādă je òbnôc
 (= noç), a sŭtra čemo ĩçī.” Kădă se
 ũçinio dăn, djèca su pòšla, tē ĩdăhu
 pútem; a ònō dijėte mālō mòlilo je da
 pījē, ònă vēcă je rėkla: “Săd čemo sŭsre-
 sti kòji izvor, pă çeš se năpiti.” Od òno-
 ga izvora kō bi se năpio dvă púta pòstao

Sèstra je-rèkla: “Jènu vótu mǎš sa-nàpit!” Díte je rèkâ: “Jâ hòcem jòš, ka jèsa žèdan!”; je sa nàpija drùgu vót, a je rvèndâ jǎn.

- 5 Su hòdil òva dìca a su nǎl gǎrdîn králen, – òvâ divòjk, ka brǎt ne cáce-ráše vèc; su ùlizl unútra u òvî gǎrdîn králen, sèstra je-ga-vézal mbǎca dúb, òn je-sa-ùspela zgòra dúb, a je vřla jènu kòžu do škròf nà ram. Je pòšâ sîn králen kǎč, a je vïdij òvi jǎn ka blekǎš. Òvî sîn králen, ka jîmaše pùš, nìje ga-potégnij, a je pòšâ kúrta nêg, a je sa brñija zgór tr rèka: “Štò činîš tót? skñni-sa-ma dòl nǎ-zemļ, kǎ cú-ta-vít, kò jés. Òva je rispuniel: “Jâ sa tòrko hǎndav, jâ sa jèna žèna stára; štò-š do-mén?” – “Skñni-sa tót, kǎ-š póc čúvat galinač oš kòkoš útra mój galinár.” Òva je-pòl tr je rèkla: “Òvoga jǎnet nîmaš ga-maldrátat, a nîmaš ga-ùbit, ka òvî bìše dí, a sǎ je-rvèndâ jǎn.” Činî: “Jâ-ga ne-ubî-vam, cú ga pònît útra mój pàlac per gèntilèc.” A náka je-čij; mu dàjaš jîst sǎki dǎn, a sèstra bìše útra galinár. Sǎku vót, ka mǎše dǎt jîst òvîmi kòkošami, si jamívaše kòž nà ram, a kòkoš kàndâh^u: “Ki lípu žènu ka jîmam^a mî! zlát oš srèbr nas^a-čînî jîst.” Òna vîcîn, ka stáhu kúrta galinár tr čùjahu òva kòkoš tòrko kǎndat, jèna dǎn su-číl špîj, kò bìš útra òvî galinár, a su vïdiel ka bìš jèna lípa divòjka. Òva su-tèkl dî je-sîn králen, a su mu rèkl: “Tî, spòdâr, kòga jîmaš útra galinár?” Òn je rispúnij: “Jîmam nu-bǎb kǎ mi-dǎ jîst kòkoš.” Su rèkl òve žen: “Òna nìje bǎb – jèna lípa divòjk^a!” Je rispúnij sîn králen: “Kǎda čùjete drùgu vót, hòte^a, zòvite mèn!” Drùgu vót su-tèkl zvǎti nêg, a òn sa-nafàcǎ na gǎvud do ključ do vrát, a je vïdij ke-bìše na-

bi jǎgne. Sèstra je rèkla: “Jèdan pût trèbâ da se nàpijèš!” Dijète je rèklo: “Jâ hòcu jòš, jèr sam žèdan!”; nàpilo se je drùgî pût, a pòstalo je jǎgnem.

Hòdila su òvâ djèca tè su nǎšla vřt králev, – òvâ djèvòjka, jèr brǎt ne gòvo-ráše vîše; ùlegli su u òvî vřt králev, sèstra ga je vézala zǎ dúb, a òna se je ùspèla nǎ dúb i mètnula je kòžu od svínè na ramèna. Pòšao je sîn králev ù lòv tè je vïdio òvò jǎgne štò bléjǎše. Òvî sîn králev, kòji ìmaše pùsku, nìje pùcao nǎn, tè je pòšao blízu nêga, tè se je okrénuo ùzgore i rèkao je: “Štò činîš tú? sǎdí dòļe nǎ zemļ, jèr cú te vïdjeti, kò si.” Òvâ je odgovòrila: “Jâ sam tòliko gnúsna, jâ sam jèdna žèna stára; štò céš òd mene?” – “Skñni se òdatlè, jèr céš pó-čí čúvati túke i kòkoši u mójemu kokò-šínaku.” – Òvâ je pòšla tè je rèkla: “Òvoga jǎgneta nêmāš mùčiti i nêmāš ga ùbiti, jèr òvò bjèše dijète, a sǎd je pòstalo jǎgne.” Gòvorî: “Jâ ga nécu ùbiti, povèšcu ga u svòju pàlacu za júbav.” I onǎkò je učinio; dàvaše mu jèsti svǎkî dǎn, a sèstra bjèše u kokòšínaku. Svǎkî pût, kǎdǎ ìmaše dǎti jèsti òvijem kokò-šima, skídāše kòžu s ramèna, a kòkoši pjèvǎhu: “Kǎkvu lijèpu žènu ìmāmo mî! zlátu i srèbro činî nas jèsti.” Òne sùsje-de, kòjè stáhu blízu kokòšínaka i čùjahu òvè kòkošî tòliko pjèvati, jèdan dǎn su uhòdile, kò bjèše u òvòme kokòšínaku, tè su vïdjele da bjèše jèdna lijèpa djè-vòjka. Òvè su trčale gdjè je sîn králev, tè su mu rèkle: “Tî, gòspodǎru, kòga ìmaš u kokòšínaku?” Òn je odgovòrio: “Ìmam jèdnu bǎbu – kòjǎ mi dàvǎ jèsti kokòšima.” Rèkle su òvè žène: “Ònò nìje bǎba – jèdna lijèpa djèvòjka!” Odgovòrio je sîn králev: “Kǎdǎ čùjete drùgî pût, hàjdete, zòvite mèn!” Drùgî pût su trčale zvǎti nêga, a òn je pristúpio rùpi ključa od vrátâ tè je vïdio da bjèše jèdna

līpa divōjk; je pòšā dō^um, je sa vřga ù-posteļ. Je pòla māt a je rēkl: “Štò ti-jē, līpi sīen mōj? jīmaš frēb^u?” Činī: “Jā ne stōjīm rāzboļen, hòcem rizānc^e.” – “Sā ću-ti-hi-ćinit.” – “Jā nēcem tvòje rizānc^e, hòcem d’ ònē do galinār.” Je rispuniła māt: “Jō, sīn mōj, òna tōrko hāndav! je nēcist – hòš rizānce d’ ònē?!” – “Jā d’ ònē hòcem rizānc^e, a se nē, sa-ūmbra!” Māt je-bījala sērv đī je-galinār: “Māš ćinit rizānce mōjmu sīnu”. Óna je rispuni^{el}: “Jā nīmam stólc za zamisit, nīmam sīt za pròsijat múk.” – “Će ti dònīt mōja spodàric sīt oš stólc.” Kāka su-pònili sīt oš stólc oš múk, je sa òjela kòžu nà ram, a su sīl kàndat òve kòkoš. Óna je-sīla pròsijat múk, a sīn kráļen je-sfāšā vrāt^a a je ùliza ùnūtra tr ćinī: “Nēka rizānc, ka māš dō s mēnom, ka jēsì mōja namūrāt, ka jā mām prīsēc tēb.” Ju-pònij ūtra pālac a je rēka mäter: “Mā, òva je nāša galinār, sā je-žēna mēn”; a māt bīše tōrko vesēl, ka bīše līp namūrāt.

D ò p d e t ā n t e t i ē m p je- znāla nēgova tēt a je rēkl mbāča nēove šćerē: “Sā mōja nēpūt je-bogat; māma ju-pò nā.” Óva nēpūt, kà je ju vīdīel, je ju ćil tōrko nu-līpu stólc za jīst. Su fūrli jīst, a je pòla nīmi ka-živat kāmār. Ūtra nu-kāmār bīše pe-šekān ka balīvaše čēļad nāka ndzān; tr òva divōjk, ka bīše žēna kráļen, je rēkla mbāča tētē: “Nōmo pò kūrta tōga, ka će ta jizist nāka ndzān.” Óva tēt kāk je-ćūla, nāk je ju būsila nōj kūrta pešekān; a òna divōjk bīše zbābn, a pešekān je-ju-jizija. Je pòla òvā, ka bīše tēt, je vřla na kùšīn nēgovu šćēr dōla mādīer, ka māše ćit vīt ka bīše óna namūrāt kráļen. Bonóc je-pòla lēc a je sīla stēhat, ka

lijēpa djèvojka; pošao je dōma i lēgao je u pòsteļu. Pòšla je māti i rēkla je: “Štò ti je, lijepī sīne mōj? ĩmaš li ògnicu?” Gòvori: “Jā nijesam bōlestan, hòcu rēzanācā. – “Sād ću ti ih učiniti.” – “Jā nēcū tvòjih rēzanācā, hòcu (ih) od ònē u kokòšīnāku.” Odgovòrila je māti: “Jōj, sīne mōj, ònā tākō gnūsna! nēcista je – hòćēš li rezānce òd nē?!” – “Jā òd nē hòcu rezānce, a āko nē (= inaće) ūmro sam!” Māti je pòslala slūškiņu gdjē je kokòšīnāk (da reće): “Trēbā da ćiniš rezānce mōjemu sīnu.” Óna je odgovòrila: “Jā nēmām stòla da zamijesim, nēmām sīta da pròsijēm múku.” – “Dònijeće ti mōja gospodàrica sīto ĩ stō.” Kāko su dònijeli sīto ĩ stō i múku, skīnula je kòžu s rāmena, a stāle su pjēvati òvē kòkoši. Óna je stāla sījati múku, a sīn kráļev je razlòmio vrāta tē je ùlegao ùnūtra i gòvori: “Pústi rezānce, jēr ĩmaš dóci sā mnōm, jēr si mōja drāga, jēr ću jā vjēncati tēbe.” Pòveo ju je u pālacu i rēkao je mäteri: “Mājko, òvō je nāša kokošàrica, sād je mōja žēna”; a māti bjēše tōliko vēsela, jer drāga bjēše lijēpa.

Pòslije tōliko vrēmēna obāznala je nēna tētka tē je rēkla svòjoj kćeri: “Sād je mōja necākiņa bōgata; trēbā đā je pōđemo nāci.” Óvā necākiņa, kād ju je vīdjela, prirédila joj je tōliko lijep stō, da jēdē. Svřsili su jēsti, tē je pòšla kázati im sōbe. U jēdnōj sōbi bjēše mòrskī pās, kōjī pròždirāše lūde onākō cijēle; a òvā djèvojka, štò bjēše žēna kráļeva, rēkla je tētki: “Nēmōj ĩci blīzu tōga, jēr će te izjesti onākō cijēlu.” Óvā tētka kāko je ćūla, onākō je bācila nū blīzu mòrskōga psā; a ònā djèvojka bjēše zbābna, a mòrskī pās ju je izio. Pòšla je òvā, štò bjēše tētka, mētnula je jēdan jástuk svòjoj kćeri pod prēgaću, jēr trēbāše učiniti vīdjeti (= pokazati) da je òna drāga kráļeva. Òbnóc je pòšla lēcì tē je stāla

tijaš fēgat dō-jañet. Mūž je rispunij:
 “Nīmaš tī pīt, ka ti je brät, māng jā,
 ka nīje mi nīšč”, a je zvā servatūr ka
 mu māhu na-brūsit nōž, ka māhu ūbit
 5 òvoga jāñ. Su pòl òva servatūr, brū-
 sahu nōž, a òvi jāñ je-sīja upījat:
 “Līpa mòja séstr, ka sà sa-brūsi nōž,
 ka māju ūbit tvòjga brät, ka māju
 ūbit tvòjga jāñet!” Séstr je rispūnil:
 10 “Līpi mòuj brät, līpi mòj jāñ, ta nè
 mrem vēc pòmoć, ka stòjīm ūtra
 pešekán a jīmam dvòje ðic u rúk!”
 Òva gardzún su-čūli òvi lāmēnt d’
 òvga jāñet, ka zvāše ñegovu séstr, a
 15 su tèkli zvā spodár: “Hò, slūšaj kàka
 činī òvi jāñ! mī nēcemo ga-ùbit.” Je
 pòšā spodár a je čūj ka zvāše òvu
 séstr, ka māše ga-pòmoć. Séstr je ri-
 spūnila ūtra pešekán: “Dvòj ðic^e u
 20 rúk, ta nè morem pòmoć vēc!” Mūž
 je-čūja nák tr rēka: “Bļūn’, peše-
 kán!” A je bļūnij cíel sēnca ju-bādnit
 nīšč, a jīmaše dvā māsikul rúkami, ka
 bìše sa-télila ūtra pe-šekán. Je pòšā
 25 mūž a je rēka: “Tī s’ bī lēgla ūtra
 mòju pòsteļ, a tī nè-bìše mòja žen!”
 je zvā ñeovi kriát, ka stāhu òkolo
 ñeg, a je ñīmi rēka: Ūhitit^e tøj, činite
 na tó^uc, vršte ūtra bārilic, a pòneste-
 30 ju sálmağ.” A su pòli; mächka sa-sīla
 krívit: “Dāj krùh òš sīr mēn, ka jā
 pòmāžem krívit tēb!” Óna je rispūni-
 la: “Pòj s frāgom! mòj zēt je-bíja
 sálmağ, a tēbi cú ti dàt! sīr òš krùh
 35 mēn, ke jā pòmāžem krívit tēb?” Je
 pòla óskrit bārilic, a je nāl glāv do
 ñeove šcēr^e zgòra zgòra; pa je rispū-
 nila mächka: “Krívi-sa tī sám, ka jā
 ta ne pòmāžem!”

stēnati, da htījāše jētru jāgnětovu. Mūž
 je odgovòrio: “Nēmāš li mīlosrða tī štò
 ti je brät, (nemam) ni jā štò mi nīje nī-
 šta”, i zvāo je slūge da mu nābrusē nōž,
 jēr trēbaše da ūbījū òvò jāgnē. Pòšle su
 òvē slūge, brūšāhu nōž, a òvò jāgnē je
 stālo víkati: “Lījepā mòja séstro, jēr sād
 se brūsi nōž, jēr će ūbiti tvòjega brāta,
 jēr će ūbiti tvòje jāgnē!” Séstra je odgo-
 vòrila: “Lījepī mòj brāte, lījepò mòje
 jāgnē, ne mògu ti vīše pomòci, jēr sam u
 mòrskòme psū i ñmām dvòje djēcē na
 rúkama!” Òvi mómci su čūli òvò túžēñe
 òvoga jāgnēta, štò zvāše svòju séstru, tè
 su tīčali zvāti gospodára: “Hòdi, slūšāj
 kàko gòvori òvò jāgnē! mī ga nēcemo
 ūbiti.” Pòšao je gospòdár; čūo je da zvā-
 še òvū séstru, kòjā trēbaše mu pomòci.
 Séstra je odgovòrila u mòrskòm psu:
 “Dvòje djēcē na rúkama, ne mògu ti vīše
 pomòci!” Mūž je čūo onākò i rēkao: “Iz-
 báci, mòrskī psē!” I izbácio ju je cijèlu a
 da je se nīje nīšta dòtakao, i ñmāše dvā
 muškíca na rúkama, jēr je bíla ròdila u
 mòrskòm psū. Pòšao je mūž i rēkao je:
 “Tī si bíla lēgla u mòju pòsteļu, a tī nè
 bješe mòja žena!”, zvāo je svòje slūge,
 štò stāhu okolò ñega, tè im je rēkao:
 “Ūhvatite tū, učinite je nà komāde, bá-
 cite je ù bačvicu i ponēsíte je (kao)
 tòvar.” I pòšli su; mächka je stāla víkati:
 “Dāj krùh ò sir mēni, jēr cú jā pomòci
 víkati tēbi!” Óna je odgovòrila: “Ídi s
 vrāgom! mòj zēt je pòslao tòvar, a tēbi
 cú dàti! sīr ò kruh mēni, jēr cú jā pomòci
 víkati tēbi!” Pòšla je otvòriti bāčvicu, a
 našla je glāvu svòje kçērē gòre gòre; pā
 je odgovòrila mächka: “Vící ti sáma, jēr
 tī jā nécu pomáhati!”

4. Il fatto dell’agnello

C’era un uomo, divenne vedovo, aveva una bambina e un bambino; e anche questa donna che prese aveva una bambina. Questo marito fece: “Non maltrat-

tarmi i bambini di quell'altra donna che mi è morta"; (la) sposò e la portò a casa. Quest'altra donna cominciò a maltrattare questi bambini; il marito disse: "Io ti ho detto che non devi ingiuriarli – ora li ingiuri! dove devo spedirli?"; rispose lei: "A me che mi preme dei tuoi bambini? che a me non fanno pena"; disse il marito: "Ora li porterò tanto lontano che non verranno più a casa." I bambini andarono dalla nonna e si misero a piangere: "Nonna, come faremo, che nostro padre vuole portarci tanto lontano?" La nonna disse: "Tacete, che la nonna vi darà un gomitolino di lino; come andate per la strada, legate un (ogni) arbusto con il lino, che poi indovinerete la strada e ve ne verrete a casa." E i bambini fecero così: legarono gli arbusti e se ne vennero a casa. E la matrigna cucinò la sera carne e maccheroni e mangiavano lei e il marito e rimase poco brodo nella zuppiera. Disse il padre: "Poveri bambini miei, dove si trovano? questo po' di brodo lo mangerebbero i miei bambini!" I bambini dietro alla porta risposero: "Noi siamo qui, padre, se vuoi dare questo po' di brodo." E la moglie si intestardì e cominciò a litigare con il marito: "Tu fai vedere che li porti via, ma non li porti! se non porti questi bambini, io devo uccidere anche te." – "Taci (rispose il marito), perché domani li porterò tanto lontano che non avrai più notizia di questi bambini"; e allora fu lieta.

I bambini cominciarono a piangere che il loro padre doveva portarli tanto lontano e andarono di nuovo dalla nonna; dicono alla nonna: "Come faremo? che non verremo più a casa, che il padre ci vuole portare tanto lontano! Fece la nonna: "Tacete, che la nonna vi darà una corona di fichi; come andate, gettate-ne uno per terra, che poi vedrete (per) venire alla casa." I bambini (ne) mangiarono uno e qualcuno lo mangiò la volpe, non trovarono più la strada per venir-sene a casa e rimasero in questa foresta; rimasero nella foresta e si accovacciarono sotto un albero, che faceva tardi. Il bambino piangeva, disse alla sorella: "Sorella, si fa scuro! quando ce ne andremo a casa?" – "Taci (dice la sorella), che il padre fa ancora legna." Allora disse il bambino: "Andiamo, sorella, da nostro padre!" E i bambini andarono verso i colpi, dove sentivano che il padre faceva legna. Andarono lì e non trovarono il padre; trovarono una zucca che era su un albero, che c'era il libeccio; il libeccio come soffiava, così faceva colpi con la zucca. Dissero i bambini: "Come faremo, che il padre se ne andò a casa? noi non troviamo più la strada! Dobbiamo stare soli nella foresta, finché non si faccia giorno, che ora è la notte, e domani ce ne andremo." Quando si fece giorno, i bambini se ne andarono e andavano per la strada; e il bambino piccolo chiese da bere, la più grande disse: "Ora incontreremo qualche sorgente e potrai bere." A quella sorgente chi beveva due volte diventava agnello. La sorella disse: "Una volta devi bere!" Il bambino disse: "Io voglio ancora, che ho sete!" bevve un'altra volta e diventò un agnello.

Questi bambini camminarono e trovarono il giardino del re, – la bambina, che il fratello non parlava più; entrarono in questo giardino del re, la sorella lo legò a un albero, lei si arrampicò sull'albero e mise una pelle di scrofa sulle spalle. Il figlio del re andò a caccia e vide quest'agnello che belava. Il figlio del re, che aveva un fucile, non gli sparò ma gli andò vicino e si girò su e

disse: “Che fai lì? scendi giù per terra, che ti vedrò chi sei. Questa (la bambina) rispose: “Io sono tanto sporca, io sono una donna vecchia; che te ne fai di me?” – “Scendi di là, che andrai a guardare i tacchini e le galline nel mio pollaio.” Questa andò e disse: “Questo agnello non devi maltrattarlo e non devi ammazzarlo, che questo era un bambino e ora è diventato un agnello.” Fa: “Io non l’ammazzo, lo porterò nel mio palazzo per gentilezza.” E così fece; gli dava da mangiare ogni giorno e la sorella era nel pollaio. Ogni volta che doveva dare da mangiare alle galline si toglieva la pelle dalle spalle e le galline cantavano: “Che bella donna che abbiamo noi! ci fa mangiare oro e argento.” Quelle vicine che stavano vicino al pollaio e sentivano le galline cantare così, spiaronò un giorno chi era in questo pollaio e videro che era una bella ragazza. Queste corsero dal figlio del re e gli dissero: “Tu, signore, chi hai nel pollaio?” Lui rispose: “Ho una vecchia che mi dà da mangiare alle galline.” Dissero queste donne: “Quella non è una vecchia – (è) una bella ragazza!” Rispose il figlio del re: “Quando sentite un’altra volta, venite, chiamate me!” L’altra volta corsero a chiamarlo e lui si affacciò alla serratura della porta e vide che era una bella ragazza; andò a casa, si mise nel letto. Venne la madre e disse: “Che hai, bel figlio mio?” Fa: “Io non sono malato, voglio delle tagliatelle.” – “Ora te le farò.” – “Io non voglio le tue tagliatelle, (le) voglio di quella del pollaio.” Rispose la madre: “Ahimè, figlio mio, quella tanto sporca! non è pulita – vuoi tagliatelle di quella?!” – “Io voglio tagliatelle di quella e se no, sono morto!” La madre inviò una serva dalla gallinara: “Devi fare tagliatelle a mio figlio.” Lei rispose: “Io non ho tavolo per impastare, non ho setaccio per setacciare la farina.” – La mia signora ti porterà setaccio e tavolo.” Quando portarono il setaccio, il tavolo e la farina, si tolse la pelle dalle spalle e cominciarono a cantare queste galline. Lei cominciò a impastare la farina e il figlio del re sfondò la porta, entrò e fa: “Lascia le tagliatelle, che devi venire con me, che sei la mia innamorata, che io devo sposarti.” La portò nel palazzo e disse alla madre: “Mamma, questa è la nostra gallinara. Ora è mia moglie; e la madre era tanto lieta, che era una bella innamorata.

Dopo tanto tempo la sua matrigna (lo) seppe e disse a sua figlia: “Ora la mia figliastra è ricca; dobbiamo andare a trovarla.” La figliastra, quando la vide, le fece una bella tavola per mangiare. Finirono di mangiare e andò a mostrarle le camere. Dentro una camera c’era un pescecane che ingoiava la gente così intera; e la ragazza, che era la moglie del re, disse alla matrigna: “Non andare vicino a questo qua, che ti potrebbe mangiare così intera.” La matrigna, come sentì, così la spinse vicino al pescecane; e quella ragazza era incinta e il pescecane la mangiò. Andò quella che era la matrigna, mise a sua figlia un cuscino sotto il grembiule, che doveva far vedere che era lei l’innamorata del re. Di notte si mise a letto e incominciò a gemere, che voleva il fegato d’agnello. Il marito rispose: “Non hai compassione tu, che per te è il fratello, (non ne ho) nemmeno io, che per me non è niente”, e chiamò i servitori che gli dovevano affilare il coltello, che dovevano ammazzare quest’agnello. Andarono questi servitori, affilavano il coltello, e l’agnello cominciò a gridare: “Bella sorella

mia, che ora si affila il coltello, che uccideranno tuo fratello, che uccideranno il tuo agnello!” La sorella rispose: “Bel fratello mio, bell’agnello mio, non posso più aiutarti, che sto dentro al pescecane e ho due bambini in mano!” Questi garzoni sentirono questo lamento dell’agnello, che chiamava sua sorella e corsero a chiamare il signore: “Vieni, senti come fa quest’agnello! non lo uccideremo.” Il signore andò e sentì che chiamava la sorella, che doveva aiutarla. La sorella rispose da dentro il pescecane: “Due bambini nelle mani, non posso più aiutarti!” Il marito sentì così e disse: “Vomita, pescecane!” E la vomitò intera senza toccarla per niente, e aveva due maschi nelle mani, che

aveva partorito dentro il pescecane. Il marito andò e disse: “Tu eri giaciuta nel mio letto, e tu non eri mia moglie!”, chiamò i suoi servitori che stavano intorno a lui, e gli disse: “Afferrate codesta, fatela a pezzi, mettetela in un barilotto e portatela (come) carico.” E andarono; il gatto cominciò a piangere: “Da’ pane e formaggio a me, che io ti aiuto a piangere!” Lei (la matrigna) rispose: “Vai al diavolo! mio genero inviò un carico, e a te darò! formaggio e pane a me, che io ti aiuto a piangere?” Andò a scoprire il barilotto e trovò la testa di sua figlia sopra sopra; allora il gatto rispose: “Piangi tu sola, che io non ti aiuto!”

5. (La ragazza con la stella)

Jènu vót biša jèna tét a jīmaše nèovu šcēr oš nèpūt ka ju čināše mēst svè hiž – nišca vèc. Jèna dān štàric je-pòša dōl nà-dn, a óna čēlad, ka nāhōdaše, pītaš: “Līpa čēlad, stavīdli mōj štàric?” – “Pōuj vèce dōl, ka ga nāhōdaš.” Je pōla vèca dōl, a je nāl jèna vèliki pòrtūn, pa je pītal: “Līpa žèna oš lípī lūd, kō nōsī tóte mōj štàric?” Su rispūnil óna čēlad: “Ode jē! sà māmō ti-vrñit štàric, mǎ mǎš zakōpat tūna òvu hiž.” Óva divōjk je-vāzela mētl, je pòmela hiž. Jōpa čīnu: “Sǎ mǎš rāzbit tūna tā zdīl”, ka bihu nēcist. Óva divōjk je-hi-prál; pǎ jōpa su-rēkl: “Sǎ mǎš sfērdzat pōsteļ!”, a óna je-komīdal pōsteļ. Óva žén su-rēkl: “Óva-ti štàric! sǎ, kǎd jīzāješ vān portūn, brñisa zgór;” je sa brñila zgór, a je pāl na-zvīzd dō-zlāt na čél, a òva divōjk sfitlāš, a je pōla dōm. Čini tét: “Jō!

5. (Djevojka sa zvijezdom)

Jedānpūt bjěše jèdna tètka i ĩmāše svòju kčēr i necàkiū, kōjū čināše mēsti svè kūcu – ništa vīše. Jèdan dān kōšic (joj) je pōšao dōļe nà dno, a ònū čēlad, štō nālazāše, pītaše: “Lījepā čēlādi, jèste li vīdjeli mōj kōšic?” – “Pódi vīše dōļe, jēr čes ga náci.” Pōšla je vīše dōļe i nāšla jèdna vèlikā vrāta, pā je pītala: “Lījepā žèno i lījepī čōvječe, kō nōsī óvdje mōj kōšic?” Ođgovōrila su ónā čēlad: “Óvdje je! sǎd čemo ti vrātiti kōšic, āli ĩmāš raskōpati svū òvū kūcu.” Óvā djèvōjka je ũzēla mētl, pòmela je kūcu. Őpēt gōvorē: “Sǎd trēbā da rāzbijēš sve tē zdjēle”, jēr bjēhu nēciste. Óvā djèvojka ih je òprāla; pāk òpēt su rēkli: “Sǎd trēbā da rāzderēš pōsteļu!”, a óna je nāčinila pōsteļu. Óvē žène su rēkle: “Ĕvo ti kōšic! sǎd, kǎd izādeš izvan vrātā, obrñ se ũzgore”; obrñula se je ũzgore, a pāla je jèdna zvijèzda òd zlāta na čelo, a òvā djèvojka svijētļāše, tē je pōšla dō-

káka si-čila ka ti je dōla zvizd na čél?” Ōna divōjk je-povídala fāt kāk-ka je-bilo, ka je pōšā štàrić nūtra òni pàlac. Činī òva tét: “Nīmaš mēst vēc
 5 *hīžu, mǎ mēst mōja šcēr.”*

*Pōla-je nēova šcēr, je pōmela hīž, a je hītila nā-pošt òvi štàrić. Grē dól: “Grūbe lūdi oš grūbe žén, stavīdil mōuj štàrić?” – “Pōj vēcā dōl, ka nāhōdaš.” – Je pōla nā-vi pālac šīs, tr je pítal: “Grūbe lūde oš grūbe žén, tóte-je mōj štàrić?” Činu òne žén: “Ōde jē tvōuj štàrić; sǎ mǎš kōu-
 15 *pat tū hīž;” je vǎzela cǎpūn, je zbr-dēlal hīž. – “Sǎ mǎš rǎzbit tūna tā zdīl”; je hi rǎzbil. – “Sǎ mǎš sfērdzat tā lindzún nā-postel”; je pōla a je hi sfērdzal. Pǎ su rēkli: “Ōvo-ti štàrić!
 20 *sǎ, kǎ izāješ vǎn, bñni-sa zgór!”; kākā sa-bñnila zgór, je pǎla na-čē^ala do tóvar. Gòvoraše mǎter: “Štòkī-vaj!”, – vēcē štòkīvaš, vēcē rēstās; tr dōkle je-ūmbral, svē ònō je-dřžal.***

ma. Gòvorī tētka: “Jōj! kākō si učinila dǎ ti je dōšla zvizězda na čelo?” Ōnā djè-vōjka je pripòvjedila stvār kākō je bíla, da je pōšao kǎblici u ònū pàlacu. Gòvorī òvā tētka: “Nēmāš vīše mēsti kūcu, mēš-
 ce je mōja kčí.”

Pōšla je nēna kčí, pomēla je kūcu i bǎcila je nǎvlāš òvi kōšić. Īdē dōle: “Grūbī lūdi i grūbē žēne, jēste li vīdjeli mōj kōšić?” – “Pódi vīše dōle, jēr cēs (ga) náci.” – Pōšla je u òvū pàlacu ĩstū, tē je pítala: “Grūbī lūdi i grūbē žēne, jē li tū mōj kōšić?” Gòvorē ònē žēne: “Ōv-dje je tvōj kōšić; sǎd trēbā da kōpāš tū kūcu”; ũzēla je mōtiku, ĩspremijēšala je kūcu. – “Sǎd trēbā da rǎzbijēš svē tē zdjēle”; rǎzbila ih je. – “Sǎd trēbā da rǎzderēš tū pònavu na pòsteļi; pōšla je tē ih je rǎzdřla. Pǎk su rēkli: “Ēvo ti kōšić! sǎd, kǎd izādeš vǎn, obrñi se ũzgore!”; kākō se je obrñula ũzgore, pǎo je jēdan ũd od tóvara (nój na čelo). Gòvoraše mǎti: “Podrēzūj!”, – štō vīše podrēzīvā-še, tō vīše rǎstijaše, te dōkle je ũmřla, svē je ònō dřžala.

5. La ragazza con la stella

C’era una volta una matrigna e aveva sua figlia e una figliastra a cui faceva sempre spazzare la casa – nient’altro. Un giorno il corbello andò giù in fondo e alla gente che trovava (lei) chiedeva: “Bella gente, avete visto il mio corbello?” – “Va’ più giù che lo trovi.” Andò più giù e trovò un grande portone e chiese: “Bella donna e bell’uomo, chi sa se sta lì il mio corbello?” Rispose quella gente: “È qui! ora ti ridaremo il corbello, ma devi spazzare tutta questa casa.” La ragazza prese la scopa, spazzò la casa.” Fanno di nuovo: “Ora devi rompere tutte queste stoviglie”, che erano sporche. La ragazza le lavò; poi dissero di nuovo: “Ora devi strappare il letto!, e lei mise in ordine il letto. Queste donne dissero: “Eccoti il corbello! ora, quando esci fuori dal portone, voltati in alto;” si voltò in alto e (le) cadde una stella d’oro sulla fronte e la ragazza splendeva e andò a casa. Fa la matrigna: “Ahimè! come hai fatto che ti è venuta una stella sulla fronte?” Quella ragazza raccontò il fatto come fu che andò il corbello dentro quel palazzo. Fa la matrigna: “Non devi più spazzare la casa, deve spazzare mia figlia.”

Andò sua figlia, spazzò la casa e gettò il corbello apposta. Va giù: “Brutti uomini e brutte donne, avete visto il mio corbello?” – “Va’ più giù, che (lo) trovi.” – Andò a quello stesso palazzo e chiese: “Brutti uomini e brutte donne, è qui il mio corbello?” Fanno quelle donne: “Il tuo corbello è qui; ora devi zappare codesta casa;” prese la zappa, demolì la casa. – “Ora devi rompere tutte queste stoviglie; le ruppe. – “Ora devi strappare queste lenzuola sul letto;” andò e le strappò. Poi dissero: Eccoti il corbello! ora che esci fuori voltati in alto!”; come si voltò su, cadde un pene di asino [a lei sulla fronte]. Diceva la madre: “Taglia!”; – più tagliava, più cresceva; e finché non morì sempre tenne quello.

6. Fàt de Sânta Česârij

Biše žena králen ka biše torko devót, si govoraše jěnu krūnicu nãda^en. Jěna dãn je-bija zvãn kráľ, ka mãše póc nã-gver, a õ^un je-òstala
5 ùtra pàlac, õ^un oš kučini^er ka činãše kučič^en. Jěna gardzún je rěka, ka tiše lěc s nõm. Óna je rìspuniel: “B i r b o f a k i n ka nĩmaš sramòtē! sã, kã grē mój muž dõ^um, mãm ta-čít
10 ùbit.” Òvi dičãľ je-sa-ùstrašij e si ga pòšã ùtra nu-dùbrav, je si zvã ònoga grúboga za kũmpañ. Nije jizaša jěna, je jizašla jěna mūr: “Múč’, lípi di-čãľ, nemo’ sa ùstrašit, do tvõje dúšē
15 hõcemo nučij.” Sũbito òva grũba su-čili jěna lĩst de fãlse p a r ô l, a su prèzental nãpri kráľ, ka nēgova žen lěži s kučini^erom, a ònoga dičãľ, su ga põnil p e r l’ a r i a . Sũbito òvi kráľ je-bija čètr
20 kriját ùtra pàlac: “Põjte ùtra mój pàlac, a rēcite mój ženi ka mã si-vřc nabõľa věšt ka jĩma; ordĩnãjte kãroc a pòneste-ju spãš ùtra mój dùbrav;
25 a nõnde mãte ju-ùbit, a mãte mi-dõnĩt věšt pũna křv a rúk p e r u n s i ñ ã l .

Su pòla òva gardzún; kã su-rĩval nã-vu dùbrav, sa glědahu svě čètr:
30 “kã dũšu jĩmamo za ùbit òvu spodãri-

6. Prĩča o Světoj Čezãrij

Bjěše žena králeva, kòjã bjěše tãkõ pòbožna, (sebi) govõraše jědnu krūnicu nã dãn. Jedãn dãn je bĩo zvãn kráľ, da mu trěbãše pócĩ ù rat, a òna je òstala u pãlači, òna i kũhãr kòjĩ je dřzao kũhiũ. Jědan mòmak je rěkao, da hõcē lěci š nõm. Óna je odgovõrila: “B i r b o f a c c h i n o kòjĩ nẽmaš srãma! sãd, kãd dõdē mój muž dõma, učiniću te ùbiti.” Òvãj mlãdĩc se je prèstrašio, tē je pòšao u jědnu dùbravu, zvão je ònoga grúbõga (=đavola) sěbi zã drũga. Nije izãšao jědan, izãšla ih je svã sĩa: “Múči, lĩjepĩ mlãdiću, nẽmõj se prèstrašiti, o tvõjõj dúši hõcemo (imati) vijestĩ.” Òdmãh su òvĩ grũbĩ učinili jědan lĩst d i f a l s e p a r o l e i p r i k á z a l i s u (g a) p r e d k r á ľ e m , d a n ě g o v a ž e n a l ě ž i s k ũ h ě r o m , a ò n o g a m l a d i c a ò d n i j e l i s u p e r l’ a r i a . Ò d m ě h j e ò v i k r á ľ , p ò s l a o č è t i r i s l ũ g e u p ě l a c ũ : “ P ó d i t e u m ò j u p ě l a c ũ i r ě c i t e m ò j õ j ž e n i d a ĩ m ě n ě s e s t ě v i t i n ě j b o ľ j ũ h ě ľ i n u š t õ ĩ m ě ; n a r ũ č i t e k ò l a i p o v ě d i t e j e n a š ě t ũ u m ò j u d ũ b r a v u ; a ò n d j e č e t e j e ù b i t i , a d õ n i j e c e t e m i h ě ľ i n u p ũ n u k ř v i i r ũ k u p e r u n s e g n a l e .

Pòšli su òvĩ mómci; kãd su dòšli u òvũ dùbravu, glědãhu se svĩ četvèrica: “kãkvu dũšu ĩmãmo da ùbijẽmo òvũ go-

cu nãš ka nìje nasa-čìnila màj jèna zlò?" Je rìspunil òna spodàric: "Štò vami-jê, ka táko sa-glèdat?" – "Je rëka spòdâr ka màmo ta-ùbit!" – Je rìspunila ó^una: "Nisa ùčìla màng jèna zlò mòjmu mùž^u! zãšto mà ma-ùbit? nãpri bôg sa-pòla prisêc: màng jèna mangamênt nìsa učìl!" Su rìspunila gardzún: "Se mì ne nòsimo òvu rúku p e r u n s i ñ á l , se mi ne nòsimo òvu vèšt^u pùn^u křv, mì jèsmo ubijén pür mì!" Óna je-si-vãzela spãd e je si štòkla rúk; su vãzela jèna jãñ, su ga ùbil a su nãpunil vèšt pùna křv. Rúk lípo su-konzèrval, a nój su-rèkli: "Vãn do tvòje dùbrav nòmò' jizã!", a su si ga pòl dòm; a su pònìl òvu vèšt oš òvu rúk tr su konzìnal krãl.

30 A ó^una tûna po dùbrav sa-krívaš, ne nãdãš, dì mãše sa-pò rìcètat, a bîše zbãbn do nèovoga mùža. Óta je kóz jizišla nãpri: "Štò ti-jê, Česãrij, ka tòrko sa-kríviš? hòd' útra mòju gròt, ka cú ta sãlvat." Na mãla sãn ka ju-ngãna, – rúk vèce bõla kãka bîš. A òvi krãl sãku jìstr grèdaše vãst òvu rúk a ju ndzãñivaš; křv, ka tècãš, grèdaše nã-mus nèm, ka óna bîše živ, a ón ne nãdãš. A je stãla sèdm gòštì útra ònu gròt, a kòza skùpa š ñòm. Je sa tëlìl, a díte rèstãš na-pèla nã-dan, a bîše gòja. Jènu nóc je-suspiral òva mãt, je rëkl: "Jènu stvãr bi-tìla dõ-bog: nãpri vît mòjga mùža, a pã ùmbri^{et}!" Bôg je-čij, kãka je-rèkla ó^un: je pòša n-dzõñ nèovomu mùž^u: "Probúdi-s' dò t^oga sãn! nòmò vèce spãt, ka mãš pò kãč nã-nu dùbravu tvòju." Ón je-rìspunij: "Tì, sãn, jèsi mùnt! su sèd^{am} gòštì ka nè-grem kãč." A sãn je-rìspunij: "Se nè-greš kãč na tvòju dùbrav, jèsi mřtav!" Jõpa je-zãspa i jõpa mu-pòša n-dzõñ

spodàricu nãšu kòja nam nìje učinila nì-kad jèdno zlò?" Odgovòrila je ònã gospodàrica: "Štò vam je, dà se tàkò glèdate?" – "Rëkao je gospòdâr dà te ìmãmo ùbiti!" – Odgovòrila je òna: "Nijèsam učinila nì jèdno zlò mòjemu mùžu! zãšto ce me ùbiti? prèd boga sam se pòšla zãklèti: nì jèdan grìjeh nijèsam učinila!" Odgovòrili su mómci: "Àko mì ne ponèsèmo òvù rúku p e r u n s e g n a - l e , àko mì ne ponèsèmo òvù hàjìnu pùnu křvi, ubijèni smo i mì!" Óna je ùzèla sãbļu i òdsjekla je sèbi rúku; ùzèli su jèdno jãgnè, ùbili su ga i nãpunili su hàjìnu pùnu křvi. Rúk lìjepo su saçúvali, a nój su rëkli: "Vãn iz tvòjè dùbravè nèmòj izãci!", i pòšli su dòmã; i pònijeli su òvù hàjìnu i òvù rúku tè su prèdãli krãlu.

A òna svè po dùbravi víkãše, ne znãdijãše, kãmo se trèbãše póci zaklòniti, a bjèše zbãbna od svòjega mùža. Èto je kòza izišla prèd nù: "Štò ti je, Čezãrija, da tòliko vícèš? hòdi u mòju pècinu, jèr cú te spãsiti." Mãli (= kratak) sãn štò ju je prèvario, (a) več rúka bjèše bõlã (lèpšã) nègo li bjèše (prije). A òvi krãl svãkò jùtro ìdãše ùzèti òvù rúku tè joj pùštãše křv; křv, kòjã tècijãše, ìdãše mu na líce, jèr òna bjèše živa, a ón ne znãdijãše. I stãla je sèdam gòdištã u ònój pècini i kòza skùpa š ñòm. Ròdila je, a dijète rástijãše jèdan pèdaļ nã dãn, a bjèše gòlo. Jèdnu nóc je ùzdisala òvã mãti, rëkla je: "Jèdnu stvãr bi htjèla òd boga: nãjprije vřdjeti mòjega mùža, a pãk ùmrijeti!" Bôg je učinio kãko je rëkla òna: pòšao je ìn sogno (= u snu) ñènõmu mùžu: "Probúdi se òd toga snã! nèmòj vřše spãti, jèr trèbã da ìdeš ù lów u ònù dùbravu tvòju." Ón je odgovòrio: "Tì si, snè, mãhnit! sèdam je gòdištã da nè idèm ù lów." A sãn je odgovòrio: Àko nè idèš ù lów u tvòju dùbravu, mřtav si!"

òvi sàñ; je sa ùstrašij, sùbit jìstr je-
ordìna kàroc, a je bija mìtat tûna
kačatúr, màhu pò káč š nìme nâ-vu
dùbrav. Tûna kačatúr su-sa-ùstrašil:
5 “Òvo su sèd^{am} gòštì ka nè-gre káč, a
sahâtra je-dòšâ mìtat nàs!”; kò vâ-
daše jènu skúz a kò vâdaše drùgu.
Òn je-rìspunij: “Se ne grèdete s
mènom, jèste ubijèn sekolík^e!” Òva
10 su-pol, su ùjehal ùtra kàroc. Kà su-
rival nâ-vu dùbrav, òta je kóz nìmi
jìzašla nâpri; tûna kačatúr su-po-
tègnili òvu kóz – nìkor nije ju-kòlij!
je si ga pòl sèncâ màng^o jèna strâh;
15 ùtra gròt^a si-ga-je-pòl, dī bīše Sânta
Česârij. Krâļ je-čùja nâ-neb jènu
parlamènt: “Gón’ vèca nâpri, ka
odéka je tvòja zén! tvòja zén bīše
zbâbn do téb, a ó^{un} je òstala gól, a
20 dīt je gòja n-dūt, kâka je-nìka! se si
čija sâ, nòmo’ čit vèc!” Òvi krâļ
sùbito je-bija vâzet dòm nabòļu vèštu
ka jìmaše, a dīt nâboļi veštīt, je hi
òbûka zén oš dītet, je hi pònija pâlac
25 zén, dītet oš kóz.

Òpèt je zâspao i òpèt mu je dòšao in so-
gno òvī sàñ; prèstrašio se je, òdmâh ù
jutro narúčio je kòla i pòslao je pòzvati
svè lóvce, da ìmajū póci ù lóv š níme u
òvū dùbravu. Svī lóvci su se prèstrašili:
“Èvo je sèdam gòdīštâ štò nè idē ù lóv, a
jùtròs je dòšao pòzvati nas!”; kò
iznošâše jèdnu ìspriku a kò iznošâše
drùgū. Òn je odgovòrio: “Àko nè idēte
sâ mnòm, ubijèni ste svīkolicì!” Òvī su
pòšli, odvèzli su se ù kolima. Kâd su
stìgli u òvū dùbravu, èto je kòza izâšla
prèd níh; svī su lóvci pùcali na òvū kòzu
– nìko je nije pogòdio! pòšla je i bèz
strâha; u pècinu je pòšla gdjè bjèše Svè-
tâ Čèzârija. Krâļ je čùo nâ nebu jèdan
ràzgovòr: “Gòni dàļe, jèr óvdje je tvòja
žèna! tvòja žèna bjèše zbâbna òd tebe, a
òna je òstala gòla, a dijète je gòlo i n
t u t t o (= sasvim) kâko se je ròdilo!
àko si učinio sâd, nèmoj činiti više!”
Òvī krâļ òdmâh je pòslao úzèti dõma
nâjlepšū hàlinu štò ìmaše, a djètetu nâj-
lepšè odijèlo, òbûkao ih je žènu i dijète,
òdveo ih je u pâlacu žènu, dijète ì kòzu.

6. Il fatto di Santa Cesaria

C’era una moglie di re che era molto devota, (si) diceva un rosario al giorno. Un giorno il re fu chiamato che doveva andare in guerra e lei rimase nel palazzo, lei e il cuoco che faceva la cucina. Un garzone disse che voleva giacere con lei. Lei rispose: “Birbone facchino che non hai vergogna! ora, che viene a casa mio marito, devo farti uccidere.” Questo giovane si impaurì e se ne andò in una foresta, (si) chiamò quello brutto per compagno. Non ne uscì uno, uscì una moltitudine: “Taci, bel giovane, non aver paura, della tua anima vogliamo notizia.” Subito questi brutti fecero una lettera di false parole e presentarono davanti al re che sua moglie giaceva con il cuoco e quel giovane lo portarono *per l’aria*. Subito il re inviò quattro servitori nel palazzo: “Andate nel mio palazzo e dite a mia moglie che deve mettersi il migliore vestito che ha; ordinate la carrozza e portatela a spasso nella mia foresta; e lì dovete ucciderla, e dovete portarmi il vestito pieno di sangue e una mano *per un segnale*.

Questi garzoni andarono; quando arrivarono in questa foresta, si guardarono tutti e quattro: “Che animo abbiamo da uccidere questa signora nostra che non ci ha mai fatto un male?” Rispose la signora: “Che avete che vi guardate così?”

– “Il signore ha detto che ti dobbiamo uccidere!” – Lei rispose: “Non ho fatto nemmeno un male a mio marito! perché mi deve uccidere? davanti a Dio andai a sposarmi: non ho fatto nemmeno una mancanza!” Risposero i garzoni: “Se noi non portiamo questa mano *per un segnale*, se noi non portiamo questo vestito pieno di sangue, veniamo uccisi anche noi!” Quella si prese la spada e si tagliò la mano; presero un agnello, lo uccisero e riempirono tutto il vestito di sangue. Conservarono bene la mano e a lei dissero: “Non uscire fuori dalla tua foresta!”, e se ne andarono; e portarono il vestito e la mano e (li) consegnarono al re.

E lei piangeva sempre per tutta la foresta, non sapeva dove poteva andare a rifugiarsi ed era incinta di suo marito. Ecco uscì una capra davanti a lei: “Che hai, Cesaria, che tanto piangi? vieni nella mia grotta, che ti salverò.” Non appena si appisolò, – la mano migliore (di quello) che era (prima). E questo re andava ogni giorno a prendere questa mano e la maltrattava; il sangue che scorreva gli andava in faccia, che lei era viva e lui non sapeva. E rimase sette anni in quella grotta e la capra assieme a lei. Partorì e il bambino cresceva un palmo al giorno ed era nudo. Una notte sospirò la madre, disse: “Una cosa vorrei da Dio: prima vedere mio marito e poi morire!” Dio fece come disse lei: andò in sogno da suo marito: “Svegliati da questo sonno! non dormire più, che devi andare a caccia nella tua foresta.” Lui rispose: “Tu, sogno, sei pazzo! sono sette anni che non vado a caccia.” E il sogno rispose: “Se non vai a caccia nella tua foresta sei morto!” Si addormentò di nuovo e di nuovo questo sogno gli andò nel sonno; si impaurì, subito la mattina ordinò la carrozza e mandò a invitare tutti i cacciatori, dovevano andare a caccia con lui in questa foresta. Tutti i cacciatori si impaurirono: “Sono sette anni che non va a caccia e stamattina è venuto a invitarci”; chi metteva fuori una scusa chi metteva fuori un'altra. Lui rispose: “Se non venite con me, siete uccisi tutti quanti!” Questi andarono, montarono in carrozza. Quando arrivarono in questa foresta, ecco la capra che uscì davanti a loro; tutti i cacciatori spararono a questa capra – nessuno la colpì! se ne andò senza nemmeno uno spavento; se ne andò nella grotta dove era Santa Cesaria. Il re sentì nel cielo un discorso: “Spingiti più innanzi, che qui c'è tua moglie! Tua moglie era incinta di te e lei restò nuda e il bambino è del tutto nudo come nacque! se l'hai fatto ora, non farlo più!” Il re mandò subito a prendere da casa il miglior vestito che aveva e al bambino il migliore vestito, vestì la moglie e il bambino, [li] portò al palazzo la moglie, il bambino e la capra.

7. (Il signore senza Dio)

Bīše na-galàntom ka nè verijaš ka bīše bóg (ka pūr bīše lāž!), a bīše ōn sām: nīmaše nīkrog, ni žen ni dīca, a jīmaše jēna gārdzūn ka stāše š nīm.

7. (Bezbožni gospodin)

Bjěše jèdan gospòdin kòjī nè vjero-vāše da ìmā bòga (štò ìpāk bjěše lāž!), a bjěše ōn sām: nēmāše nīkoga, ni ženē ni djěcē, a ìmāše jèdnog mòmkā kòjī stāše

Jèna dān je-pòšā po dūbrav nègov, je pòšā spās, a je mu jizašl jèna gláva nāpri. Je pòšā òun, a ju cūpija s nògòm, tr gòvorāše gláv: “Večèras mās dō jīst s mènóm!” Je rìvala vèčer; 5 na-pār-uri nòc su-mu-tucùlal pòrtùn. Čini òn mbāča gardzùn: “Nafāča”-sa na-fūneštr vīdēt, kō je tā čelād ka tucùlā pòrtùn.” Je sa nafāčā na fūneštr tr rēka: “Ò, spòdār, jèna gláv nāpri 10 portùn, a ròze su-rìvali mbāča pīng!” A òn jīdāše na stólic; je sa tōrko ùstrašij tr rēka: “Nōmo” pō tvōrit!” Òni jōpa tucùlā: “Hōd’, tvōr’ ód, ka tvōj spòdār mās dō jīst s mènóm večèras.” Je pòšā tvōrit pòrtùn, a je pòšā na-līpi galantòmen (òni bīše òni grūbi!), tr činī: “Mās dō jīst s mènóm večèras!” Òni galantòmin je-rìspunij: “Prijē tī s mènóm, ka jā sa-vrēga stólc.” Òni grūbi je-rìspunija: “Nō, mās dō tī s mènóm! oš hód’!” Je rìspunija spòdār: “Si mām dō jā, mās dō pūr mōuj gardzùn.” Je rēka ònī: “Mèn štō sa-prēmi! nēka dōje!”

A su rival ūtra nu-kāmar d’ōnga grūboga, a bīše stólīca vīžena, a su mu rēkli: “Sīd’ na stólīc, kā māmō 30 jīst!”, a gārdzùn su-ga-čīnil mbōšta na vrāta, a je glēda, kōrko kāshtīg mu-čīnāhu spodār. Je pōčeja jīst spòdār, a gōrāše sīc, ka ònō bīše svē, ka jīdāše, ōgañ do limbērn. A òvī sa-nefidāše vēc svē jīst òna stvār tr gòvorāše: “Bāšta! bāšta!” Òna gòvorāhu: “Drūgi bükīr! drūgi bükīr!” Pa čini òni grūbi: “Sā sa-ne-fidāš vēc? š-pō ūtra nu-pòsteļ dō-zlat!” – òno 40 bīše svē ōgañ ka sfitlāše! Su ga pōnīel gōra pòsteļ – je fūrniya zgōrit dūš oš kōrp. A gārdzùn glēdāše tūna na vrāta štō su-čīnīval spodār. Su pōl mbāča gārdzùn, su ga ūhitīel, a su ga

š nīm. Jedāndān je pòšao po svòjōj dūbravi, pòšao je u šétnu, a izāšla je jèdna gláva prēdāñ. Òn je pòšao i ūdario ju je nògòm tè gòvorāše gláva: “Večèras čēs dōci jēsti sā mnòm!” Dòšao je vèčer; ū dvije ūre nōci kùcali su mu nā vrāta. Gòvorī òn mòmku: “Pristúpi k pròzoru, da vīdiš, kōjē je tō čelāde štō kùcā nā vrāta.” Pristúpio je k pròzoru tè je rēkao: “Ò, gòspodāru, jèdna (je) gláva pred vrātima, a ròzi su dòsēgli dō crepōvā!” A òn jēdāše za stòlom; tòliko se je prēstrašio tè je rēkao: “Nēmōj pōci otvōriti!” Òni òpēt kùcā: “Hājde, otvōri āmo, jēr tvōj gospòdār ĩmā dōci jēsti sā mnòm večèras.” Pòšao je otvōriti vrāta, a ūšao je jèdan lījep gospòdin (òno bjēše òni grūbi!), tè gòvorī: “Trēbā da dōdēš jēsti sā mnòm večèras!” Òni gospòdin je odgòvōrio: “Prijē tī sā mnòm, jēr jā sam prirédio stō.” Òni grūbī je odgòvōrio: “Nē, trēbā da tī dōdēš sā mnòm! i hājde!” Odgòvōrio je gospòdār: “Āko ĩmām dōci jā, ĩmā dōci i mōj mòmak.” Rēkao je ònī: “Štō je mēni stālo! nēka dōdē!”

I dōšli su u jèdnu sōbu ònoga grūbōga, a bjēše stō prirēden, tè su mu rēkli: “Sjēdi zā stō, jēr cemo jēsti!”, a mòmka su čīnili da se nāslonī na vrāta, i glēdao je, kòliko kàznī čīnāhu (zadavahu) gospodāru. Pōčeio je jēsti gospòdār, a gōrāše sīce, jēr ònō bjēše svē, štō jēdāše, ōgañ od pākla. A òvāj se nē uzdāše vīše svē jēsti ònē stvāri, tè gòvorāše: “Dōsta! dōsta!” Òni gòvorāhu: “Drūgū čāšu! drūgū čāšu!” Pā gòvorī òni grūbī: “Sād se nē uzdāš vīše? pōci čēs u jèdnu pòsteļu òd zlāta!” – tō bjēše svē ōgañ štō svijētļāše! Pōnijeli su ga na pòsteļu: svršio je izgòrjeti dūša (mu) ĩ tījelo. A mòmak glēdāše svē na vrātima štō su čīnili gospodāru. Pòšli su k mòmku, ūhitīli su ga tè su ga povēli k stòlu i rēkli su

pônⁱel mbăča stólce, a su mu rëkl:
“A sà tî vëriješ ka je bôg nă-sviet?”
– “Jâ vërijem ka jê bôg nă-sfiet!” *A*
su mu rëkli òna grûbi: “Si tî vëriješ
 5 *ka je bôg nă-sfit, măs pùjat dvâ p̃rst*
zgõra òve stólce”; kăka je-pùja dvâ
p̃rst, năka su-mu-sa-zgõrⁱel, a su pâl:
“Să hód’, a măs pôč rēc ù-grad ka si
stă năka živ ũtra limbêrn.”

mu: “A sādā tī vjèrujēš da je bōg na svijètu?” – “Jā vjèrujēm da je bōg na svijètu!” I rëkli su mu ònī grûbī: “Āko tī vjèrujēš dā je bōg na svijètu, trēbā da prislōnīš dvā p̃rsta na òvāj stō”; kăko je prislōnio dvā p̃rsta, onākō su mu izgōrjeli tē su pāli: “Sād hājde, a pōci čēš rēci po grādu da si bīo onākō žīv u pāklu.”

7. Il signore senza Dio

C’era un galantuomo che non credeva che Dio ci fosse (che era anche una bugia!), e lui era solo: non aveva nessuno, né moglie né figli e aveva un garzone che stava con lui. Un giorno andò per la sua foresta, andò a spasso e gli uscì una testa davanti: lui andò e la colpì con il piede e la testa diceva: “Stasera devi venire a mangiare con me! Arrivò la sera; un paio di ore di notte, gli bussarono al portone. Fa lui al garzone: “Affacciati alla finestra per vedere chi è codesta persona che bussa al portone.” Si affacciò alla finestra e disse: “O, signore, una testa (è) davanti al portone e le corna sono arrivate alle tegole!” E lui mangiava a tavola; si impaurì tanto e disse: “Non andare ad aprire!” Quello bussò di nuovo: “Vieni, apri qui che il tuo signore deve venire a mangiare con me stasera.” Andò ad aprire il portone e andò un bel galantuomo (era quello brutto!) e fa: “Devi venire a mangiare con me stasera!” Quel galantuomo rispose: “Prima tu con me che io ho apparecchiato la tavola.” Quello brutto rispose: “No, tu devi venire con me! e vieni!” Rispose il signore: “Se devo venire io, deve venire anche il mio garzone. Disse quello: “Che mi preme! che venga pure!” Arrivarono in una camera di quello brutto, e la tavola era apparecchiata e gli dissero: “Siediti a tavola, che dobbiamo mangiare!”, e il garzone lo fecero appoggiarsi al portone, e guardò quanto castigo facevano al suo signore. Cominciò a mangiare il signore e il cuore bruciava, che tutto quello che mangiava era fuoco d’inferno. E questo non ce la faceva più a mangiare sempre quelle cose e diceva: “Basta! basta!” Loro dicevano: “Un altro bicchiere! un altro bicchiere!” Poi fa quello brutto: “Ora non ce la fai più? vuoi andare in un letto d’oro!” – era sempre fuoco che splendeva! Lo portarono sul letto – finì a bruciar(gli) anima e corpo. E il garzone guardava sempre dal portone ciò che fecero al signore. Andarono dal garzone, lo afferrarono e lo portarono al tavolo e gli dissero: “E ora tu credi che ci sia Dio nel mondo?” – “Io credo che ci sia Dio nel mondo!” E gli dissero quei brutti: “Se tu credi che ci sia Dio nel mondo, devi appoggiare due dita su questo tavolo”; come appoggiò le due dita, allora gli si bruciarono e caddero: “Ora va, e devi andare a dire nel paese che sei stato ancora vivo nell’inferno”.

I numeri 8-10 vengono dalla signorina Concetta Giorgetti e più precisamente ho registrato i nn. 8 e 9 così come li ho uditi raccontare da lei, mentre il n. 10 fu scritto da lei stessa. Nell'ultimo numero, e anche nei nn. 17-22 che furono anch'essi annotati dalla stessa signorina, ho cambiato in parte la grafica (non però l'ortografia!), ma per il resto ho lasciato tutto esattamente così com'era scritto nel manoscritto originale, affinché si possa vedere da questi testi come gli slavi molisani stessi odono e scrivono il loro dialetto.

8. Făt di Sânta Karmentîna

Bîše jènu vót jèna măt oš jèna tát ka jîmahu sám jènu divôjku. Òva divôjka čināše život svēti: sàki dān îdeš mōlit u crîkvu. Măt ju-šālaše nà-skōl, măt ón, mēč za pò nà-skōl, grèdāš sàki dān u crîkvu. Jèna dān je-fründala mēštric, je ju pítal, kāk sa-nōseš nēvoga šcér; mēštrica je-rìspun^lel ke^a ne bi pòla māng jèna dān nà-skōl. Òva măt večer, kàda je-dòšā mūž dòm, je mu povídala òvi făt e òbedvā su-sa-vřl n-sùspèt, štò čināše nīhova šcér; su se vřl čúvat. Sèkon-dān su-ju-vřd^lel ka je pòla u crîkv tr je zatvòril vrátà zà-nòm. Măt oš tát su-dubital ka nīfova šcér čināše zāli fîn, tr su dečídil za-ju-ùbit. Sèkondān măt je-čila krūh i dála jènu pòvač ka māše pòn^{et}et tát^u vān. Pēna ke-je-rival òva divôjka vān, je vřdel ka tát je-bij fūrnij izdūst jèna fòs. Nōnde činì ón: “Kòmu činīš tā fòs, tát? ču vřt, se stājem jā!”; je sa vřla ūtra fòs e tát je-ju-skāna, je ju zāpreta, tr je si ga pòšā dòm. D ò p t ā n t^a t i ē m p je-pòšā jèna mēštar s nēvmi skòlari pa-sijat d'òne bāne. Òve skòl-lara, kāk pasijāh^u, su vřdel četř līpe rùžic; sekolíke su-tèkl^e za-hi-nàbrat, măt pēna su-rival kūrť, òve četř rùžic su-sa-prominil na četř svíc. Alòra òve skòl-lara skūpa s mēštrom su-rèkle

8. Prîča o Světōj Karmèntīni

Bjěše jedànpūt jèdna māti i jèdan òtac štò ìmahu sàmo jèdnu djèvōjku. Òvā djèvōjka čināše život svēti: svākì dān îdāše mōliti ù crkvu. Māti je slāše ù školu, āli òna, mjěsto da îdē ù školu, îdāše svākì dān ù crkvu. Jedāndān je sùsrela ùčiteljicu, pítala ju je, kāk se pō-nāšāše nēna kčí; ùčiteljica je odgovòrila da nīje išla nř jèdan dān ù školu. Òvā māti ù večer, kādā je dòšao mūž dōma, pripòvidjela mu je òvū stvār i òboje su pòčēli sūmñati, štò činì nīhova kčí; stāli su je čúvati. Sùtridān su je vřdjeli dā je pòšla ù crkvu tē je zatvòrila vrátà zā sobōm. Māti i òtac su sūmñali, da će nīhova kčí zlò svřšiti, tē su odlúčili ùbiti je. Sùtridān je māti ispèkla krūh i dála je (kčeri) jèdnu pogaču kòjū trēbāše da ponēsē òcu vān. Nētōm je òvā djèvōjka stīgla vān, vřdjela je dā je òtac břo svřšio izdúpsti jèdnu jāmu. Tādā gòvori òna: “Kòmu kòpāš tú jāmu, òče? vřd-je-ču, mògu li ja stāti (u jamu)!”; stāla je ù jamu, a òtac ju je zākľao, zakòpao ju je tē je pòšao dōma. D o p o t a n t o t e m p o pòšao je jèdan ùčitel' sa svòjim ùčenicima šétati s ònē stránē. Òvì ùčenici, kākò šétāhu, vřdjeli su četřiri li-jèpe rùžice; svřkolici su trčali dā ih pòberū, āli nētōm su stīgli blīzu, òvē četřiri rùžice su se pretvòrile u četřiri svijèce. Tādā òvì ùčenici skūpa s ùčite-

*ka nónde mǎše bīt zàprećen kòji svétac, su dál sindûra kôrt^u; su pòl dūst, a su nāl jènu òvòjk ka jìmaš jènu fè-rìtu nà-src, ò ju-vàraše křv, oš jena
5 libric kràjem, ò gòvoraš k' òva òvòjk bīše svétic. – Nije vèc!*

lem su rèkli da òndje ìmaše bīti zàkopān kòji svétac, dali su vījest sùdu; pòšli su dúpsti i nàšli su jèdnu djèvòjku kòja ìmaše jèdnu rānu nà srcu, gdjè joj tècijāše křv, i jèdnu kñížicu blīzu, gdjè gòvoraše da òvā djèvòjka bjèše svética. – Nēmā vīše!

8. Il fatto di Santa Carmentina

C'era una volta una madre e un padre che avevano solo una ragazza. Questa ragazza faceva una vita santa: ogni giorno andava a pregare in chiesa. La madre la spediva a scuola, ma lei, invece di andare a scuola andava ogni giorno in chiesa. Un giorno incontrò la maestra, le chiese come si comportava la figlia; la maestra rispose che non era andata a scuola nemmeno un giorno. Questa madre la sera, quando il marito venne a casa, gli raccontò questo fatto e tutti e due si insospettirono su ciò che faceva la loro figlia; si misero a vigilare. Il giorno seguente la videro che andò in chiesa e chiuse la porta dietro di sé. La madre e il padre dubitarono che la loro figlia facesse cattiva fine e decisero di ucciderla. Il giorno seguente la madre fece il pane e diede (alla figlia) una pizza che doveva portare al padre in campagna. Non appena questa ragazza arrivò in campagna vide che il padre aveva finito di scavare una fossa. Allora fa lei: "A chi fai codesta fossa, padre? voglio vedere se ci sto io!"; si mise nella fossa e il padre la sgozzò, la sotterrò e se ne andò a casa. Dopo tanto tempo un maestro con i suoi scolari andò a passeggiare da quella parte. Questi scolari, mentre passeggiavano, videro quattro belle rose; tutti quanti corsero a coglierle, ma non appena arrivarono vicino, queste quattro rose si trasformarono in quattro candele. Allora gli scolari assieme al maestro dissero che lì doveva essere sotterrato qualche santo, avvertirono il tribunale; andarono a scavare e trovarono una ragazza che aveva una ferita al cuore, dove le bolliva il sangue e accanto un libricino dove (si) diceva che questa ragazza era una santa. – Non c'è nient'altro.

9. (Il gatto con gli stivali)

*Bīša jènu vótu jèna táta ka jìmaša trī sīna; pā sa-razbòlija tr̃ je-zvā svè trī sīna òkla nègòve pòsteļe, pā je
10 nīmī rēka: "Jā stojīm za umbrīet e nīmām nīšc^a za vāmi òstāt – sām jèna mǎlen, jèna tóvar e jènu mǎčku; p̃rvomu sīnu ostāvļam mǎlen, drugōmu ostāvļam tóvār e nāzeñemu mǎč-
15 ku." Kāko je-čūja nāza^eñi sīen, je sa*

9. (Mačka s čizmama)

Bjèše jedānpūt jèdan òtac štò ìmaše trī sīna; pā se je razbòlio i zvào je svā trī sīna òkolo svòje pòsteļe, pā im je rēkao: "Jā sam na ùmoru i nēmām nīšta dà vam òstavīm – sāmò jèdan mlīn, jèdnog tóvara i jèdnu mǎčku; p̃rvomu sīnu òstavļām mlīn, drùgōmu òstavļām tóvara a nājzadñemu mǎčku." Kāko je (to) čūo nājzadñī sīn, pòceo je plākati. Òndā

vřga pläkat. Nõnda mäčka je-mu-rèkla: “Nòmõj pläkat, ka jã cú-bìt tvòja fò^urtûna, mà mãš-mi čìet napâr štìvali òš nu-sàkoc^u.” Sèkon-dån

5 mäčka je-si-vřla štìvale, je si vâzela sàkoc^u tr-je-põla na jèna tršje, je sa hránila zdõ^ula jène lõ^uze, tr je čekala. Målo dõp je-põ^ušã jèna zèc za jřst grõ^uzdje; nõnda mäčka je-mu-sa-hřtila nã-grl, t^{er}-je-ga-ndzäkala ùtra sàkoc, pa sàkoc je-si-vřla nã-ram tr-je-põl^a dõ^uma krå^len. Je sa čila põⁿñet napri hëga, pã je-mu-rèkla: “Bongiorno, signor Maestà!

15 mõi spòdår je-põšã kãč, je čija jèna zèc e ti ga šåle rijålat”, e si ga põla dõm. Sèkon-dån je-si-vřla jõpej štìval, je-si-vâzela sàkoc tr-je-põl na-jèna štråpår i čekal nõnd, kã’ dõda-hu tičèña, tr-jèna na-võ^ut (ital. uno alla volta) hi-ndzäkivaš ùtra sàkoc, pã je-põla jõpej dī je-krå^l, tr je mu dåla tičèña i rèkla jõpej ka nèv spòdår je-bī hi-ùbij õnī dån.....

mu je mäčka rèkla:– “Nèmõj pläkati, jër cú jã bìti tvòja srèca, åli trèbã da mi ùciniš pår čizãmã i jèdnu tórbu.” Sùtridån mäčka je òbõla čizme, ùzèla je tórbu tè je pòšla u jèdan vinogråd, sàkrila se je pod jèdnu lõzu, tè je čekala. Målo pòslije je pòšao jèdan zèc, da jèdè grõžde; òndã mu se je mäčka bácia na grlo, tè ga je språvila u tórbu, pã je tórbu mètñula na rame tè je pòšla ù dõm krå^lev. Učìnila je da je povèdũ prèdån, pã mu je rèkla: “Bongiorno, signor Maestà! mõi gospòdår je pòšao ù lõv i učinio je (= ubio je) jèdnoga zèca i šåle ti ga dårovati,” i pòšla je dõma.

Sùtridån òpèt je òbõla čizme, ùzèla je tórbu tè je pòšla k jèdnomu grmu i čekala òndje, kãdã bi dõšle ptice, tè jèdnu po jèdnu ih sprèmåše u tórbu, pã je pòšla òpèt gdjè je krå^l, tè mu je dåla ptice i rèkla òpèt dã ih je nèn gospòdår bõ ùbio õnī dån

9. Il gatto con gli stivali

C’era una volta un padre che aveva tre figli; si ammalò e chiamò tutti e tre i figli intorno al suo letto, poi gli disse: “Io sto per morire e non ho niente da lasciarvi – solo un mulino, un asino e un gatto; al primo figlio lascio il mulino, al secondo lascio l’asino e all’ultimo il gatto. Quando l’ultimo figlio sentì (questo), si mise a piangere. Allora il gatto gli disse: “Non piangere, che io sarò la tua fortuna, ma devi farmi un paio di stivali e una saccoccia.” Il giorno seguente il gatto si mise gli stivali, prese la saccoccia e andò in un vigneto, si nascose sotto una vite e aspettò. Poco dopo venne una lepre a mangiare l’uva: allora il gatto le saltò alla gola e la ficcava nella saccoccia, poi si mise la saccoccia sulle spalle e andò a casa del re. Si fece portare davanti a lui, poi gli disse: “Buongiorno, signor Maestà! Il mio signore è andato a caccia, ha fatto una lepre e te la spedisce in regalo”, e se ne andò a casa. Il giorno seguente si mise gli stivali di nuovo, prese la saccoccia, andò a un boschetto e aspettò che venissero gli uccelli e li ficcò uno alla volta nella saccoccia, poi andò di nuovo dal re e gli diede gli uccelli e disse di nuovo che il suo signore li aveva uccisi quel giorno...

10. (Lo scialacquatore)

*Biša nu votu na ľud boati, ka mu
biša drago ist, pit, činivati dobre
stolce saki dan, mitivati negove mi-
čicije, ma teg – niščo! Nevog tata, ka
5 biša na ľud do pameta, mu govoraša,
ka to ne gredaš dobro, ma on nije ga
tija maj slušat. Nonda ovi tata, za ga
ne čit umbrit brižan, je mislija hranit
za nega nu saku pinez gor na supinu;
10 je čija nu gavutu s svrdlam, a na ovu
gavutu je obisija na konop. Pa kada
mu dola za umbriti, je si zva sina na-
pri posteļu, ter je mu reka: “Ja znam
ka maš umbrit brižan, ma nečem ka
15 maš umbrit do glad ol po za karità.”
Sin nije sluša konsiļa tatina, a je riva
na dan, ka je osta brižan kano stina
na putu. Nikor d’onihi mičiciji, ka on
je bi mitiva, zovaše nega; anc činahu
20 vit, ka ga ne poznajahu.*

*Jena dan, ka nimaša propria što
ist, je sa uhitija na konop ka visaša
ustri hiže; kako je počēja potezati,
25 konop je sa zgulija z one gavute, a je
pala saka puna pinez. Nonda je vrga
moždane; ma je tija dat nu lecijunu
negovimi mičiciji: je nima čija znat,
ka činaša jope stolcu a hi zovaša ist s
30 nime. Je čija nač stolcu vrženu a sve
zdile pokrane. Kada su pol za oskrit,
su nali tune zdile puna kosti; nonda
je nimi reka: “Sta izili torko lipe
stolce di sa ja, a pa nista ma gledali
35 mank na obraz; sa izita si kosta!”*

10. (Rasipnik)

Bješe jedanput jedan čovjek bogat, kojemu bješe drago jesti, piti, priređivati dobre obroke svaki dan, pozivati svoje prijatele, ali rád – ništa! Negov otac, koji bješe jedan čovjek od pameti, govoraše mu, da to ne ide dobro, ali on ga nije htio nikad slušati. Onda ovaj otac, zato da ne bi umro siromašan, promislio je sakriti za nega jednu vreću novaca gòre na tavanu; učinio je jednu rupu svrdlom, a o ovoj rupi je objesio jedan konop. Pa kada mu je došlo da umre, zvao je sina pred posteļu, te mu je rekao: “Ja znam da ćeš umrijeti siromašan, ali neću da umreš od gladi ili da ideš za milostiņu (=prostiti).” Sin nije slušao savjete očeve, pa je došao jedan dan, kada je ostao siromašan kao stijena na putu. Niko od onih prijateļa, koje on bijaše pozivao, zvaše nega; štaviše činahu vidjeti (=pokazivahu) da ga ne poznaju.

Jedan dan, kad nemaše baš što jesti, uhitio se je za konop, koji visijaše usred kuće; kako je počeo potezati, konop se je izvukao iz one rupe, te je pala vreća puna pjenezâ. Onda se je opametio; ali je htio dati lekciju svojim prijateljima: poručio im je da opet priređuje gozbu i da ih zove jesti š nime. Učinio je da nađu stò pripravljen a svi su tañuri (bili) pokriveni. Kada su pošli do ih otkriju, našli su sve tañure pune kosti; onda im je rekao: “Pojeli ste toliko lijepih gozbi kod mene, a da me nijeste ni gledali u lice; sad izjedite kosti!”

10. Lo scialacquatore

C’era una volta un uomo ricco a cui piaceva mangiare bene, bere, fare buone tavole ogni giorno, invitare i suoi amici, ma il lavoro – niente! Suo padre che era un uomo di giudizio gli diceva che codesto non andava bene, ma lui non volle ascoltare. Allora questo padre per non farlo morire povero pensò a nascondere per lui un sacco di denaro nel solaio; fece un buco con il succhiello e

a questo buco appese una fune. Poi quando venne per lui (il momento di) morire chiamò il figlio davanti al letto e gli disse: “Io so che devi morire povero, ma non voglio che devi morire di fame o andare per carità.” Il figlio non ascoltò il consiglio del padre e arrivò il giorno che egli restò povero come una pietra nella strada. Nessuno di quegli amici che aveva invitato lo chiamava; anzi facevano vedere che non lo conoscevano.

Un giorno che non aveva proprio niente da mangiare si afferrò alla fune che pendeva in mezzo alla casa; quando cominciò a tirare, la fune si svelse da quel buco e cadde il sacco pieno di denari. Allora mise giudizio; ma volle dare una lezione ai suoi amici: gli fece sapere che faceva di nuovo una tavola e li chiamava a mangiare con lui. Fece (loro) trovare la tavola apparecchiata e tutti i piatti coperti. Quando andarono a scoprire, trovarono tutti i piatti pieni di ossa; allora gli disse: “Avete mangiato tante belle tavolate da me e poi non mi avete nemmeno guardato in faccia; ora mangiatevi le ossa!”

Il numero seguente fu registrato da me come lo sentii dalla signora Teresina Giorgetti:

11. (La volpe e l'allodola)

Nu vōtu bīš na-lisic òš na-kalāndrel; su vřl grāne nā-po. Lisic je-rēkla kalāndrel: “Sād' tī grāne, kà jâ-ću-ga plīvit.” Sā je-rival^a kà' sa-plīvaš; je rēkla lisic: “Plīv' tī sà', kē jâ-ću-ga porānat.” Kalāndral je-plīvila grāne. Kāda sa rānāše, je rēkla lisic: “Sā' rānāj tī, kē jâ-ću-ga štōknit.” Je-rival^a za-ga-štōknit; je rēkla lisic: “Sā' štōkni ga-tī, kē jâ-ću-ga zābrat.” Je rival^a za zābrat; je rēkla lisic: “Zābri-ga tī, kē jâ-ću-ga razdīlit.” Je pōla kalāndrel^a za-ga-razdīlit; lisic je-vřla kúćak zdōla mēste. Sā je rēkla lisic kalāndrel: “Vām' mēste!”; kalāndrela je-vāzela mēste, je jīzaša kúćak, je kūmenca lājat, – kalāndrela je úšl e lisic je-rēkl^a: “Grāne mēn – slāmu tēb!”

11. (Lisica i ševa)

Jedānpūt bjěše jēdna lisica i jēdna ševa; mētnule su kukūruz nāpola. Lisica je rēkla ševi: “Sādi tī kukūruz, jēr jâ ću ga plijēviti.” Sād je dōšlo (vrijeme), kāda se plijēvļāše; rēkla je lisica: “Plijēvi tī sād, jēr jâ ću ga opkōpati.” Ševa je plijēvila kukūruz. Kādā se òpkāpāše, rēkla je lisica: “Sādā òpkāpāj tī, jēr jâ ću rēzati.” Dōšlo je (vrijeme) da se rēžē; rēkla je lisica: “Sād ga rēži tī, jēr jâ ću ga prōbrati.” Dōšlo je (vrijeme) da se prōberē; rēkla je lisica: “Probēri ga tī, jēr jâ ću ga razdijēliti.” Pōšla je ševa dā ga dījeli; lisica je mētnula kúćka pod vāgan. Sād je rēkla lisica ševi: “Ūzmi vāgan!”; ševa je ūzēla vāgan, izāšao je kúćak, pōčeo je lājati, – ševa je pōbjegla, a lisica je rēkla: Kukūruz mēni – slāmu tēbi!”

11. La volpe e l'allodola

Una volta c'erano una volpe e un'allodola; misero il granturco a metà. La volpe disse all'allodola: "Tu pianta il granturco che io lo sarchierò." Ora venne (il tempo) quando si sarchiava; la volpe disse: "Sarchia tu ora, che io lo zapperò la seconda volta." L'allodola sarchiò il granturco. Quando si zappava, la volpe disse: "Ora zappa tu, che io lo taglierò." Arrivò (il tempo) di tagliarlo; disse la volpe: "Ora taglialo tu che io lo sceglierò." Arrivò (il tempo) di scegliere; disse la volpe: "Sceglilo tu, che io lo dividerò." L'allodola venne per dividerlo; la volpe mise un cane sotto la cesta. Ora la volpe disse all'allodola: "Prendi la cesta!"; l'allodola prese la cesta, il cane uscì e cominciò ad abbaiare, – l'allodola fuggì e la volpe disse: "Il granturco a me – la paglia a te!"

I nn. 12-15 furono registrati e messi a mia disposizione dal Dr. J. Smodlaka (cf. p. 9).

12. (La volpe e il lupo)

Lisica eš vuk gredahu skupa učinit kanap; mahu sijat žito, pak mahu skupit, pak mahu dilit ovi žito; pak lisica govoraše, ka mahu razdilit:
 5 *"ol' slamu teb – žito men, ol' žito men – slamu teb"* govoraše lisica vuk. Vuk je reka: *"Teb sêrvi slama, ka maš činit gñizdo."*

12. (Lisica i vuk)

Lisica i vuk iđahu skupa obrađivati poļe; trebaše da siju žito, pak trebaše da (ga) skupe, pak trebaše da dijele ovo žito; pak lisica govoraše, kad trebaše da razdijele: "ili slamu tebi – žito meni, ili žito meni – slamu tebi" govoraše lisica vuku. Vuk je rekao: "Tebi treba slama, jer imaš činiti gnijezdo."

12. La volpe e il lupo

La volpe e il lupo andavano insieme a lavorare il campo; dovevano seminare il grano, poi dovevano raccogliere, poi dovevano dividere questo grano; poi, quando dovevano dividere, la volpe diceva: "O la paglia a te – il grano a me, o il grano a me – la paglia a te" diceva la volpe al lupo. Il lupo disse: "A te serve la paglia, che devi fare il nido."

13. (Lisica oš vutura)

Drugu vôtu pur biše vûk i biše ena
 10 *vutura. Vutura nosaše kargu, a vuk je htiše izist. A ona se molaše: "Nemoj me izist, ke sa se ubola na nog; maš mi odja' ² bodaļ na nog, paka ćeš me*

13. (Lisica i mazga)

Drugi put bješe također vuk i bješe jedna mazga. Mazga nošaše teret, a vuk je htijaše izjesti. A ona se moļaše: "Nemoj me izjesti, jer sam se ubola u nogu; treba da mi izvadiš bodļu iz noge, pak

² Probabilmente sbagliato per *oja'* (= *ojati*).

izist.” Vuk je oja bodaļ na nog, a oni gredahu za hod,³ pa ona mu setala kalču na čelo i ga ubila. Beštija gredaše naprid ter ga strašinivaše vuka. 5 Pa je govoriya vuk: “Dobro mi stoji! otac mi biše ćangir – ja tijahu činit maniskalku!”

ćeš me izjesti.” Vuk je izvadio bodļu iz noge, a oni iđahu da hodaju (= htijahu se uputiti), pa ona mu je odmjerila nogu u čelo te ga ubila (= udarila). Mazga iđaše naprijed te vucijaše vuka. Pa je govorio vuk: “Dobro mi stoji! otac mi bješe mesar – ja htijah činiti (= biti) potkivač!”

13. La volpe e la bestia da soma

Un'altra volta c'era un lupo e c'era anche una bestia da soma. La bestia portava un carico e il lupo voleva mangiarla. E lei si raccomandava: “Non mangiarmi, che mi sono punta al piede; devi tirarmi fuori la spina dal piede, poi mi mangerai.” Il lupo tolse la spina dal piede e loro andavano (stavano) per andare, allora lei gli tirò un calcio sulla fronte e l'uccise. La bestia andava avanti e [lo] trascinava il lupo. Allora il lupo diceva: “Mi sta bene! mio padre era macellaio – io volevo fare il maniscalco!”

14. (Rak)

Rak gredaše, pa mu govoraše otac ka gredaše štortan. Pak oni mu je ré- 10 ka: “Hod' ti naprid, pa ću vidīt, kako greš ti – vak ć' hodīt pur ja.”

14. (Rak)

Rak hodaše, pa mu govoraše otac da ide krivo. Pak onaj mu je rekao: “Hodi ti naprijed, pa ću vidjeti, kako ideš ti—ovako ću hoditi i ja.”

14. Il granchio

Il granchio andava e il padre gli diceva che andava storto. Allora quello gli disse: “Va' tu avanti, poi vedrò come vai tu – così andrò anch'io.”

15. (Nōvē profèt)

Moj otac je napastij drugoga ļuda, ke se zvaš Kolandel Bartulinov, pa mu je reka: “Kada Nōvē profèt 15 je činija arku, ki nimale je hranija unūtra?” Moj otac je mu 'dgovoriya: “Jenu kočū do sake sorte nimali, franko ke te mule no!”

15. (Noje prorok)

Moj otac je napastovao drugoga čovjeka, koji se zvaše Nikola Anđeo Bartulinov, pa mu je rekao: “Kada je Noje prorok gradio korabļu, koje je životiñe spravio unutra?” Moj otac mu je odgovorio: “Jedan par od svake vrste životiñâ, osim što te mazge nije (spravio)!”

³ Dovrebbe essere *hot* (forma abbreviata di *hoditi*, v. p. 139) e tutto ciò in base all'ital. *erano per andare*.

15. Noè il profeta

Mio padre fece arrabbiare un altro uomo che si chiamava Kolandel Bartolinov e gli disse: “Quando Noè il profeta fece l’arca, quali animali mise dentro?” Mio padre gli rispose: “Una coppia di ogni tipo di animale, salvo che codesti muli non (li mise)!”

Comunicato da J. Hanusz (cf. p. 9) nell’*Archiv für slaw. Philologie*, vol. X, p. 364.

16. Fat

Biša jèna dičàljь e pòša spàs. Je frùnta smèrt a pàrat božì i je sa ùstrašìja. “Rèci mi ti, kò jès.” – “Jà sa smèrt, ka ma čìne bùg: kòrko s(u) χì ùmbral, kòrko màju χì umbrìt, kòrko su nìkl, e kòrko màju nìknit. Moj fàdžun ma ndrùngat se-kolìci χì.” – Onì dičàlj je prègovòri, ke “ču čìnit jenà kàštej e do kàndùni dò-zlata ču ga zìdat, do mòje gvàrdie ču ta čìt čùvat.” – Rèc smèrt.⁴ “Dì-š ùlist?” – “Nà glavu!” – Dò tri dāni onì dičàlj je sa razbòlja. Trì medìke je zvā. Jenà je rēka: “Čìní sa spòvìdat!” Drù-jena⁵ je rēka: “Čìní sa pričēstiti!”, e trì-jena⁶ je rēka: “Sùtra je tvòja fišt, maš ùmbrìt.” – Smèrt stāš na vèrχu glāvi ùnumu dičàlj, je ga pìta: “Dì su indžìnja, ke tìješ čìt.” Onì je prigovòri: “Mi bòli glāv, mi bòlju rùk, sa nè morem ùstat. Sa zgùbij fùrc, sa zgùbij muj indžìn, aš sa zgùbij mòju džuvìndu.”

16. Príča

Bjěše jèdan mlādìc i pòšao je na šétú. Sùsrio je smřt od strānē bòžjē i prèstrašio se je. “Rèci mi tí, kò si?” – “Jā sam smřt, štò me čìní bōg: kòliko ih je ùmřlo, kòliko ih ìmā ùmrijeti, kòliko ih se je ròdilo i kòliko ih se ìmā ròditi. Mòja kòsa ìmā ih pokòsiti svèkolike.” – Ònì mlādìc je rēkao, dā “ču čìniti jèdan grād i od ugālā òd zlāta (= sa zlatnim uglima) ču ga zìdati; od mòjih strāžā ču te čìniti čùvati. Rèci, smřti, kùdā ćeš ùlesti?” – “Kròz glāvu!” – Zā trì dāna ònì se je mlādìc razbòlio. Trì liječnìka je zvāo. Jèdan je rēkao: “Učìni se ispovìdjeti!” Drùgì je rēkao: “Učìni se pričēstiti!”, a trèčì je rēkao: “Sùtra je tvòj gòd, ùmrijećeš.” – Smřt stòjāše vrhu glāvē ònomu mlādìcu, pìtala ga je: “Gdjě su majstòrije štò htìjāše čìniti?” Ònāj je kázao: “Bòli me glāva, bòlē me rùke, ne mògu se ùstati. Izgùbio sam snāgu, izgùbio sam svòju pāmēt; izgùbio sam svòju mlādòst!”

⁴ Interpunzione sbagliata, dato che anche le parole *rec*, *smrt*, *di-š ulist* (“di”, morte, dove entrerai?) vengono dette dal giovanotto.

⁵ Sbagliato per *drugi jena* ‘un altro’.

⁶ Probabilmente anche sbagliato, perché per ‘il terzo’ si dice solo *terc*.

16. Un fatto

C'era un giovanotto e andò a spasso. Incontrò la morte da parte di Dio e si impaurì. “Tu dimmi chi sei.” – “Io sono la morte, che mi fa Iddio: quanti ne sono morti, quanti ne moriranno, quanti sono nati e quanti nasceranno. La mia falce deve troncarli tutti quanti.” – Quel giovanotto rispose, che “farò un castello e lo costruirò in pietre d'oro; dalla mia guardia ti farò custodire. Di', morte, dove entrerai?” – “Per la testa!” – Dopo tre giorni questo giovanotto si ammalò. Chiamò tre medici. Uno disse: “Fatti confessare!” Un altro disse: Fatti dare la comunione!” e il terzo disse: “Domani è la tua festa, devi morire.” – La morte stava sulla testa di questo giovanotto, gli chiese: “Dove sono le ingegnosità che volevi fare.” Quello disse: “Mi fa male la testa, mi fanno male le mani, ora non posso alzarmi. Ho perso le forze, ho perso il mio ingegno e ho perso la mia gioventù.”

II. Dalla vita popolare

I nn. 17-22 furono registrati dalla signorina Concettina Giorgetti (v. la premessa ai nn. 8-10).

17. Na dan vàn

Učer biša na lipi dan, a sa pola vàn. Kada sa rivala di je masarija, volār su bi napòjili vòla. A korko mahu hi pregnit, svak je si vazeja
 5 *névog par voli, je ními verga napri jaram, je ga ferma s kùvicami, na gūžvu je ùhitija òvić, na ràlicu je verga lemaš, s òtkom je očistija uš oš grabènicu do rala, ka bihu puna ka-*
 10 *še. Kada je furnija pregnit, je vazeja òstan tr je pošà na nívu za òrati.*

Pake je doša pastir s ovcami, je hi pòmūza, je scidija mblika, je ga ver-
 15 *ga steplit, je mu verga sirišta, je ga pokrija, je ga čija stat u teplo, dokla je sa ùsirija; pa je razbija kva-łatu s minàrolom, je stisknija mačok, je ga rabija na malo, a pa je ga verga u fršelu za ga scidit. Sùratko, ka je*
 20 *osta, je ga vrga jope zgora ogña, je ga čija zvarènit jako, je verga drugo*

17. Jedan dan vanka

Jučer bješe lijep dan i pošla sam vàn. Kada sam stigla gdje je zaselak, volári su bili napòjili vòle. A koliko ih imahu upregnuti, svaki je uzeo svoj par volova, metnuo im je najprije jaram, pričvrstio ga je k u v i c a m a, nà gūžvu je ùhvatio o v i ć, nà ralicu je metnuo lemeš, o t k o m je očistio uho i grebènicu od rala, jer bjehu puni blata. Kada je svršio upregnuti, uzeo je òstan te je pošao na nívu, da ore.

Pak je došao pastir s ovcama, pòmūzao ih je, iscijedio je mlijeko, metnuo ga je da se zgrije, metnuo je uñ sirišta, pokrio ga je, učinio ga je stajati u toplom, dokle se je ùsirilo; pa je razbio gruševinu lopaticom, stisnuo je sirene, priredio ga je u male komade i metnuo ga je u kalup, da ga ocijedi. Sùrutku, što je ostala, metnuo je opet na ogañ, učinio je da se jako zgrije, metnuo je još malo

malo mblika, a je nikla rikota, je ju skupija s zlicom, a je ju verga utra fršale male za ju scidit.

Pake sa pola u vrta, di jes' nabrala zela mišani: kùpus, kòstriš, blítvu, žùtanicu, rapànaću, kròmać oš čèšļiku; sa nabrala luk, čipulu; sa istresla oriha oš oskruška; sa napunila dvange, a sa sa vrnila di je masarija. Ka je sa smrkla, sa čila naprtit dvange na kobilu, sa ùjahala, na žena je uzela òglāv za ma vodit, a sa sa vrnila doma.

mlijeka te je postala urda, skupio ju je ožicom i metnuo ju je u male kalupe, da je ocijedi.

Pak sam pošla u vrt, gdje sam nabrala zèlèni miješane: kupusa, kostreša, blìtvē, žùcenicē, broskve, komorāča i čèšļikē; nabrala sam bijelog luka, crvenog luka, otresla sam orahā i oskorušā, napunila sam dvañke i vratila sam se gdje je zaselak. Kad se je smrklo, učinila sam naprtiti dvañke na kobilu, jedna žena je uzela òglāv, da me vodi, i vratila sam se doma.

17. Un giorno in campagna

Ieri era un bel giorno e sono andata in campagna. Quando sono arrivata alla masseria, i bovani avevano abbeverato i buoi. E per quanti ne dovevano aggiogare, ognuno si è preso il suo paio di buoi, gli ha messo innanzitutto il giogo, l'ha fermato con le caviglie [i fermi], ha attaccato il timone al chiovolò, ha messo il vomere al ceppo dell'aratro, ha pulito con il vangolino l'orecchio e il margotto dell'aratro che erano pieni di terra. Quando ha finito di aggiogare, ha preso il pungolo ed è andato nel campo ad arare.

Poi è venuto il pastore con le pecore, le ha munte, ha filtrato il latte, l'ha messo a scaldare, ci ha messo il caglio, l'ha coperto, l'ha fatto stare al caldo fin quando non si è coagulato; poi ha rotto il (latte) accagliato con la rotella, ha raccolto il coagulo, l'ha lavorato un po' e dopo ne ha fatto piccole porzioni e poi l'ha messo nella fiscella per scolarlo. La scotta che è rimasta l'ha messa di nuovo sul fuoco, l'ha fatta riscaldare fortemente, ha messo un altro po' di latte ed è nata la ricotta, l'ha raccolta con il cucchiaino di legno e l'ha messa dentro fiscelle piccole per scolarla.

Poi sono andata nell'orto, dove ho raccolto verdure miste: cavolo, crespigno, bietola, cicoria, navoni, finocchio e scardaccione; ho raccolto l'aglio, la cipolla, ho scosso giù delle noci e delle sorbe; ho riempito le bisacce e sono tornata alla masseria. Quando si è imbrunito, ho fatto caricare le bisacce sulla giumenta, sono salita a cavallo, una donna ha preso la briglia per guidarmi e sono tornata a casa.

18. Kruh

Muka sa sija s sitam; kada je prosijana, sa raširi u načvu, sa vrže kvās, ka sa rāstali lipo lipo s vodom

18. Kruh

Muka se sije sitom; kada je prosijana, raspe se u načvima, metne se kvās, koji se rāstopi lijepo lijepo toplom

teplom. Sa misi tista fina ka sa duži oš sa gužva; sa pokre napri s jenime rubam bilime, pa s drugime do vune, za ga čit stat u teplo dokla dođe. Kada tista sa nabuhne, nonda je doša. Sa činu panela, ka sa držu jope u teplo.

Sa užge peć s šumom, pa sa vržu drva, a kada su zgoril, sa raširi žerava. Sa vidi, si kruh je sa nabuhnija jopa oš iskipija, za ga moć mburnivati. Sa potegne žerava napri ust do peća, sa pomete s pomitačom, ti sa počme s lopatom mburnivati povaće. Povaće sa moru čit s črkli, s siram friškime ol s ułam oš papar. Kada su kuhana povaće, sa znesu, a sa uđije kruh.

vodom. Mijesi se tijesto fino, koje se razvlači i gužvā (= gñeči); pokrije se najprije jednim rupcem bijelim, pa drugim od vune, da se učini stati u toplome dok naraste. Kada tijesto nabuhnē, onda je gotovo. Čine se hļepci, koji se opet drže u toplome.

Užeže se peć suharcima, pa se metnu drva, a kada su izgorjela, razaspe se žerava. Vidi se, je li kruh nabuhnuo opet i popucao, da se može metati u peć. Povučē se žerava pred otvor od peći, pomete se p o m i t a č o m , te se počnu lopatom metati u peć pogače. Pogače se mogu činiti s č r k l i m a , sa mladim sirom ili s uļem i paprom. Kada su pogače pečene, izvade se a uloži se kruh.

18. Il pane

La farina si setaccia con il setaccio; quando si è setacciata, si stende nella madia, si pone il lievito, che si liquefà bello bello con acqua calda. Si impasta fino a che si allunga ed è elastica; si copre prima con una tovaglia bianca, poi con un'altra di lana per farla stare al caldo finché venga. Quando la pasta si gonfia, allora è venuta. Ora si fanno forme di pane che si tengono di nuovo al caldo.

Si accende il forno con le fascine, poi si mette la legna e quando è bruciata, si allarga la brace. Si vede se il pane si è gonfiato di nuovo e si è aperto per poterlo infornare. La brace si tira davanti alla bocca del forno, si spazza con lo spazzatoio e si cominciano a infornare le pizze con la pala. Le pizze si possono fare con i ciccioli, con formaggio fresco o con olio e pepe. Quando le pizze sono cotte, si portano fuori e si mette dentro il pane.

19. Prasa

Na misec jenàra sa ubivaju sviña; za ubit na prasa, sa hoću četř luda, oš jena žena za mutit krv. Kada prasa je umbra, mu sa hiti voda varena zgora, za ga zgulit; pa mu znesu žile do nōg iznazad, mu vržu gamēļir, tr ga obisu za ga sporit. Stegna oš pleča sa posolu, za čit pršuta, ka sa idu u lit; meso ga činu na tociča, za čit s

19. Prase

Mjeseca januara koļu se sviñe; da se zakoļe jedno prase, hoće se četiri čovjeka i jedna žena, da miješa krv. Kada je prase umrlo, baci se nañ vrela voda, da se očisti; pa mu izvade žile od stražnih noga, metnu mu g a m e ļ i r , te ga objese, da ga raspore. Stegna i pleča se posole, da se učine pršute, koje se jedu ļeti; meso učine na komadiće, da se uč-

črivani tisni kobasica, a s črivami gušni surprisata; nzoñu rastalu, za napunit mihura.

Krv, kada ga činu ùsirit, sa skuha
 5 *u vodu, za ga ist načiñan s ułam oš s lukam; kada pa ga izmütnu, činu sangvinać. Naše stare ga činahu s mištikotam, a s ñime napunahu čriva debele ka zovahu j e l i t i c e ;*
 10 *čelade do sada ga činu s mblìkam, s cukrom oš s čikùlatom, za ga ist u zdile. Trbuh ga hranu za nazañi dan do karnòvale; ga napunu s sirom, jaji oš s suhami, ga skuhaju u vodu, tr ga*
 15 *zovu bùdin.*

ne s tankim crijevima kobasice, a s debelim crijevom s u p r i s ā t a ; mast rastope, da napune mjehur.

Krv, pošto je učine da se ùsiri, skuha se u vodi, da se jede začinena uļem i lukom; pošto je pak izmiješaju, čine djevenice. Naši stari je (krv!) činahu s mastom kuhanim, a ñom napuñahu crijeva debela što zvahu j e l i t i c e ; čelad sadašña čine je s mlijekom, sa šecerom i sa šokoladom, da je jedu u zdjelama. Trbuh hrane za zadñi dan od poklada; napune ga sirom, jajima i suhvicama, skuhaju ga u vodi te ga zove b ù d i n .

19. Il maiale

Nel mese di gennaio si ammazzano i maiali; per ammazzare un maiale ci vogliono quattro uomini e una donna per mescolare il sangue. Quando il maiale è morto, gli si versa sopra acqua bollente per spellarlo; poi gli cacciano fuori i tendini delle zampe posteriori, gli mettono il randello per appenderlo, per sventrarlo. Le cosce e le spalle si salano per fare i prosciutti, che si mangiano in estate; la carne la fanno a pezzetti per fare salsicce con le budella tenue e soppresate con le budella crasse; la sugna la liquefanno per riempirne le vesciche.

Il sangue, quando lo fanno coagulare, si cuoce in acqua per mangiarlo condito con olio e con aglio; quando poi lo mescolano, fanno il sanguinaccio. I nostri vecchi lo facevano con il mosto cotto e riempivano con esso budella spesse che chiamavano j e l i t i c e ; la gente di oggi lo fa con latte, con zucchero e con cioccolato per mangiarlo nei piatti. Lo stomaco lo conservano per l'ultimo giorno di carnevale; lo riempiono di formaggio, uova e di uva passa, lo cuociono in acqua e lo chiamano b u d i n .

20. Sti Blaž

Sti Blaž je spodar do grla; ñevog dan je na tri febrara. Nonda sa činu pàntice, sa pošaju benèdicit u crkvu, a sa daju tunami čeladi ka ulizu oni
 20 *dan, oš sa pošaju parendi van grād. Sa hranu pur za izist, kada boli grla, kada koji kućak sa raja ol ujèda koga. Dan do Stoga Blaža sa iđe u crkvu, a pop izmaže s ułam sfetime grla.*

20. Sveti Blaž

Sveti Blaž je gospodar od grla; ñegov je dan trećega februara. Onda se čine p à n t i c e , pošaju se blagosloviti u crkvu i davaju se svima što uļegnu (u kuću) oni dan i pošaju se rođacima izvan grada. Čuvaju se također, da se jedu, kada boli grlo, kada koji kućak pobijesni ili ujede koga. Na dan Svetoga Blaža ide se u crkvu, a pop namaže uļem svetim grlo.

20. San Biagio

San Biagio è il padrone (protettore) della gola; il suo giorno è il tre di febbraio. Allora si fanno *p a n t i c e* (pagnottelle), si mandano a benedire in chiesa e si danno a tutta la gente che entra (in casa) quel giorno, e si mandano ai parenti fuori del paese. Si conservano anche per mangiarle, quando la gola fa male, quando qualche cane si arrabbia o morde qualcuno. Il giorno di San Biagio si va in chiesa e il prete unge la gola di olio santo.

21. Urek

a) *Kada na divojka zažuti kana cvit do tikve, ima ništricu. Za si jamit ovi urek na ramu, ma proći istro rano zdola trihi butali; a si putam frunda koga ka ju pita štokodi, nima rispunit. Pa ma poći di je jena stūp do šipka, ma ponit nu žicu vune žutu a jenu crnelu, ter ma mu reć: “Šipak, šipak, ka jesi žut oš crnej! teb žuto a men crnelo!”; ma vezat pa na jenu granu do šipka žicu žutu, a onu crnelu ma hranit u prsa. Većeru, kada ide leć, ma sa zabritat s jenom guñicom crnelom. Sve ovo ma čit za tri dana.*

15

b) *Kada na dita bide čudo crnej oš mu boli glava, je bija urečen; za si čit proći ovi urek, ma sa zgasit. Sa ide zvat na žena ka umi gasit; ova vame nu zdilu, ju napuni do polovcu vode, pa vame nu sviću do uļe, čini s ņom tri vote križ zgora zdile, pa reće: “San, dođi – urek, poj! zali ezik, šuši sa!”; čini past s prstem tri štice uļa u zdilu. Si ove štice sa raširu ol skumbaru, dita je urečen; si ostanu zgora vode, nije nišč. Vame ovu vōdu, čini napit na malo ditatu, mu smoči čela, pa s onom vodom, ka ostane, čini jope tri vot križ s zdilom zgora ogña, a ju hiti u jogañe. D o p o v o , si dita je istino urečen, sa ozdravi.*

30

21. Urok

a) *Kada djevojka požuti kako cvijet od tikve, ima ništricu. Da skine ovaj urok sa sebe (s ramena), ima proći u jutro rano ispod tri svoda; a ako putem susretne koga što je pita štogod, nema odgovoriti. Pa treba da pođe gdje je jedno drvo od šipka, treba da ponese jednu žicu vunenu žutu a jednu crvenu, te treba da reće: “Šipče, šipče, što si žut i crven! tebi žuto a meni crveno!”; treba da veže na jednu granu od šipka žutu žicu, a onu crvenu treba da čuva u prsima. U večer, kada ide leći, treba da se pokrije guñicom crvenom. Sve ovo treba da čini za tri dana.*

b) *Kada jedno dijete bude jako crveno i boli ga glava, bilo je urečeno; da se učini proći ovi urok, treba da se ugasi. Ide se zvati jedna žena koja umije gasiti; ova uzme jednu zdjelu, napuni je do polovice vode, pa uzme jednu svijeću uļanu, učini ņom tri puta križ poviše zdjele, pa reće: “Sne, dođi – uroče, prođi! zli jeziče, osuši se!”; učini prstom da padnu tri kaplje uļa u zdjelu. Ako se ove kaplje rašire ili iščeznu, dijete je urečeno; ako ostanu nad vodom, nije ništa. Uzme ovu vōdu, učini da dijete popije nešto malo, smoči mu čelo, pa ovom vodom, što ostane, čini opet tri puta križ zdjelom poviše ogña, i baci je (vodu) u ogañ. Poslije toga, ako je dijete uistinu urečeno, ozdravi.*

c) *Ka žena, ka leva, bide urečena, izgubi mblika. Nonda negova mat ol sekrva ma poči na devet vrtli nabrat na malo zeļa na saki; ma poči na devet hiži prosit devet toci kruha, devet tociči mast a devet zrni sola; ma poči doma, ma skuhat sve ovo, ma dat izist šceru ol nevistu. Svak, ka ulize ma ist s nom.*

c) Kada žena, – koja doji, bude urečena, izgubi mlijeko. Onda nena mati ili svekrva treba da ide u devet vrtâ nabrati jedno malo zělēni u svakome; treba da pođe u devet kuća prositi devet komada kruha, devet komadića slanine i devet zrna soli; treba da pođe doma, treba da skuha sve ovo, treba da dade izjesti kćeri ili nevjesti. Svak, ko uļegne (u kuću), treba da jede š nom.

21. Malocchio

a) Quando una ragazza ingiallisce come il fiore della zucca, ha la ništrica (anemia). Per togliersi questo malocchio d'addosso deve passare la mattina presto sotto tre archi; e se per strada incontra qualcuno che le domanda qualcosa, non deve rispondere. Poi deve andare dove c'è una pianta di melograno, deve portare un filo di lana gialla e uno rosso e deve dirgli: "Melograno, melograno che sei giallo e rosso! a te il giallo a me il rosso!"; deve legare poi su un ramo del melograno il filo giallo e quello rosso (lo) deve conservare in petto. La sera, quando va a letto, deve avvolgersi con un mantello rosso. Tutto questo deve fare per tre giorni.

b) Quando un bambino diventa molto rosso e gli fa male la testa, gli hanno fatto il malocchio; per farsi passare questo malocchio, (lo) si deve spegnere. Si va a chiamare una donna che sa spegnerlo; questa prende un piatto, lo riempie per metà di acqua, poi prende una candela a olio, fa con essa tre volte la croce sopra il piatto, poi dice: "Sonno, vieni – malocchio va via! brutta lingua, seccati!"; fa cadere con il dito tre gocce di olio nel piatto. Se queste gocce si allargano o scompaiono, il bambino è sotto malocchio; se rimangono sull'acqua non c'è nulla. Prende quest'acqua, fa bere un poco al bambino, gli bagna la fronte, poi con quell'acqua che rimane fa di nuovo tre volte la croce con il piatto sul fuoco e la butta nel fuoco. Dopo questo, se il bambino è veramente con malocchio, si guarisce.

c) Quando la donna che allatta, subisce il malocchio, perde il latte. Allora sua madre o la suocera deve andare in nove orti a cogliere un po' di verdura in ciascuno; deve andare in nove case e chiedere nove pezzi di pane, nove pezzetti di lardo e nove granelli di sale; deve andare a casa, deve cuocere tutto questo, deve dare da mangiare alla figlia o alla nuora. Ciascuno che entra deve mangiare con lei.

22. Dan de tut li muort

Oda sa uza na dan de tut li muort ka – dop ka čelad su slušal

22. Mrtvi dan

Ovdje je običaj na mrtvi dan da – pošto su čelad slušala misu ponoćnicu,

misu do bonoće, dop ka su zgorili sviće zgora jam do mrci ka su zaprečen u crikvu, – ishodaju iz crikve, a tuno dica gredu po hižami prosivat bublice. Nimi daju smokve, amendule, oriha, jabuk, niza do oskruški, a ko nima sve ovo, nimi daja bob za hrstat.

pošto su spalili sviće nad jamama mrtvaca što su zakopani u crkvi, – izlaze iz crkve, a sva djeca idu po kućama prositi b u b l i c e . Davaju im smokava, bajamâ, orahâ, jabukâ, nizova oskorušâ, a ko nema svega toga, dava im bob da hrskaju.

22. Il giorno di tutti i morti

Qui si usa nel giorno di tutti i morti che – tutte le persone hanno ascoltato la messa di notte, dopo che hanno acceso le candele sopra le tombe dei morti che sono sepolti in chiesa, – escono dalla chiesa, e tutti i bambini vanno per le case a chiedere le bublice. Si danno loro fichi, mandorle, noci, mele, filze di sorbe, e chi non ha tutto questo, dà loro fave da sgranocchiare.

23. (Виље)

*Кад виље тучу с главом, умреш;
10 кад тучу репом, не умреш. Кад тучу з репом, боли – руке, ноге, леђа.*

*Јено вод⁷ са пола на вод'. Биху мала, па нисам рекла: хвала Бог'!
15 Сам хтила напунит воде, смутила сам фундић.⁸ Била⁹ за по на гувно, нисам могла. Ма дола вазе моја сестра у наруча. Па је дола Ћирка е ме дала¹⁰ мазат – ка биле вили –
20 е ми прол'.*

23. (Vile)

Kada vile tuku glavom, umreš; kada tuku repom, ne umreš. Kad tuku repom, bole ruke, noge, leđa.

Jedânpât sam pošla na vodu. Bjih mala, pa nijesam rekla: “hvala bogu!” Htjela sam napuniti (posudu) vode, smutila sam izvor. Trebalo je da idem na guvno – nijesam mogla. Došla me je uzeti moja sestra u naručje. Pa je došla Ćirka i dala me je mazati – jer su bile vile – i prošlo mi je.

23. Le vile

Quando le vile picchiano con la testa, muori; quando picchiano con la coda, non muori. Quando picchiano con la coda, fanno male – le mani, i piedi, la schiena.

Una volta sono andata per acqua. Ero piccola e non dissi: grazie a Dio! Volli riempire d'acqua, intorbidai la fontanella. Stavo per andare sull'aia, non potei. Mi

⁷ Deve essere vot.

⁸ Per *fundic(u)*.

⁹ Probabilmente per *bila sa(m)*.

¹⁰ Dovrebbe essere piuttosto *čila* (= *činila*).

venne a prendere mia sorella in braccio. Poi venne Ćirca e mi diede qualcosa per ungermi – che furono le vile – e mi passò.

Il numero 23 è di Kovačić, p. 330 (raccontato da un'anziana di Acquaviva di 87 anni).

III. Proverbi

24.

Fra i pochi proverbi in uso è noto probabilmente più di tutti quello che fu pubblicato per la prima volta da Ascoli (p. 47) e che normalmente fa così: *Kò ìma jèna pràs, ga réste túst; kò ìma jèna sîn, ga réste púst*, cioè ‘Chi ha un maiale, lo fa crescere grasso; chi ha un figlio lo fa crescere viziato’, cioè chi ha un solo maiale se ne preoccupa molto, ma chi ha solo un figlio lo guasta. Invece di *réste* ho anche udito *lèva*; Kovačić (p. 330) ha un testo un po’ differente: *Ко им’ на прâс, | Га рест’ туст; | Ко им’ на син’ | Га рест’ пуст’*; Makušev (*Записки*, p. 46) ha d’altra parte *ена* (cioè *ena*) *прасъ* accanto a *ена* (cioè *jena*) *синъ*, mentre Rolando (p. 11) presenta *jena sina* – tutto ciò è ben possibile. Molto spesso si sente anche il proverbio citato per la prima volta da Makušev (*Записки*, p. 46) *Како Мара преда, нако греда* ‘Come Maria fila, così cammina’, cioè una donna che è pigra quando fila è generalmente una cattiva lavoratrice. Anche Kovačić (p. 330) ha registrato il proverbio con la stessa sequenza di parole. Io personalmente invece ho udito *káko Mára gréde, náko préde* (così anche in Rolando, p. 11, e Smodlaka, *Posjet*, p. 44), quanto sembra più adeguato: ‘una donna che cammina lentamente è anche pigra quando fila (quando lavora)’. L’instabilità della fortuna umana si esprime spesso con le parole: *Kò dânas je-lîp, sùtra je slîp* (per la prima volta in Makušev, *Записки*, p. 46) con la variante ... *sùtra je-grûb*, in cui si perde però la rima. Inoltre notai: *svùd pôc – dõma dôc* ‘(è bello) andare da tutte le parti, (ma ciononostante la cosa più bella è) venire a casa’ (già in Smodlaka, *Posjet*, p. 17), inoltre *vóda téč – křv stîska* ‘l’acqua corre – il sangue si concentra’, cioè in casi di disgrazia i forestieri passano, mentre i parenti vengono in aiuto. In più Makušev citò (*Записки*, p. 46) *Кучакъ лае, витаръ носи* ‘il vento porta l’abbaio del cane’ e (p. 47) *Рибъ великъ зънда* (secondo p. 52 un errore di stampa per *зъида* ‘mangia’) *рибу малу*, oltre a ciò alcuni modi di dire che ha preso erroneamente per proverbi. Rolando (p. 11) e poi Kovačić (p. 330) presentarono due proverbi nuovi: *Ко вело проси* (in Rolando erroneamente *nosi*), *нишје носи* ‘Chi chiede molto, non porta niente’ e *бог сије даж, чељад сију лаж* ‘Dio dà la pioggia, la gente diffonde la menzogna’; Kovačić (l. 1.) ha inoltre i due seguenti: *Ко боље учини постељу, боље леже е са кара зеба на туја прос* ‘Il fringuello litiga per il miglio forestiero’. In Smodlaka e dopo lui

anche in Barač (p. XIII) si trova poi il proverbio *di sila gospodi, razlog ne hodi*. Il primo (l. l.) registrò anche il detto: *smijem se kano spuž u ogań* ‘rido come una chiocciola nel fuoco’, che viene usato con amara ironia da qualcuno che sta molto male. Si può citare in questa sede infine anche la frase che si trova in Barač (p. XIV): *Si jimaš vruć*, | *poj sa svuč*; | *Si jimaš zim*, | *poj sa svinj*’ e inoltre la seguente, udita da me: *Nu vôt biše na-vũk: je skòka frät – si zgãrdza brät* ‘c’era una volta un lupo: saltò il recinto e si scalfì il pene’. – Cf. in più alcuni proverbi nei testi di Baudouin (sub n. 50).

IV. Lamenti funebri

25.

De Rubertis comunicò nelle sue *Lettere* (p. 11) i lamenti della sorella e della madre di una figlia deceduta che faccio ristampare qui in trascrizione moderna. La sorella rivolse il suo lamento a suo fratello pure morto: *Brate moj, zađe prid našu divojka, ponesi ju u nebe prid bog, učini ju put! ti znaš* (“znasce”) *ka naša divojka je mala*; la madre invece si lamentò: *Ružica moja, di si pola? Bože moj, uhit’ za vlase ova moja šcer* (“sçura”), *drži ju svazdan*¹¹ *krajem tebe! zašto nis vazej men? bože moj, bože moj!* Makušev (*Zanucku*, p. 47) ha gli stessi lamenti ma con testo “corretto”; ma è stato corretto in realtà solo l’errore di stampa *sçur* per *sçer* (= *šcer*). Ascoli (p. 82) pubblicò poi la “canzone di lamento” di un bambino per la madre: *Lipa moja mat | di si nas òstala* (= *ostavila*) | *u sri pût* | *vérnissa mat | rétzemi štókodi* | *kóje pût mam vazt* | *ja sénze níkrog*; ma questa non è affatto una canzone che si potrebbe cantare, per cui anche la presentazione in forma di “rime” fatta da Ascoli è completamente superflua. Anche questo lamento fu ristampato da Makušev (l. l.) con alcune “correzioni”, che non erano per niente necessarie. Kovačić (pp. 325-327) ha registrato da due anziane i tre lamenti per morto seguenti, i quali presentano in effetti – almeno nella forma data da Kovačić – una struttura metrica:

Луна моја мат, луна!
Ду с’ ма остала (=ostavila)
Усре нум’?
Ду ху те ву, ду,¹² веће?
Ка и до, ма,¹³ каст
Ду су са’?

¹¹ Probabilmente da separare *s’vazdan* (= *drži ju si vazdan...*).

¹² *ву, ду* sbagliato per *vidi* (= *vidjeti*).

¹³ Probabilmente sbagliato per *mi*: *ka ’š do mi kast* (= *kada ćeš doći mi kazati*).

*Дођ, за Ста Микел'!
Дој ми казат'
Како се проодиш¹⁴?*

*Мале, мале! мат моја, мат!
Како ћу без теб'
Како с ма остал'
Усренга¹⁵ пут'!
Мале, мале! мат моја, мат!
Са ко ћ' ма учит',
Ка ја сам мала,
Не умим нишћ'!
Мале, мале! мат моја, мат!
Како ћу без теб'
Мол' са Бог', мале,
Да ваме пур мен!*

A questo lamento rassomiglia più di tutti il seguente che udii da un'anziana:
Mät mōja, dī s-ma-ōstala usri-pūta? Kāko-ću jā čīnit? vñi-sa dōm, mät mōj, rèce mi štōkodi! tī mól' bōga za mén, nēka ma-vāme pūr mēne bōg!

La terza canzone di lamento (pp. 326-327) fa come segue:

*Шћер моја! Шћер моја!
Ка ће мат забит
Те рук'?!
Мат ће отворит
Твој шкрин,
Видит ће туна
Твој тег;
Шћер моја! шћер моја!
Ка ће мат забит
Те рук'?!*

Va menzionato che tutti i lamenti registrati qui (ad eccezione di quello di De Rubertis) non furono detti durante i funerali ma furono recitati appositamente per la raccolta. È sorprendente perciò che essi si corrispondano in gran parte, cosa che indica forse che esistono, almeno in parte, formule fisse usate in caso di bisogno.

¹⁴ Sbagliato per *prohodaš*

¹⁵ Da separare: *usr enga* (= *usred jednoga*).

V. Preghiere

In conseguenza del fatto menzionato a p. 83, che la lingua serbocroata è ormai completamente bandita dalla chiesa, ci sono oggi solo singoli anziani che sanno farsi il segno della croce o dire l’Ave Maria in lingua serbocroata. Altrimenti si usano le preghiere e le formule latine, completamente incomprensibili al popolo o quelle italiane, mentre si dà piuttosto raramente il caso che qualcuno si componga le proprie preghiere in lingua serbocroata liberamente da sé secondo le necessità.

26. Il segno della croce

L’ho udito solo da tre anziane. Una si faceva la croce con le parole: *Āme óc – i sîn – ì-dug – àmen bõžji!* La seconda diceva: *Āma óc – ì-sfît – ì-dug – náko, bõže, bìl!*, mentre la terza sapeva recitare solo del tutto incompletamente: *Jì-duk – jì-sin – svêti – sêmâj, bõže, bìl!* Barač (p. VIII) registrò a Montemitro la formula seguente: *U ’me oca, u ’me sina, duha svetoga. Amen*, e ad Acquaviva (p. IX): *Jime oc’, ji sin’, ji duha svetog; ’nako Bože bilo*. Alla prima delle due formule corrisponde quasi completamente quella in Smolaka (*Posjet*, p. 35): *U’ ime oca, u’ime sina, duha svetoga. Nako bože bilo*. Particolarmente interessanti sono proprio le formule sbagliate registrate da me con *dug-duk* per *duh* così come *i-sfît* come contaminazione di *sin* e (*duh*) *sfeti*, perché esse provano che non sono traduzioni dall’italiano fatte per l’uso al momento, ma che si tratta di formule vecchie fuori uso e perciò anche a metà dimenticate. Per ciò che riguarda però specialmente le parole *nako*, *bože*, *bilo* che dovrebbero essere una traduzione dell’italiano *così sia*, rimando alla p. 84. – Cf. anche i testi di Baudouin (sub n. 49).

27. L’Ave Maria

Il Dr. Smolaka (*Posjet*, p. 34) dice che alcuni avevano imparato da De Rubertis il Padre nostro e l’Ave Maria, ma che oggi solo pochi li ricordano ancora; sua figlia avrebbe tenuto a mente solo la prima parte dell’Ave Maria. E proprio da lei l’ho registrata, ma ella non l’ha imparata per niente da suo padre ma da sua nonna, cosa che prova di nuovo che nelle nostre colonie prima si pregava in serbocroato. Un’altra donna mi confermò che aveva conosciuto un anziano che soleva recitare il Padre nostro *nā-naš*, cioè in lingua serbocroata.

L’Ave Maria come l’udii dalla signora De Rubertis era come segue: *Zdràva Mârija, mîlosti pûna^e, gospōdin s tēbom, blâgo jes-tî usri-žēn, blâgo ùtro-bic^a tvoj^e. Náko, bõže, bìl!*, a cui aggiunse con un accento malinconico: *Ne-ùmîm vĕć!* – Cf. anche i testi di Baudouin (sub n. 49).

VI. Canti popolari

28. La canzone di Ivan Karlović

Più nota di tutte è la canzone epica, menzionata a p. 78 – l'unica che ho in effetti udito cantare, mentre il fatto di essere cantati è documentato, tra tutti i pezzi registrati, solo ancora per i canti di maggio (v. n. 29). De Rubertis (p. 13) ha comunicato per primo un piccolo frammento di cinque versi che ugualmente ristampo nella nuova ortografia:

Lipa divojka, homo po ružice!

Ja mam vit tvoje srce Ivan Dovice ("Dovicze")
sa šušit, kako sa šušu ove ružice,
ke ja sad veržem zgora ("svora") ova stina,
 5 *di svaku noć plačem za tebe!*

Egli sperava di ottenere la canzone completa da Montemitro. Ma in effetti poté comunicare ad Ascoli, quando questi dimorava presso di lui nell'anno 1864, solo un frammento più grande, che venne pubblicato da Ascoli. Dato che questo frammento corrisponde quasi totalmente al testo che udii dalla figlia di De Rubertis, metto i due testi uno sotto l'altro:

Ascoli (p. 79):

Drúga drúga homa u ružítze
drúga drúga né-morem dók'ie'
drúga drúga zášto né-moreš dók'ie'
ímam stráho do Ívan Carlovítz
 5 *jèssu séddam gódišti*
ke se ne náda ne živote ne živót ...¹⁶
pérve sfítja ke Mára je nabrála
zgóra stíne mormorítze je veržíla
vâko da-bi sa šúšja sé'rtze Ívan Carlovítz
 10 *kâko sa šušu ové sfítja zgóra stíne mormorítze*
ćúlla Mára svónitze do kenjíc
je pítala što jèssu te konjíc
te jèssu kónje Ívana Carlovítz

¹⁶Ascoli traduce questo verso come segue: *che non se ne sa nè vita nè vivere (= che non se ne sa nè nuova nè novella)*. Più o meno nello stesso modo me lo spiegò anche la sig.na De Rubertis, ciononostante il collegamento sintattico rimane sorprendente. La lettura giusta è contenuta perciò probabilmente nella seconda variante, registrata da Kovačić.

Sig.na Rosina De Rubertis

“*Drûga drâga, hòma u-ružíce!*” –
 “*Drûga drâga, nè-moram dôc.*” –
 “*Zâšto, drâga, nè-moraš dôc?*” –
 “*Ĵimam strâh do-Ĵivan Karlovića.*” –
Ĵesu sêdam gòdišti
kâ se-ne-nâda^e (= ne znade) ne život ne živóta.
Prva svîtja, ke Mâre je-nabrâla,
je vřla zgòra stíne mormoric^e:
 “*Vâko dâ-bi sa-šúšija sřc do Ĵivan Karlovića,*
kâko sa-šúšu òve svîtja zgòra stíne mormoric^e!” –
Ĉûla Mâra zvòni^ec do-koñíca,
je píjala: “Štò-je tē zvòn^ec?” –
 “*Tē-su zvònec do koñíca do Ĵivana Karlovića.*”

Anche Makušev ha esattamente lo stesso testo come Ascoli (*Записки*, pp. 37-48), solo che egli sostituì parecchie vocali con le sue ъ-ь e corresse l'errore di stampa *kenjíc* al verso 11 con *коњићь*, ma d'altra parte omise il verso 3 completamente e sostituì ai versi 7 e 10 il corretto *sřitja* con *цвића*, non in uso nel Molise.

Kovačić (p. 324) da una variante del tutto diversa:

Драга друго, хомо у ружиц’.
Драга друго, не моремо доћ’ ...
’Нако да би сушило се срц’
На оному Ивану јунаћ’
 5 *Како суши стина на мормор’ ...*
Седам годишти како се не знад’
Не – у живот, не – не у живот’ ...¹⁷
Чула Мара звонице коњић’,
Пита брижно: што су ’не коњић’?
 10 *’Но су коњић’ Ивана јунаћ’.*

Anche Smodlaka in *Posjet*, p. 30, ha un testo proprio:

Lipa Mâre, homo u ružice
Ne ću, ne ću, ke me strah do Ive Karlovića
Polako, polako ti Mara govor’
Ke ne znadeš s kime grêš u ružice

 5 *Prvu ružicu kû je Mâra nâbrala*

¹⁷ Cioè, né se è vivo né se non è vivo.

Je pò'la vré sušit stinu na-sri' mòra

.....
Lipe svati našim selim grèdû
Bratja ti nosu perje na klobuke
 10 *Sèstre ti nosu mriže na rukave* ¹⁸
Šurle noge, bičve tafatane ...

Barač (p. XXVII) d'altra parte ha la versione seguente:

“Drúga drâga homo u ružic!
Drâga drúga nè moremo doć(i),
Kje ma brâni Jivana jinâc(i),
Kje ma pònji' stinĵ' na zibal môr' ¹⁹
 5 *Jema ujahat zgor enga konĵića,*
D'one bane mora jema prôrni'

“Prvu ružu Mare je nabrâl',
Je ponila na stran nimbri ²⁰ mor'.”

Infine presento due ulteriori versioni registrate da me. La sig.na Rosina Chiaro ha appreso la canzone da sua nonna, la vedova di Nicola Neri, menzionato a p. 79, e la cantò con il testo:

“Drûge drâge, hòma u ružice!” –
“Drûge drâge, nè morem^e dõ ...”
Nónde jê môj đid Karlovice,
môj brät pèrje na klobûk,
 5 *môje šóš mbrîže na rukáve,*
šûrle nõg, bičve tafetâne.

Un'anziana seppe recitare solo il testo seguente:

“Drûge drâge, hòm^a u ružice.” –
“Drûge drâge, nè-moremo dóci,
ke nasa brâni Karlovice;
ũntro no-vãle jesu dvã końíce.”

Da un'altra donna udii solo i due versi:

¹⁸ Barač (p. XXIX) registra come primo verso di una canzone cantata a S. Felice: “*Moja sestr' jima riče na rukave*”.

¹⁹ Probabilmente sbagliato! Barač traduce: “*Jer me ima da ponese k žalu zibal – debeloga? – mora*”.

²⁰ Probabilmente sbagliato anche questo; secondo Barač significherebbe “*navrh*”.

*Drúga drág, hòmo u ružíc! –
Ka nè-morem dô, ka ma brâni Karlović.*

Infine anche Baudouin (cf. sub n. 51) ha una variante.

Ho citato tutte le varianti di questa canzone finora note, perché esse differiscono così fortemente l'una dall'altra che ognuna può servire come prova linguistica. D'altra parte è assolutamente impossibile voler fare anche solo il tentativo di ricostruire da questi frammenti la canzone stessa. Non possiamo dunque sapere quale ricordo di *Jivan Karlòvîc* gli slavi molisani hanno portato con sé dalla Dalmazia nella nuova patria, – supposto che si possa intendere con ciò realmente il bano croato con lo stesso nome, al cui proposito si confronti p. 49.

29. Le canzoni di maggio

Nella descrizione della festa di maggio De Rubertis (pp. 20-21) pubblicò anche le canzoni cantate per questa occasione, che poi Makušev (*Žanucku*, pp. 39-40) ristampò, sostituendo come al solito le vocali finali con *ъ-ь*.

I primi quattro cantanti:

*Ko je reka ka majo nimaše doći? ²¹
odeka naprid on vidi ñega proći*

Il coro:

*Lipe gospodine naše,
hitite nami štogodi:
⁵ mi jesmo čelade vaše!*

I primi quattro:

*Ja viđu naše²² zemļe trave pune,
Ja viđu vaše ovce pune vune.*

Il coro:

*Ja viđu sit:
Dobra doša vaša lit!
¹⁰ Ja viđu naćve,
pune vino vaše baćve.*

²¹ De Rubertis scrisse nel testo *docchi – procchi*, ma in una nota dice che si pronuncia *doće – proće* (“pronunciano *docchie – procchie*”).

²² Molto probabilmente un errore di stampa per *vaše* (cioè *nasce* per *vasce*); anche Makušev ha *caubъ*.

Testi

I primi quattro:

*Majo je nami donije lipe dane:
ja viđu, dube, pune vaše grane!*

Il coro:

*Lipa moja lozica,
15 ka budeš čudo roditi,
izvan put ti 'š ma voditi.*

I primi quattro:

*Bog čuva naše grade i naše stine:
zdravje²³ vami i svihi vaše sine.*

Tutti:

*Lipe gospodine naše,
20 hitite nami štogodi:
mi jesmo čeļade vaše!*

Kovačić (p. 327) ha comunicato due strofe di questa canzone:

*Ko je reka
Da maj ni doša,
'Zađi vana
Kaž' ga nabučen!²⁴*

*5 Maj je doša,
Sti Just poмага,
Zimaц спика
Жито с' јустива!*

Ma la prima strofa è la traduzione dei due versi di una canzone italiana comunicata da De Rubertis e cantata talvolta in questa occasione:

*Chi t' ha ditto che Maio non è benuto?
Esci quà fora, e lu truove bestuto.*

²³ Scritto così anche da De Rubertis, che nota però che si pronuncia *zdravo* (“pronunciano *Sdravo-Salute*”). Quindi il verso intero deve significare: ‘Salute a voi e a tutti i vostri figli’.

²⁴ Completamente sbagliato! Si deve leggere *ka 'š ga na bučen* (= *jer ćeš ga naći obučen*); cf. nel testo italiano *e lu truove bestuto* = *e lo trovi vestito*.

Smodlaka (*Posjet*, p. 34) ha la strofa seguente che secondo lui sarebbe una canzone completa:

*Majo je nami donio lipe dane
Ja vidim dube, pune vaše grane,
Ja vidim načve
Eto pune vina vaše bačve.*

Infine udii da un anziano (un po' alticcio) la "strofa" seguente:

*Māj gréde z Larína:
salutāme nāše pājize Šklavunije!
Lōzina, lōzina, dōbra vāša dōbrica!
Ja vīđu načve pūne vāše bāčve:
5 sīnice, sīnice, dōbra vāša bilice!*

Quindi tutto ciò che fu registrato dopo De Rubertis consiste solo di frammenti che concordano solo in parte con il suo testo; è però molto importante che la prima strofa pubblicata da Kovačić è tradotta dall'italiano, perché ciò è una testimonianza convincente dell'ipotesi che alcune delle "canzoni" conservate presso gli slavi molisani sono semplicemente traduzioni informali (cf. p. 78). – Anche Baudouin ha registrato due versi della canzone di maggio (sub n. 56).

30. La canzone dei pecorai

Fra queste "canzoni" da mettere in dubbio annovero anche il testo seguente, pubblicato da Ascoli, che canterebbero i pecorai:

*Ja gredáhhu sâmu po pût
sa víddja jen lîe'pu divojk
di greš lîe'pa divojk mója
ōna smiúć smiúć
5 je mi bé'rnîla pléca
ni jenu rîe'ć (= riječ)
je mi tîla rîe'ć (= reči, p. 90)*

Makušev (*Записки*, p. 47), il quale pensò che Ascoli avesse pubblicato la canzone del tutto travisata (*безобразно*), apportò al testo dello studioso italiano, in effetti assolutamente corretto, le due "correzioni" spiritose seguenti: al verso 2 sostituì *sa víddja* con *завиһахъ* e al verso 5 *je mi bé'rnîla* con *е жи брънила!*

Kovačić (p. 325) invece fornì un'effettiva variante di questo pezzo:

*Гредаху сам по пут' –
 Љељујкај! ²⁵
 Видиху ну дивојк' –
 Ку (= *kud*) греи, липа дивојк'?
 Ни рич та ре (= *reći*) н' умаи'. –
 5 Са (= *sad*) ј' моја, ричи чудо! –*

Kovačić aggiunge che – come ha intenzione di mostrare un'altra volta – non c'è niente di scorretto né in questa canzone né in un'altra, benché a prima vista potrebbe sembrare così.

31. La canzone di Љељо

Kovačić presenta a pp. 327-328 una canzone curiosa che udii in versione completa da due anziane, mentre parecchie donne più giovani la conoscevano solo in parte; si tratta di un tipo di canzone a due, come nel caso delle canzoni di maggio:

La prima ragazza:

Хомо на љељо!

La seconda: *Не смим до (=doći).*

La prima: *Хомо на љељо!*

La seconda: *Влах ће про (=proći).*

La prima:

5 *Ха ха ха, чуда!
 Страх те до влаха,
 А шурле бичве,
 Ноге тафатан,
 Турћитур хита
 10 На наступ граћа!
 Хомо, хом', друго,
 Хомо на љељо!*

Insieme:

*Хомо на љељо!
 Хомо на љељо!*

La prima ragazza:

15 *Хомо на љељо*

La seconda: *Ка ме страх.*

La prima: *Хомо на љељо!*

La seconda: *Гледа влах.*

²⁵ Così dopo ogni singolo verso.

Canti popolari

La prima: *Ха ха ха чуда!*
20 *Мила му свака,*
А манг на постел’
По (= роџи) лећ не уми,
Свуче при гаће
А бичве пака!
25 *Хомо, хом’, друго,*
Хомо на љељо!

Insieme: *Хомо на љељо!*
Хомо на љељо!

I versi 7 e 8 si trovano – sia nella posizione giusta che no – anche in due varianti della canzone di Karlović (v. p. 94) e i versi 21-24 fanno parte di un pezzo che altrimenti è stato registrato da alcuni come canzone indipendente. Per la prima volta quest’ultimo fu pubblicato da Makušev (*Записки*, p. 38), il quale lo udì da De Rubertis; sotto questo metto il testo come me lo recitò la figlia di De Rubertis:

Гледи, корко хи чини ови Влахъ:
Манкъ унутра постелю уми лечь;
*Яшье*²⁶ *напри бичвъ, пакта гачъ.*
*Какъ га видимъ, торко чьму*²⁷ *хи речъ:*
5 *Корко сламе стае ни*²⁸ *ену вричъ.*

Vīdi^e, štò mi-čìnī òvī vlàh!
mānk utri-pōsteļ n’ùmī lěc:
nāpri svūčē bīčv^e, pā jāc.
Dī ga-frūndām, tōrko ču tu rēc,
5 *zā kōrko slāme stāje na jēnu vrīc.*

Anche il testo che udii da un anziano è un po’ diverso:

Vīdi, štò ti-čìnī òvī vlàh!
mānk nā-posteļ ne-ùmī pōc lěc:
nāpri jāmīva bīčv, pā jāc^u.
Kā ta-frūnda^m, tōrko ču ti rēc,
5 *Kōrko slāme stāje na jēnu vrīc^u.*

I primi tre “versi” si trovano anche in Barač a p. XXI e gli ultimi due a p. XXX.

²⁶ Errore di scrittura o di stampa per *ями*, perché Makušev lo traduce con *снимаеѣ*.

²⁷ Per *ć(u) tu*.

²⁸ Per *na*.

32. La canzone di šonole

Kovačić (p. 329) pubblicò anche una canzone che pretende di aver udito a Palata da una donna che sapeva ancora il serbocroato, cosa che non può affatto essere giusta, perché – come mostrato a p. 38 – già ai tempi di De Rubertis perfino il ricordo del fatto che questa località era prima abitata da slavi era completamente scomparso. Si può dunque trattare al massimo di una donna slava trasferitasi a Palata. La canzone è così redatta:

*Поша сам се сповидит –
 Шоноле! шоноле!*²⁹
*У на пона чудо сант’ –
 (= У једног пора врло света)
 Чуда дуга врга м’ е –
 (= Много покоре дао ти је)
 Мам до три вод (= vot) обдан јист –
 5 Истер резањ намаслан –
 Подне кокош цукаран –
 Вечер рибиц’ испечен’ –
 Пака тога – рече поп –
 Липу дивојк’ заграчан –*

33. La canzone d’amore

Kovačić, che presentò in genere il maggior numero di canzoni e affermò inoltre che non le pubblicava tutte, ha infine (p. 328-329) una canzone vera e propria che però non può affatto essere di origine popolare, benché il curatore dica che ha udito tutta la canzone da un’anziana e la seconda strofa anche da un’altra donna e inoltre che ne esisterebbero “alcune varianti”. La canzone fu redatta con massima probabilità da De Rubertis, anche se sua figlia non poté confermarcelo. La canzone è come segue:

*За што је срце твоје
 Терђе до виле с брда,
 Какно ти стина тврда?
 За што ни како моје?*
 5 *Бићу здол’ земље црне,
 Ти и до ме плака ’нада;
 (= Ти ćeš doći me plakati onda)
 Сада се смилуј, сада,
 ’Д онуда нишћ’ не врне.*

²⁹ Questo ritornello si ripete dopo ogni verso!

<p>30 – “Činim za tvôg sîna nučëndoga.” – “Ja vâsa mùlim, činite χi tàng, Ka ma prût’ mēsa do môga sîn džentiloga.”</p> <p>Džûda biše nâpri: “Činîta χi dēbel i ešʔ dũg, 35 Ka ja pláčem triēset tri grân.³⁴ Činîta χi debel i ešʔ dũg, Ka sâka bôt ma skòkñet jēna kuštât.”</p> <p>Kad Bláženic je čul òvʔ nùvel, Biše z gûr pàla nâ zemlj; 40 Je rekl Bláženic: pláč zvîzd ʔš mîsec, Ke mûj sîn zà vas sa kondzumîva, Pláč sũnc i još zvîzd, Ke môj sîn ùmire nâ križ.</p>	<p>– “Činimo (ih) za tvòjega sîna nēvinōga.” – “Jâ vas mòlim, činite ih tànka, Jèr ìmajū próci kròz mēso mòjega sîna nēžnōga.”</p> <p>Jûda bjěše kòd (toga): “Činite ih debèla i dũga, Jèr ću jâ plátiti trídaset ì trî grana. Činite ih debèla i dũga, Da na svâkî ùdarac ìmā skòčiti jèdno rēbro.”</p> <p>“Kâd je Bláženâ djèvica čûla òvũ vîjest, Bjěše odòzgò pàla nâ zemļu; Rēkla je Bláženâ djèvica: “Plâči, zvîjzdo i mjěsēče, Jèr môj sîn zà vas gîñē, Plâči, sũnce i zvîjzdo, Jèr môj sîn ùmirē na krîžu.”</p>
---	---

Oggi è venerdì santo.
 Una donna andava per una strada,
 Diceva il Padrenostro e l’Avevmaria,
 Incontrò San Bartolomeo,
 Domandò: “Dove devi andare Maria?”
 – “Ho perso mio figlio,
 Devo andarlo a trovare.”
 – “Tuo figlio è in prigione,
 L’hanno spogliato i Giudei,
 Gli manderò una misura di panno,
 Che si deve vestire.”
 La Madonna disse:
 – “Io non ho panno,
 Devo disfare il grembiule.”
 Disse il figlio: “Madre mia,
 Non fare questa mancanza.
 Che sono arrivato in tempo, che sono Dio,
 Io l’ho benedetto.”
 – “Benedetto sii, figlio,
 Che sei arrivato ad essere Dio,
 E qui non c’è né pozzo né fontana.”
 Gli voleva dare un po’ di latte.
 – “Madre mia, fuggi, quanto più puoi,
 La Madonna prese la strada e andò via.
 Di nuovo diceva il Padrenostro e l’Avevmaria,
 Incontrò una bottega di fabbri:

“Bene che vi ho trovato, buoni maestri!”
– “Benvenuta, Madre Maria!”
– “A chi fate codesti ferri?
Li facciamo per tuo figlio innocente.”
– “Io vi prego, fateli sottili,
Che deve attraversare la carne di mio figlio gentile.”
Giuda era davanti:
“Fateli grossi e lunghi,
Che io piango trentatré grani.
Fateli grossi e lunghi,
Che a ogni colpo deve saltare un costato.”
Quando la Madonna sentì queste novelle,
Era in piedi cadde per terra;
Disse la Madonna: piange la stella e la luna,
Che mio figlio per voi si consuma,
Piange il sole e anche la stella,
Che mio figlio muore in croce.

35. La canzone di Maria

Fra la canzone seguente, presentata per la prima volta in Barač (pp. XXVII–XXVIII), e la “canzone della passione” precedente c’è forse un collegamento e esse hanno forse anche la stessa origine. Me la annotai così:

<i>Tàm^o dōl-je na-crîkvica; gòluba zgûgu, màter bòžju bûdu: “Ûstani-sa, mâle, 5 kà ti-mècu sîna na krîža; òni křv, ke pàde^a zgòra otára, ki lipa mîsa kà sa-gòvori^e!”</i>	<i>Tàmo dōļe je jèdna crîkvica; gòlūbi gūcū, màter bòžjū būdē: “Ûstani se, mâle, jèr ti mēcū sîna nà krīž; ònā křv, štò pādā na òtār, kākva lijèpa mîsa štò se gòvori!”</i>
--	---

Laggiù c’è una chiesetta;
le colombe tubano,
la madre di Dio svegliano:
“Alzati, o cara,
che ti mettono il figlio in croce;
quel sangue che cade sull’altare,
che bella messa che si dice!”

Ma in Barač la prima linea è: “*ki lipa mîsa vel’ka kâ se zdviže*”; Smodlaka d’altra parte ha (nei suoi punti manoscritti) invece degli ultimi due versi i tre seguenti:

*Mu kapļu štica krvi,
andēli ga kupu,
na nebo ga nosu.*

36. Allocuzione e replica

Si può infine annoverare tra le “canzoni” anche il pezzo seguente che compare in Barač (p. XXIII) e che udii anche io, forse dallo stesso uomo, dato che tutti e due i testi concordano completamente:

La ragazza dice:

*Nīje stvāra vēce vēl'ko dō-mor,
nīje stvāra vēce drāga do-brāt,
nīje stvara vēce slāko dō-med!*

Nēmā stvāri vēcē òd-mora,
nēmā stvāri drāžē òd brata,
nēmā stvāri slādē òd meda!

Ed il ragazzo replica:

*Dūha, duhān^c!
Svīt je-vēce vēl'ko dō-mor,
vlāh je-vēce drāgo dō-brat,
bāž je-vēce slāko dō-med!*

Lūdo, lūdačo!
Svījet je vēcī òd mora,
drāgī je drāžī òd brata,
poļubac je slādī òd meda!

Non c'è cosa più grande del mare,
non c'è cosa più cara del fratello,
non c'è cosa più dolce del miele!

Anima, animella!
Il cielo è più grande del mare,
il fidanzato è più caro del fratello,
il bacio è più dolce del miele!

37. Ninnananna

Barač (p. IX) presenta anche una ninnananna molto corta:

*Homo leć, homo spat,
Lipi Bog homo zvat!*

Anche Smodlaka ha la stessa canzone nei suoi appunti manoscritti; ma egli presenta il secondo verso così: “*lipoga boga homo zvat!*” con la variante “*miloga*” invece di “*lipoga*”. Io personalmente non ho udito questa canzone.

VII. Prove letterarie di De Rubertis

Credo che sia non solo adeguato, ma anche più che giusto concedere qui qualche spazio alle prove letterarie – del resto molto modeste – del primo “italo-slavo”. Queste non sono però scritte nel dialetto locale puro, perché De Rubertis si sforzava di avvicinare un po’ più il suo dialetto nativo alla lingua letteraria serbocroata, ciononostante anche esse possono essere considerate prove del dialetto molisano, tanto più che i canti sono veramente stati accolti dal popolo. Tant’è che non sono pochi quelli che li conoscono almeno in parte a memoria. Ho già detto che molto probabilmente è sua anche la canzone d’amore n. 33 che Kovačić ha sentito almeno da due donne. Come prova del dialetto molisano, fu pubblicato però nelle *Lettere* (p. 46) di De Rubertis un canto da lui composto e trascritto dall’editore nella nuova ortografia serbocroata, che ha sorprendentemente il titolo *Vlahinja zljubljena*, benché in esso non parli una *vlahinja* ma un *vlah* di una *vlahinja*. Qui il canto viene reso di nuovo fedelmente. Vengono solamente messe tra parentesi talvolta una *e* o una *i* che disturbano il metro, e che furono probabilmente aggiunte da De Rubertis solo per dare al nesso *sc*, precedente rispettivamente questa *e* o questa *i*, il valore fonico di *š* e non di *sk*, p.es. “*josce*” per *još*.

38. Vlahinja zljubljena.

Di si pošā lipi sunce?
Di si pola zvizda moja?
Ova duša biše tvoja;
Ko je t’oja sprida men?
5 *Svaki hip ja³⁵ ta vidahu,*
Bihu veseja krajem teb’;
Reci men si jes u neb’,
K’ onda vazet ću ta dō.
Uboh ja! ka ti s ma uzdala,
10 *Je ta ima drugi dićalje;*
Koji Bog,³⁶ koji kralje
Ma ta prostit na’ vi sfit?
Ti maš[i] plakat ove suze,

³⁵ Forse per *ka’* (= *kad*) ‘quando’.

³⁶ Deve probabilmente essere *boge*, come *kralje*, perché manca una sillaba! Prendo tutte e due le forme *boge-kraļe* per *licentiae poeticae*, nel senso che De Rubertis, a causa del metro, ha usato le forme dell’accusativo (con *-e* per *-a* secondo p. 95) invece del nominativo, perché sapeva che viceversa l’accusativo può essere tanto *boga-kraļa* quanto *bog-kraļ*.

Ko³⁷ ja hitam svaku noće,
 15 Gruba nemila, ove oče
 Vazda plakat maju ta vit.
 Ah! ja nećem tvoje suze,
 E ti hoćeš suze moje,
 Ovi serce još[e] je tvoje;
 20 Nisa nemilo kakuo ti.
 Ka (= kad) ja stojim s dola zemlje,
 Niktor plakat će ma doći;
 Di ja stojim nimaš[e] proći;
 Nimaš[e] gaznit moju jam.

Le ultime due strofe si trovano anche in Comparetti (pp. 47-48), in cui i due sbagli *niktor* per *nikkor* al verso 22 e *gaznit* per *gazit* al verso 24 furono corretti. Makušev (*Zanucku*, pp. 45-46) ha fatto le sue inevitabili “correzioni” in tutta la canzone. Le ultime due strofe si trovano correttamente in Smodlaka (*Posjet*, p. 20 e 21), le stesse due e inoltre – come canzone indipendente! – le prime due, molto sbagliate, in Barač (p. XXVIII–XXIX). Ambedue le udirono da persone del popolo ed è interessante che ambedue presentino nel verso 20 una forma bisillabica *nemij’* e rispettivamente *nēmî*, invece della forma trisillabica *nemilo* sbagliata dal punto di vista sintattico e metrico. Il popolo ha dunque corretto lo sbaglio del poeta erudito!

D’altra parte è anche interessante vedere come il popolo rovini canzoni accolte. Un anziano mi recitò la prima strofa così:

Dì si pòla, zvízda mója?
 dī si pòša, sūnce mōj?
 Ōvi sŕce bīše tvója:
 kò-je ta-ôja zbrīda mēn?

Questo è ancora accettabile! Ma una donna ne fece:

Dì si pòla, lípa zvízda?
 dī si pòšā, sūnce mōj?
 òvī sŕc, ka bīše tvôj,
 pònes’-ga nà-neb skùpa s tēbom!

Ella terminò dunque con parole che conosciamo da un lamento per morto (v. p. 186, n. 25).

In modo molto strano la canzone fu contratta e trasformata da un’altra donna:

³⁷ Si deve leggere probabilmente *ke* o *ka*.

*Dì si pòla, lìpi sũnce?
dì si pòla, zvízda mója?
òva dúša bíše tvôj,
nò mi tój spírto mèn?*

*Zgòre na tũ jãm^u
nímaš próc;
nèmo ju zgãznit,
ka já hĩtam tòrko súz
tòta zgòra!*

Ho presentato anche queste “varianti” (cf. anche il n. 52 fra i testi di Baudouin) per rendere più probabile l’ipotesi che anche alcune delle “canzoni” comunicate in VI si siano formate in modo simile. Ciò ci aiuta inoltre a capire meglio l’origine delle molte varianti della canzone di Karlović (n. 28): non ci si ricorda più del testo esatto e così vengono sostituite alcune frasi del testo originale con frasi simili o addirittura unite con frasi che non vi appartengono!

39. Ninnananna

Dalla sig.na De Rubertis mi sono annotato il seguente poema di suo padre finora inedito. Lo pubblico tale e quale l’udii, ma come al n. 38 metto fra parentesi quadre le vocali superflue per il metro, mentre le vocali necessarie per il metro vengono aggiunte in parentesi tonde.

*Grúba vřstic pøj zdoléko,
ka òvĩ sĩn jòš je-mãli;
kãda plãče, bõga hvãli,
stòjĩ mät(i) krãjem ñeg[a].*

*Nãza vrãt(a) jèsu mètle,
jèsu sřp^e – sa ne bojĩm;
krãje^am zĩpke sãma stòjĩm,
mõlim bõga za-mõg[a] sĩn[a].*

*Zãsp(i), zãsp(i), sĩnčĩcũ lìpi,
sfitlu zvízde ùsri neb(a)
tĩ jès mãli, blãgo tẽb(a),
kõ-je slãk(o) kãno tĩ?*

*Zãsp(i), zãsp(i)! vř^er mũči,
dolék[o] vřstic(a) je-pòšla,
dõma nãše ñije dõšla, -
semãj náko dã-bi bíl[a]!³⁸*

*Grúbã vřěštico, pódi daléko,
jěr òvĩ sĩn jòš je mãlen;
kãdã plãče, bõga hvãli,
stòjĩ mãti kòd ñega.*

*Iza vrãtã su mètle,
sřpovi su – ne bojĩm se
kòd zipke sãma stòjĩm,
mõlim bõga zã mõga sĩna.*

*Zãspi, zãspi, sĩnčĩcũ lĩjepĩ,
svijètľẽ zvijèzde pòsred neba,
tĩ si mãli, blãgo tẽbi,
kõ je slãdak kãno tĩ?*

*Zãspi, zãspi! vřetar mũči,
daléko vřěštica je pòšla,
ù dõm nãš ñije dõšla, -
ũvijek tãkõ dã bi bílo!*

³⁸ Cioè: che la strega non venga nella nostra casa!

Brutta strega vai lontano,
che questo figlio ancora è piccolo;
quando piange, ringrazia Dio,
sta la madre vicina a lui.

Dietro la porta ci sono le scope,
ci stanno le falci – non ho paura;
vicino alla culla sola sto,
prego Dio per mio figlio.

Dormi, dormi, figlioletto bello,
brillano le stelle in mezzo al cielo
tu sei piccolo, beato te,
chi è dolce come te?

Dormi, dormi! il vento tace,
lontano la strega è andata,
a casa nostra non è venuta, –
sempre così possa essere!

40. La parabola del figliol prodigo (vang. di Luca XV, 11-32)

Vegezzi-Ruscalla ne ha curato l'edizione a pp. 24 sgg. nella traduzione di De Rubertis (cf. p. 6), poi Makušev (*Zanucku*, pp. 54-55) e Rolando (pp. 11 e 12) l'hanno presentata "corretta e migliorata" una seconda e una terza volta. Mi attengo però alla prima redazione, perché De Rubertis si attiene più strettamente al dialetto popolare genuino, benché, dato che aveva a sua disposizione anche altre traduzioni serbocroate, usi qui non raramente forme e espressioni che non compaiono nel dialetto molisano. Ho stampato queste ultime in spaziatura.

(11) *Jedan čovjek imaše dva sine. (12) I već mlad on izije h je reka otacu:*³⁹ "Otac, daj mi dil blago, koji men počeka", i otac je dilije nimi blago. (13) *I malo dana pakta sin već mlad skupij je ("skupie") sve, je poša po puto ("pato") grad daleko; i ondi je propuha svoje blago živuć ("zsivač") neprav. (14) I kada on je harčije sve, velika skup oća je došla 'ni grad i on poče imati potribu. (15) I je poša, i sa vrzije na spodar s jedano pribivalac ("pribivilac") one zemlje, koji nega posla svoje nive opasti praseña. (16) On žudija še puniti trbuh mohuñi, koji idahu praseña, a nikor nemu dajaše. (17) Kada je sa spoznatije, je reka: "Korko službenik ("sljuzsbenik")*

³⁹ De Rubertis ha declinato male il sostantivo *otac* conosciuto sì a S. Felice ma non ad Acquaviva!

moga otac imaju čudo kruh, i ja umiram od glad! (18) Ja ću sa ustat i ću početi di moj otac, i ću reći nemu: "Otac, ja sa činije velike grih naprid nebo i naprid tebi. (19) Ja nisa dostojan biti već zvane tvoj sin; neka (inse-rito in Makušev: ja) bit jedan tvojijeh službenik ("tvojiok sljuzsbenik"). (20) On je sa ustanije i je pošadi svoj otac; i kada biše još zdaleko, svoj otac je vidije nega i ima smilovane, i sa hitije vrat nega i je polubije nega. (21) I sin je reka: "Otac, ja sa činije velike grih naprid nebo, naprid tebi; ja nisa dostojan biti već ("vič") zvane tvoj sin." (22) A otac je reka svoj službenik ("sljuzsbenik"): "Donite ovamo haļa već lipa; 'bucite ga i vrzite mu vitica na prst i postole na noga. (23) I dovite⁴⁰ ("douite") izvan tele tust i ubite ga, i idemo (= jedimo) i veselimo se. (24) Ovi moj sin biše umro i je živuč ("zsivič"), biše izgubljen i je bio nađen." I su pošaci činti veliko svečane. (25) Tomedu sin prvi biše na nive, i kako gredaše, je čuje ("scivie") pjevanje i igrañe. (26) I zvan jedan službenik,⁴¹ je pita, što bihu sve one stvare. (27) I on je reka: "Tvoj brat je doša, i tvoj otac je ubije tele tusto, ka je nega ima zdravo i veselo ("vesato)". (28) A on je sa žalostije i ni tije ulisti. Za ovo je svoj otac izlazije i nega molaše ulisti. (29) A on govoruć je ("ze") reka otacu: "Otoj sada torko godište ja služim i nigda sa pristupije nekko ("njeko", in Makušev nikor!) tvoj zapovijed, i nigda ti s' mi da jedan kozle, za sa veselit s moje prijatelji. (30) A kada ovi tvoj sin, ko je izije tvoje blago s kurve, je doša, ti s' mu ubije tele tust." (31) I on je reka nemu: "Sin, ti vazda jes' s menom, i sve (Makušev sva) moja stvar je tvoja. (32) Sada biše čas ("scast") svečane ("svečanije") i sa veseliti: ovi tvoj brat biše umro i je živ, biše izgubljen i je bije ("bič") nađen!"

VIII. Testi del professor Baudouin

Va da sé che i testi registrati dal prof. Baudouin e messi gentilmente a mia disposizione vengono ristampati senza cambiamenti. Ho sostituito solo la χ superflua per il serbocroato con la usuale *h*; inoltre ho trascritto le vocali chiuse *e-o* e anche la *e* aperta, per cui Baudouin ha usato i segni $\epsilon-\omega-\varepsilon$, come nei miei testi con $e^i-o^u-e^a$. I due racconti sub nn. 41 e 42 sono stati scritti da Baudouin come gli erano stati letti dall'ormai defunto Giuseppe Chiavaro, farmacista ad Acquaviva, da un manoscritto nel quale il signor Chiavaro si era annotato questi racconti. I testi più corti furono registrati da Baudouin stesso in base al col-

⁴⁰ Così lo presenta Makušev. Si deve leggere però piuttosto *donite*, cioè si tratta dello stesso imperativo sbagliato di *doniti* (= *donijeti*) che compare anche nel verso 22.

⁴¹ Una traduzione diretta della costruzione participiale assoluta dell'italiano „e chiamato uno dei servitori“!

loquio con i coloni e li ho presi nella loro interezza nonostante il loro contenuto non troppo importante, perché mi premeva molto che il numero più grande possibile di testi nella trascrizione dell'eccellente fonetico venisse reso accessibile al mondo erudito. È infatti molto importante, e per me specialmente gradevole, poter constatare che le mie annotazioni del dialetto molisano corrispondono pienamente a quelle di Baudouin. A margine ho indicato perciò con numeri tra parentesi le pagine del manoscritto di Baudouin, perché nella parte grammaticale cito spesso esempi tratti da questi testi e non era possibile per motivi tecnici tenere tutta l'opera in composizione. Nelle note sono registrate con la lettera C alcune varianti che si trovavano nel manoscritto originale del signor Chiavaro.

41. Un duplice omicidio

- (2) *Fàt ìsteìn do jènga mûž e do jène žène, ka no dèset gòdišt nàzzat⁴² je bij sučēdnut na vi grād mōj, ka sa zōva (= zōv) “Acquaviva Collecrocì”.*

Ndrēj Dantō^uno biššē^a jīma mūžin, e Tēz(ā) Milètti sa zōvaaša žēn. Čūddo gòdišt nè biš, ke z bi prisēgl nàpri sìnìk (sìnnìk) e nàpri crīkve. Bīhu brīžn e òppedvā za žīvēt grēdāhū po jūrnāti čēlademi, sa òvvomu za kōppat trēs j òl | za sīje^{at} žīt, sa ònmu (ònōmu) drūgōmu za plīvīt žīt, mèčet grān òl za brāt māsleīn.

Ono ke biše mūž, kī se(č) kò je mu rēka ka nēgova⁴³ žēn mu mèčeš rōz, to je ke čīnaš kūrba, sa čīnaša òrat do drūgōga, è za vvu stvār jū nè moreše vīt nīščo nīšč. Ono ke biše žēn, zato ke nēgov⁴⁴ mūž ju gōvoreš, ke òna biše kūrba, mānk ga ne moreše vīt. E sà-|ki dān mūž glēdaše grūbo žēn e žēnā (žēna) glēdaše grūbo mūž (= nēg), tōrko ke sa nè morahu vīt, ke z bi sa kvāš razdīlel, e žēna (žēna) mīslaše zà nē e mūž mīslaše zà nēg.

Dògòdāj ìstinit od jèdnoga mūža i od jednē žēnē, kōji se je dēsēt gòdištā nāzād bīo dogòdio u òvome mjēstu mòjemu, štò se zòvē “Acquaviva Collecrocì”.

Andrija Dantonò bjēše ìme mūža, a Tērēza Miletta se zvāše žēna. Mnògo gòdištā nè bjēše, štò se bjēhu vjēncali pred nāčelnikom i prēd crīkvōm. Bjēhu siròmašni i òboje, da žīvū, ìdāhu kao nādnicāri lūdima, sād òvomu, da opkopāvajū vinogrād ìli | da sījū žīto, sād ònomu drūgōmu, da plījēvē žīto, sādē kukūruz ìli da bērū māsline.

Ònō štò bjēše mūž, kò znā kò mu je rēkao dà mu nēgova žēna čīnāše rōgove, to jest da bījāše kūrva, dà se čīnāše jēbatī òd drugōga, i za òvū stvār je nè mogāše vīdjeti nīšta nīšta. Ònō štò bjēše žēna, zāto štò joj nēn mūž gōvorāše, da òna bjēše kūrva, takóder ga nè mogāše vīdjeti. I svā|kī dān mūž glēdaše grūbo žēnu i žēna glēdaše grūbo mūža (= nēga), tōliko dà se nè mogāhu vīdjeti, dà su se bīli gòtovo rāstavīli, i žēna mīšlāše zà sebe i mūž mīšlāše zà sebe.

⁴² nasad C.

⁴³ gneva C.

⁴⁴ gnevoc C.

Jèna dān ùsri jenga pūta dò vga mòjga grād òppedvā su se frūntal è su sa sīll pò-skārat.⁴⁵ E kàko sa kàrahu, žē|na (= žēn) je iznel na vèlki nō^už è je ga čila čūt jūšt ù src mūž(ŭ) e stōjāš za bižat. Ma mūž, nàko ferūtān kàko biš, jè si zgūlija nō^už nēm ù prs e je ga čije čūt jūštē na plēc, e ó^und je ju ga ósta. E nàko z nō^užem je bižal.

(6) *Mālo dòp je ùmre mūž, zašto ke | bōta do nō^už jè bi mu prōlla s̄rc. U glavu dvāhi dān je ùmbrela pur žīén, zàšto ke bōta do nō^už je bi ju (prōša) prōlla pulmō^un. E vāko òppedvā sù si ga pòl ù vvrak⁴⁶ na ni drūggi svīt.*

Jedāndān usred jèdnoga pūta od òvoga mòjega mjèsta òboje su se sùsreli i stāli su se kārati. I kàko se kārāhu, žē|na je izvādila jèdan vèlikī nōž i učinila ga je čūti (= zabola ga je) bāš ù srce mūžu i htījaše bjēžati. Āli mūž, onākō rānen kàko bjēše, izvūkao je nōž sèbi iz pr̄sī i zābō ga je bāš u plēca (ženi), i óndje joj ga je óstavio. I onākō s nōžem je bjēžala.

Mālo pòslije je ùmrō mūž, jèr | ùdarac od nōža bīo mu je prōšao krōz srce. Nākōn dvā dāna je ùmrla i žēna, jèr ùdarac od nōža bīo joj je prōšao kroz plūca. I tākō su òboje pòšli k vrāgu na òni drūgī svījet.

Episodio vero di un marito e di una moglie, che circa dieci anni fa è successo in questo mio paese, che si chiama “Acquaviva Collecroci”.

Andrea D’Antuono era il nome del marito, e Teresa Miletta si chiamava la moglie. Non erano molti anni, che si erano sposati davanti al sindaco e davanti alla chiesa. Erano poveri e tutti e due per vivere andavano a giornata dalle persone, adesso a questo per zappare la vigna o per seminare il grano, adesso quell’altro per sarchiare il grano, per seminare il granturco o per cogliere le olive.

Quello che era il marito, chissà chi gli disse che sua moglie gli metteva le corna, cioè che faceva la puttana, si faceva fregare da un altro, e per questa causa non la poteva vedere per niente. Quella che era la moglie, per il fatto che suo marito le diceva che lei era puttana, nemmeno lo poteva vedere. E tutti i giorni il marito guardava male la moglie e la moglie guardava male il marito, tanto che non si potevano vedere, che si erano quasi divisi, e la moglie pensava per sé e il marito per sé stesso.

Un giorno in mezzo alla strada di questo mio paese tutti e due si incontrarono e si misero a litigare. E come si litigavano, la moglie cacciò un grosso coltello e lo fece sentire proprio nel cuore al marito che stava per scappare. Ma il marito, così ferito com’era, si tolse il coltello dal petto e lo fece sentire proprio sulle spalle (alla moglie), e glielo lasciò lì. E così con il coltello è scappata via.

Poco dopo morì il marito, poiché il colpo del coltello gli aveva trapassato il cuore. In capo a due giorni morì anche la moglie, perché il colpo di coltello le aveva traversato il polmone. E così ambedue se ne andarono al diavolo nell’altro mondo.

⁴⁵ Da separare molto probabilmente *po s’ karat* (= *poči se karati*).

⁴⁶ *u vrag C.*

42. La rivoluzione degli anni 1860/61

- (11) *Štórja jìstina na rivulucijũ do Ši-
čilje oš do Nâpole do nga gôšt mil-
le ottocento sessanta.*

*Kâda Jîsep Garibaldi dôp ke^a je
tûka oš dôbbij (dobbije) soldât Bor-
bûnen, e Francèsko sekòndo
je uša iz Nâpole, na sèddam dò
misac(a) sùte^ambre je ùliza u štisu
Nâpol e jè sa čij ditâtur e pátka⁴⁷ je
dôša kana krâļ Vitòrjo Emanu-
èle sekòndo.*

- (12) *Čùddo grâdi su čil regacijûn,⁴⁸ ka
tije(ã)ho jòpta Francèsko se-
kòndo e nè tija-|hu vèč' Vitòrjo
Emanuele sekòndo. Ûsri tòr-
koki grâdi Munġ'alfûn je čija purè
ôn regacijûn,⁴⁹ e kapitân do nihi, ke
tijehu Francisk, sa zovâš (Fârâno)
Farâno. Ôvvi, ke biša na grùbbi zvîr
(čùddo zälli lûdi), držâš zdòla nèg
vèčč'e do trì stòtini lûdi, sèkolik lipo
armân dò puše, do vajinateⁱ è s pa-
trînginam.*

*Ô(ô^u)vve brigânt – š nîmme^a Fa-
râno – skûrrahu sa kâmbaň è čināhu
rikate čèļļadi; e sà, di mòrrahu ùlist
nà jina grâd, ùlîzahu ùpijajuč: “Vi-
va Francèsko sekòndo!” E |
òni, ke bihhu bòggat, màh nîmi dât
pînez, pùš oš (pâl) päll, e si ne dâjâh,
sa mèčahu krè^{ast} po hîžami.*

- (13) *U pètnast do misaca lùļ mille
ottocento sessant'uno Fâr-
râno, skûpo s nègovimi brijâni,⁵⁰
tiješe ùlist nà vi grâd Acquaviva-
Collecroci, ma sèkolik dò vvo*

Prîpovijest ïstinita revolucijê od Sicî-
lijê i Nâpuļa od ònoga gòdišta mil-
le ottocento sessanta.

Kadâ Jòsip Garibaldi pòšto je pò-
tûkao i prèdobio vojnîke Borbónove, i
Frâno drùgî je pòbjegao iz Nâpuļa, nâ
sedam mjèseca sèptembra je ùlegao u
sâm Nâpuļ i učinio se je diktâtorom i
pòslije je dôšao kâo krâļ Vittorio
Emanuele secondo.

Mnòga su mjèsta činila reakciju, jèr
htîjâhu òpèt Francesco se-
condo a nè htijaļhu više Vittorio
Emanuele secondo. Među tòli-
kim mjèstima Munġalfûn je činio takó-
đer reakciju, i kapètân od ònijeh, štò htî-
jâhu Frânčeska, zväše se Farano. Ôvâj,
kòji bîjâše jèdna grúba zvîjer (jâko zào
čovjek), držâše pòd sobòm više od trì
stòtine lûdi, svèkolike lîjepo òružâne
puškòm, bajonétom i fišecima.

Ôvi hajdúci – š nîma Farano – ïdâhu
sâd po pòsjedima i ùzimâhu òtkupe od
lûdi, a sâd, gdjè mògâhu ùlesti u jèdno
mjèsto, ùlegli bi víčúci: “Viva
Francesco secondo!” I| òni, štò
bjèhu bògati, trèbâše dà im dâdû nõvácâ,
pùšakâ i puščânih zînâ, pâ âko nè bi
dâli, stâli bi krâsti pò kućama.

Na pètnaest od mjèsèca jûla mille
ottocento sessant'uno Farano,
skûpa sa svòjim hajdúcima, htîjâše
ùlesti u òvò mjèsto Acquaviva-
Collecroci, âli svîkolici od òvoga

⁴⁷ pact C.

⁴⁸ reaziunu C.

⁴⁹ reaziunu C.

⁵⁰ briganti C.

*ga*⁵¹ *grād nīsu hi čill ùlist: iš hiži i s kampànāre dò crīkve su hi potēžal kàna vūc, sù hi ùbbil trì dò níhi. È*
 (14) *nāko ònna mùrra | briānti jè si ga ùšl, e nìje mòglā ùlist nà vi grād. Dvājeset sù bìl ferutān, trì su ùmbrel.*

One, ke vèce su potèzal, su bìl Jivana Vèit, strìc dò sinik, e Čézare Rādi. Dò našh'i pājizan ne ùmbre nīkor, nè biše ubijen, – nè ubijen, nè ferutān.

mjèsta nijèsu ih učinili (= pustili) ùlesti: iz kŭcā i sa zvoníka òd crkve pŭcali su nà níh kào nà vukove, ùbili su tròjicu òd níh. I onākō ònā gòmila | hajdúkā je pòbjegla i nìje mòglā ùlesti u òvō mjèsto. Dvādeset ih je bìlo rānenō, tròjica su ùmřli.

Ōnī, štō su vīše pŭcali, bìli su Ivan Vetta, strìc nāčelníkov, i Čēzar Radi. Ōd našijeh mjèštānā nìje ùmrō nīko, nè bì ubijen, – nī ubijen, nī rānen.

Storia vera nella rivoluzione della Sicilia e di Napoli di quell'anno milleottocentosessanta.

Quando Giuseppe Garibaldi, dopo che aveva combattuto e vinto i soldati Borboni, e Francesco II fuggì da Napoli, il sette del mese di settembre entrò nella stessa Napoli e si proclamò dittatore e poi venne, come re, Vittorio Emanuele II.

Molti paesi fecero la reazione, perché volevano di nuovo Francesco II e non volevano più Vittorio Emanuele II. In mezzo a tanti paesi Montecilfone fece anch'esso la reazione, e il loro capitano, di quelli che volevano Francesco, si chiamava Farano. Questo, che era un brutto animale (un uomo molto cattivo), teneva sotto di sé più di trecento uomini, tutti bell'armati di fucile, di baionette e con le cartucchiere.

Questi briganti – con lo stesso Farano – saccheggiavano per la campagna e facevano ricatti alle persone; e adesso dove potevano entrare in un paese, entravano gridando: “Viva Francesco II!” E quelli che erano ricchi dovevano dare loro denaro, fucili e le pallottole, e se non le davano, si mettevano a rubare per le case.

Al quindici del mese di luglio milleottocentosessantuno Farano, insieme con i suoi briganti, voleva entrare in questo paese Acquaviva Collecroci, ma tutti quelli di questo paese non li fecero entrare: dalle case e dal campanile della chiesa gli sparavano come lupi, e ne uccisero tre di loro. E così quella folla di briganti se ne fuggì, e non poté entrare in questo paese. Dodici furono feriti, tre morirono.

Quelli che più sparavano furono Giovanni Ivetta, zio del sindaco, e Cesare Radi. Dei nostri paesani non morì nessuno, – né fu ucciso, né ferito.

⁵¹ *mojog C.*

43. Nel mio appartamento.

(18) *Óvca je sjànen. Jè se òje^anìla mòja óvca, mi je^a čìla jèna lípi jàh. – Je skòzèna moja kòz. Je sa skòzila mòja kòz, mi je čìla dva lípa kòzlić; oš kòrko mlíka jìma (jíma). Sà hi pròdda moje kòzleña, e sà hi čìj(è) pèt pùh sàki. – Je smàcena moja màčk. Je sa màčila moja màčk, e h'i čìla čète^r màčèni. – Moja kùčkà je skùce^an, úcere^{aj} je sa kùcil, e h'i čìla trì kùčić. – Škròf (= škròfa) je spràse^an, jè sa pràsìl, je čìla pèt pràščìć. – È, kòrko sviña!*

(19) *Moja škròfà je vázila vr̄; moja škròfa sa vj̄če, grè z vèrram. – Kùčkà sa štèka. – Sa pàsà (= pàs) moja kòbil. – Kràva sa bùči; kràva sa hoče obùčit; je sa obùčila. – Kòz je sa òprce^al; kòz sa prca. – Óvca sa mřče^a, jè sa mřkala. – Màčk sa štèka.*

Moja žjè^anà sa je zbàbil (zbàbbilā), jè sa òbabil = jè sa tèlil, je mi čìla jèna lípi dīt, je mi čìla jènu lípu divòjkū, je čìla mřtav.

(20) *Si ga grède(ā)š (= grēs) ô stojš? – Kòrko ćeš stàt? Na gó^ušt, na mřsac, na dān, dva dān.*

Ke lípu vòdu ke jimatā vī. – Sa bàšta pjsat! – Pùr pījješ žrt' or ne pījješ? – Čèma vaze mī, sùtrā vazeš⁵² tī. – Čma pjt skùp kana tòrko brāt'ja (brāt'je^a).

(21) *Pój eš dót'! – Neš pó? ce⁵³ neš pó, stàn. – Sà smo^a se^a šàlil; sma se šàlit jòš ol nī?*

Sa sta dól dì sa ja; mahu ja jznīt pīt vami, ka sta ma dól na doma

Ovca je sjànna. Òjagnìla se je mòja óvca, učinila mi je jèdno lījepo jàgnè. – Skòzna je mòja kòza. Okòzila se je mòja kòza, učinila mi je dvā lījepa kòzlića; i kòliko mlījèka ìmā. Pròdao sam mòje kòzliće i učinio sam ih (= dobio sam za nih) pèt lírā svākī. – Smàcna je mòja màčka. Omàčila se je mòja màčka i učinila je četiri màčića. – Mòja kùčka je skòtna, jùčèr se je okòtila i učinila je trì kùčića. – Křmača je sùprasna, opràsila se je, učinila je pèt pràščìćā. – È, kòliko sviñā!

Mòja křmača je ùzèla vèpra; mòja křmača se bùkarī, ìdè s vèprom. – Kùčka se tjèrā. – Pàsè se mòja kòbila. – Kràva vòdī; kràva hòčè da (svede);*) kràva (je svela);*) – Kòza (se je òprcala);*) kòza se přcā. – Óvca se mřčè, (omrkala se).*) – Màčka se tjèrā.

Mòja žèna (se je zbàbila, òbabila se je = otèlila se je),*) učinila mi je jèdno lījepo dijète, učinila mi je jèdnu lījepu djèvjku, učinila je mřtvo (= izmetla je).

Ìdèš li ìli òstajèš li? – Kòliko ćeš òstati? Jèdno gòdište, jèdan mjèsèc, jèdan dān, dvā dāna.

Kàkvu lījepu vòdu štò ìmate vī. – Sādā je dòsta písati! – Pījèš li takòder vīno ìli nè pijèš? – Ùzècemo mī, sùtra ùzècèš tī. – Přcemo skùpa kào tòliko brācè⁵⁴ (= kao prava braća).

Pódi i dódi! – Nècèš póci? àko nècèš póci, òstani. – Sād smo se ìgrali; hòcèmo li se jòš ìgrati ili nè?

Sād ste dòšli gdjè sam jā (= u moju kuću); trèbāše dà jā vāma iznèsèm da pī-

⁵² Cf. p. 142, nota 70.

⁵³ Molto sospettoso! È probabilmente se!

*) Non usato in štocavo.

⁵⁴ In base all'ital. *come tanti fratelli*.

- (22) *mē^an. Vi sta tīl jiznīt mē^an pīt, e drūgi | dān cú jā dāt (dà) vāmi pīt, kàke ste vī dāl mē^an. – Vami si tvōj žmūja, si hō^uš pīt nābbṅ dō nas.* | jēte, jēr ste dōšli ù mōj dōm. Vī ste htjēli iznijeti mēni da pījēm, a drūgī | dān cú jā dāti vāma pīti, kàko ste vī dāli mēni. – Ūzmi svōj žmūo, àko hòcēs pīti nāpōse òd nas.
- So tri gō^ušta, ke ne zvōnim vēc.* | Trī su gōdišta da ne zvōnim (= svi-ram) vīše.
- Neš ti pīt tī, brat, sa čma pit mī.* | (Kād) nēcēs tī pīti, brāte, sād cemo pīti mī.
- (23) *Sa zvōnu jīndok. – Hōš nu pīčkāt? – Pōj čūvaj òvcē po tvoj nīv. – Do mòj nīve pōj na nu drūgu nīvū (do nga tâlu) do drūge čēlād.* | Sād zvōnī ì n d o k . – Hòcēs li mào (burmuta)? – Pódi čūvāj òvce po tvōjōj nīvi. Od mòjē nīvē pódi na ònū drūgū nīvu (ònoga nēkoga) drūgīh ļúdi (= na onu tuđu nīvu).
- (24) *Brāt, ti ne boli čē^al, ke tōrko pīšēš sàki dān? e ke ti se zgūlila glāv, so ti pāli vlās, ke tōrko mīslīš. – Kò ne si nè mreš (mōreš) čūt, ke gōvorimo mi ove rīči nako grūb (ove grūbe rīči). – Sà ti bāšta pīsat. – Brāt, se ne činiš kōju fumāt?* | Brāte, ne bòli te čelo, kād tōliko pīšēš svākī dān? a štō ti je òcelavila glāva, pāle su ti vlāsi, štō tōliko mīslīš. – Kò-znā (= možda) nè možēs čūti da gōvorimo mī òvē rīječi onākō grūbe (òvē grūbē rīječi). – Sād ti je dōsta písati. – Brāte, nè pušīš?

La pecora è gravida. Si è sgravata la mia pecora e mi ha fatto un bell'agnello. – È gravida la mia capra. Si è sgravata la mia capra, e mi ha fatto due bei capretti; e quanto latte ha. Ho venduto i miei capretti, e li ho fatti cinque denari ciascuno. – È gravida la mia gatta. Si è sgravata la mia gatta, e ha fatto quattro gattini. – La mia cagna è gravida, ieri si è sgravata, e ha fatto tre cagnolini. – La scrofa è gravida, si è sgravata, ha fatto cinque porcellini. – E, quanti suini!

La mia scrofa ha preso il verro; la mia scrofa è in calore, va dal verro. – La cagna è in calore. – È in calore la mia cavalla. – La vacca è in calore; la vacca vuole essere montata; è stata montata. – La capra è stata montata; la capra è in calore. – La pecora è in calore, è stata montata. – La gatta è in calore.

La mia donna è rimasta incinta, ha partorito, mi ha fatto un bel bambino, mi ha fatto una bella bambina, ha partorito morto.

Se te ne vai o rimani? – Quanto rimarrai? Un anno, un mese, un giorno, due giorni.

Che bell'acqua che avete voi. – Adesso basta scrivere! – Bevi pure vino, oppure non bevi? – Lo prenderemo noi, domani lo prenderai tu. – Berremo insieme come tanti fratelli.

Andare e venire! – Non andrai? Se non te ne vai, rimani. – Adesso abbiamo giocato; dobbiamo giocare ancora o no?

Sono stato giù da me; dovevo cacciare da bere a voi, che mi siete venuti a trovare a casa mia. Voi avete voluto cacciarmi da bere, e un altro giorno darò

da bere a voi, come avete dato da bere a me. – Prenditi il tuo bicchiere, se vuoi bere a parte da noi.

Sono tre anni che non suono più.

Non vuoi bere tu, fratello, adesso berremo noi.

Adesso suonano ventun'ore. – Vuoi un pizzico [tabacco da naso]? – Va' a pascolare le pecore per la tua terra. – Dalla mia terra vai in un'altra terra di quel tale di altra gente.

Fratello, non ti fa male la fronte, che tanto scrivi ogni giorno? E che ti si è pelata la testa, ti sono caduti i capelli, per quanto pensi. – Chissà che non puoi sentire, che diciamo noi queste parole così male (queste brutte parole). – Adesso basta scrivere. – Fratello, non ti fai una fumata?

44. Da Domenicangelo Mancini.

(25) <i>Dûb unûtra, kã ja jîmam çûdã sîrr (sîrr). – Nîsu ti drâg smòkva, ka jesu grûb? – Hòmo^a čekat, kòrko je ti drâgo tē^{ab}. – Nè pipijãš? Jà ne pipijãm.</i>	Dúbi (sir) ùnûtra (= duboko), jèr já ìmãm mnògo sîra. Nijèsu ti drâge smòkve, jèr su grûbe? – Hãjdemo čekati, kòliko je tēbi drâgo. – Nè pušîš lùlu? Nè pušîm.
(26) <i>(Al figlio di tre anni) Sà, ke je žîv tât, mòreš pît; è kada ùmre tât, kò će ti dàt, si ne rãbiš? – Jîj, jîj, nemòj se srãmołat. – Já çu ti kàza(e^a)t, kòrko sîrra jîmam já. – Mè^ani je mi drâg za jîst smòkvu, sîr oš krûh.</i>	Sãdã, kãdã (ti) je otac žîv, mòžēš pîti; a kãdã ùmrē òtac, kò će ti dàti, àko nè rãdiš? – Jèdi, jèdi, nemòj se srãmiti. – Já çu ti pokázati, kòliko sîra ìmãm já. – Mèni je drâgo jèsti smòkve, sîr ì kruh.
(27) <i>Nîmaš bãdnit ò^u, ka tē^{ab} to nè počka bãdnit. – Òl pîješ òl ne pîješ, maš plãcat. – Brã, já ti gòvorem, jîj, n o n f à ç i ç e r i m ò n i j .</i>	Nèmaš tàknuti òvò, jèr nije tvòj pòsao tàknuti. Ìli pìo ìli nè pio, mòrãš plãcati. – Brãte, já ti gòvorîm, jèdi, n o n f a c c i a c e r e m o n i e .
(28) <i>Mè^an me nèçe ngãnna sãn. – Kòrko kòšta ta klòbûk? dovinãj! Oni košta nu pûhû. – Tî gòvoriš, ke su dvîj rôtul, já gòvorim ke je jên, jènu jî po.</i>	Mène nècē prèvariti sãn. – Kòliko stòji tãj klòbûk? pogòdi! Òn stòjî jèdnu lîru. – Tî gòvoriš dã su dvîje r o t u l e , já gòvorîm dã je jèdna, jèdna ì pò.
(29) <i>Nècēš vèç? tē^{ab} je grîh; tē^{ab} je grîh, k nècēš vèç jîst. – Nècēš pó (póc) na hèvog (hèvol) grât? – Nòmo (nòma) sa strãšît, ka te ne çîni nišç; çè te^a bãžît. – Çûde stûpi do smòkvi b_jîl. – Jîmam dva vřta.</i>	Nècēš vřše? tēbi (= s tvoje strane) je grîjeh da nècēš vřše jèsti. – Nècēš póci u nègovo mjèsto? – Nemòj se strãšîti, jèr ti nècē učîniti ništa; poľúbîce te. – Mnògo stabãlã b_jîjelih smòkãvã. – Ìmãm dvã vřta.
(30) <i>Rècimo (mo^u); jè naš brãt, jè pur Šcãvun pa òn. Štò si je viçeras? Sûtr štò s jîst?</i>	Rèci mu; nãš je brãt, Slãvèn je takò-der òn. Štò si ìo vèçeras? Sûtra štò cēš jèsti?

- Kò će ti dat p̄ineza? – Glād ka jimaš, a nimaš p̄inēz za jist.*
- (31) *Līpa večir! – Su vēčē līep tvòje čèlād do tvòjega grād dol dò našeg (= našega)? – Kò je reka to? – Divòjk vašā grād su nāko vēlikē kākno ove nāš? Divòjk vašā grād pur se hote ùdat? p̄ur gòvore, ke se hote ùdat? | pur si ga grèdu sām di je vlāh?*
- Jā sa glūh, ma nè čuda (čud) – mǎlo. Se ti nè veriš mē^an, de bi òstala ti glūh.*
- Na tvoj grād kākno gredo bučēn žēn? – Òne gredo bučēne s vēstom.*
- (33) *Moj mūž mi šāle p̄inēze d a l A m e r i c a : t r i m i l j a r i p ū h š e š t g o d i š t . – Jā razumim tūne. – Tì ùmbrela māt? – Mòja sēkarv jima òsamdesat oš pēt gòdišt.*
- (34) *Ja sa jimala dvā mūža, jēna je ùmbra, a sà jimam drūgi. Jimam jēnu divòjku nāzañego^a mūž: do nāga p̄rvoga mūža s mi umbre tūnna dīca, ka sa čilla do p̄r̄gama mūža. – Na tvoj grād divòjke čine pur rōz? – Mama kumide^a tūp.*
- (35) *Òvi jima dvī čirk(ā), ma cí(t) (cīt) dvjī žē^an. – Brāt, ž ga pōnīt s tē^abom tā dīt? Hoš pō? – P̄ur jimata kōze na vaš grād? – Jā stojin(?) po čitā.*
- (36) *Govān, je rēkla, ti maš lējat moje sūze. – Š pō? – Na vaš grād pur grèdu kàntat bōnōč? – Govān, na vaš grād p̄ur grèdu jigrat na fēštu? – Ti jimaš vrāzi ù dōm.*
- (37) *Češ pōt' s timme? – Ti gòvoreš lāž, ka ma ma pōnīt. – Ti nisi māj vīdij.*
- (38) *Tēc, ke je ùmbre tvoj tāt. – Nēka furt jist òvo mālā mblīk.*
- (39) *Nije sam máčok u mlīk, ma bit p̄ur sūratk. U sūratk se činī (cīni) rikot. –*

Kò će ti dāti p̄jēnēzā? – Glād štò ĩmāš, a nēmāš p̄jēnēzā da jēdēš.

Lijēpē vēčeri! – Jēsu li lēpšā tvòja čèlād od tvòjega mjēsta ĩli òd našega? – Kò je rēkao tō? – Djēvòjke vašijeh mjēstā jēsu li onākō vēlike kākno òvē nāše? Djēvòjke vašijeh mjēstā takóđer se hòcē ùdati? takóđer gòvorē da se hòcē ùdati? | takóđer ĩdū sáme gdjē je drāgi (= dragomu)?

Jā sam glūh, āli nè mnògo – mǎlo. Āko tī nè vjerujēš mēni, dā bi òstala tī glūha.

U tvòjemu mjēstu kākno ĩdū obučēne žēne? – Òne ĩdū obučēne u hājini.

Mòj mūž mi šāle p̄jēnēze d a l l ' A m e r i c a : t r i t i s u c e l i r ā ù š e š t g o d i š t ā . – Jā razumijem svē. – Jē li ti umfla mātī? – Mòja svēkrva ĩmā osamdesēt ĩ pēt gòdištā.

Jā sam ĩmala dvā mūža, jēdan je ùmro, a sād ĩmām drūgōga. ĩmām jēdnu djēvòjku (naj) zādñega mūža; od ònoga p̄rvoga mūža umfla su mi svā djēca štò sam učinila od p̄rvoga mūža. – U tvòjemu mjēstu djēvòjke činē takóđer rōgove? Trēbā da ùrēdimo kōsu.

Òvāj ĩmā dvjīe kōkulice, ĩmā učiniti (= dòbiti) dvjīe žēne. – Brāte, hòcēš li povēsti sā sobōm tō dijēte? Hòcēš li pócī? – Takóđer ĩmāte kōzā ù vašemu mjēstu? – Jā stōjīm u gradōvima.

Ĭvane, rēkla je, tī ĩmāš čitāti (?) mòje sūze. – Hòcēš li pócī? – Ū vašemu mjēstu ĩdū takóđer p̄jēvati òbnōč? – Ĭvane, ù vašemu mjēstu ĩdū takóđer ĩgrati na svētac? – Tī ĩmāš vrāge ù kući.

Hòcēš li pócī š níme? – Tī gòvorīš lāž dā me ĩmā povēsti. – Tī nijēsi nīkad vīdio.

Trči, jēr je ùmro tvòj òtac. – Nēka (mi) je svršiti jēsti òvō mǎlo mlījēka.

Nije sāmō m a č o k u mlījēku, trēbā dā budē ĩ sūratka. U sūratki se činī grū-

- Sinoč' si písao dòm mòjhi dicōv = di stòju mòje dica. – Nísa ja nègova (nèmu) ščír. Nísa ja nègov sîn. – Jès (ti) dite dónoga?*
- (40) *Nèc vèc? – Màm vâzēt? – Màm pònī? Pòpī(j), pòpi! – Na drùgo dì je?*
- ševina. – Sīnōc si písao u dōmu mòjē djècē = gdjè stòjē (= stanuju) mòja djèca. – Nijèsam jâ nègova (nèmu) kčí. Nijèsam jâ nègōv sîn. – Jèsi li ti dijète od ònoga? Nècèš vīše? – Ĭmām li ùzēti? – Ĭmām li povèsti? – Pòpīj, pòpīj! – Ònō drùgō gdjè je?

Scava dentro, che io ho molto formaggio. – Non ti piacciono i fichi, che sono brutti? – Aspettiamo quando piace a te. – Non fumi? Io non fumo.

(Al figlio di tre anni) Adesso che vive il padre, puoi bere; e come muore il padre, chi ti darà, se non lavori? – Mangia, mangia, non avere vergogna. – Io ti farò vedere quanto formaggio ho io. – A me piace mangiare i fichi, il formaggio, il pane.

Non devi toccare questo, che a te non spetta toccare. – O bevi o non bevi, devi pagare. – Bravo fratello, io ti dico, mangia, non fare cerimonie.

A me non vuole venire il sonno. – Quanto costa codesto cappello? Indovina! Quello costa una lira. – Tu dici, che sono due rotoli, io dico che è uno, uno e mezzo.

Non vuoi più? È peccato per te; per te è un peccato che non vuoi più, che non vuoi mangiare. – Non andrai nel suo paese? – Non aver paura, che non ti fa niente; ti bacerà. – Molti alberi di fichi bianchi ci furono. – Ho due orti.

Diciamogli; è nostro fratello, è slavo anche lui.

Che cosa hai mangiato stasera? Domani che cosa mangerai? Chi ti darà i denari? – La fame che hai, e non hai i denari per mangiare.

Bella sera! – Sono più belle le persone del tuo paese di quelle del nostro? – Chi ti ha detto questo? – Le ragazze del vostro paese sono così grandi come queste nostre? Anche le ragazze del vostro paese si vogliono maritare? Dicono anche che si vogliono maritare? Se ne vanno anche da sole dal fidanzato?

Io sono sordo, ma non troppo – poco. Se non credi a me, che possa restare sordo tu.

Nel tuo paese come vanno vestite le donne? – Loro vanno vestite con la veste.

Mio marito mi manda i denari dall'America: tremila lire in sei anni. – Io capisco tutto. – Ti è morta la madre? – Mia suocera ha ottantacinque anni.

Io ho avuto due mariti, uno è morto, e adesso ho l'altro. Ho una ragazza dell'ultimo marito: di quel primo marito mi sono morti tutti i bambini, che ho fatto dal primo marito. – Nel tuo paese le ragazze mettono anche le corna? – Dobbiamo acconciarci i capelli.

Questo ha due tonsure, deve fare due mogli. – Fratello, lo vuoi portare con te questo ragazzo? Vuoi andare? – Avete anche le capre nel vostro paese? – Io sto per la città.

Giovanni ha detto, tu devi leggere le mie lacrime. – Vuoi andare? – Nel vostro paese vanno anche a cantare di notte? – Giovanni, nel vostro paese vanno anche a ballare nel giorno di festa? – Tu hai i diavoli a casa.

Vuoi andare con costumi? – Tu dici bugie, che mi deve portare. – Tu non mi hai visto.

Come, che è morto tuo padre. – Lasciagli finire di mangiare questo po' di latte.

Non è solo caglio nel latte, deve esserci anche il siero. Dal siero si fa la ricotta. – Ieri sera hai scritto a casa dei miei ragazzi = dove stanno i miei figli. – Io non sono sua figlia. Io non sono suo figlio. – Sei figlio di quello?

Non vuoi più? – Devo prendere? – Devo portare? Bevi, bevi! – Quell'altro dov'è?

45. Sulla strada per San Felice

- (41) *Ū grād je tèpl, òvde – dòl balònič – je zím, kè je fòs, à je ka je fòs. – Mòn Dimìtr je na no^u bân. – Òno se^a zóve^a Filìč. – Jimam s è d i č ā n . – S Krúča je.* Ūmjestu je tōplo, óvdje – kod (?) pòtočiča – je zíma, jěr je jàma; stōga štò je jàma. – Mundimítar je s ònē stránē. – Ònō se zòvē Filìč. – Ī m ā m s e d i c i a n n i . – S Krúča je.
- (42) *Òvo je pùč; vòda je dòbric (= dôbr); hòš pīt? – Òvo se^a zóve^a dráč. – Tráva, trāv; trávã sïro^ava. – Slàma sùha; quando je sùha, je sùh; kãd je sùha, sa zóve^a slàm.* Òvō je bünär; vòda je dòbra; hòčēš li pīti? – Òvō se zòvē drãča. – Tráva; tráva sïrova. – Slàma sùha; q u a n d o je sùha, sùha je; kãd je sùha, zòvē se slàma.
- Òvo je s Krúč e òno je s Filìč, dì je na masàrij. Pà je s Filìč. Z one bâne òne masàrjē (= masarije) je s Filìč. One ñive so s Filìč.* Òvō je s Krúča (= pripada Kruču), a ònō je s Filíča, gđjē je záselak. Òpēt je s Filíča. S ònē stránē ònoga záseoka je s Filíča. Ònē ñive su s Filíča.
- (43) *Dì mãš pôt? – Tò je masàrij. – Jòš je s Krúč.* Kãmo čēs íci? – Tò je záselak. – Jòš je s Krúča.
- Òvo zòdēka do balùnicē^a f i n o na Filìč kombina s (je) Filìč, è z balùn f i n a naš gråd kombina z naš gråd, kombina s Krúč. – Sa fūrt.* Òvō odávlē od pòtočiča do Filíča grãniči s Filíča, a od pòtoka dò našega grãda je grãnica nášega grãda, grãnica je Krúča. – Svřšio sam.
- Zèmļ je pùkl. Sa jòš ñjè pùkl (= pùklã), ma čè pùknit, kãda činë vrúč'e, pã pùknē.* Zëmļa je pùkla. Sãd nije jòš pùkla, àli će pùknuti, kãdã učinì (= bude) vrúce, pã pùknē.
- (44) *Nà rúku drítu; nã rúku màngînu. – Tò je ndrñèl, drãča do ndrñèli; òvo je ma ùbol, òvo je ma ùbolē, sã ma bòli. Třn je ma ùboj, jè mi ulíza útra rúk, sã mi bòli. Sa ma ùboj.* Nã desnū rúku; nã rúku lijevū. – Tò je glög, drãča od glòga; òvō me je ubòlo, sãd me bòli. Třn me je ùbō, ùlegao mi je ù rúku; sãd me bòli. Sãd me ùbō.

Zmīj kana vīpe^{ar}. Su drūge zmīje, vēč'e dēbē^{alea} (dē^{abē}ā^{le}a). – Ōna je Filīč. – Dī (tī) ga nōsīš? Na Filīč.

- (45) Cē ūc, cē si ga póc gōr; je vēzan s kátinōm; ga je dōnīj šurjākū (= šūr-jāk).

Gorī strnīšt, ka mà čī mājes, kà ma pòsadi grāh. – Ōvi vijāl sa zóve Frāt.

- (46) Jēna mezāt, jēna mīnac. – Vrè, vrè se^a vrāce^{āš}. – Na vaš grād jè pa grāh? Je mōr fūrt? – Ōvde se^a grē do na Pālāt.

Je pòša kàč'at š nīmme, š nīmmi, tr pà ga òsta na Filīč.

- (47) Sa pà, sa si rāzbi glāv; je mi zēša kèrv, mi j zēša čūd; sa polīma tuna hàļ.

Tī sa sumijāš kana jā, ma nis kana jā, s' vēce grūb. – Dē bi ti pāla jēna strīl!

- (48) Vēce stāra: p̄rva jīma dvāsedvā, nāzani jīma trī gōdišta.

Nòces nīsi zaspā nīšč, si sve rābi, nīsi spā. Ja hòcu znāt, kà spīš.

- (49) Glèdaj, što čīni vi (ovi) vlāh. – Tī, brāt, kàko stōjīš? – Nauči sã Va Marījo nà naš. – Hòd, brāt, hòd; ove j naš brāt.

Zmīja kào lūtica. Īmā drūgīh zmījā, dēbļih. – Ōnō je Filīč. – Kāmo ga vōdīš? Na Filīč.

Pòbječi cē, pócī cē gōre; vēzān je vē-rīgōm; dōveo ga je šurjāku.

Gōrī stnīšte, jēr Īmā učīnīti ugārnīcu, jēr Īmā posādīti kukūruz. – Ōvā (hladōvītā) cēsta se zōvē F r a t a .

Jēdan mijēsēc. – B̄rzo, b̄rzo cēs se vrātīti. – Ū vašemu mjēstu Īmā takōder kukūruza? Jè li mōre dalēko? – Ōvūdā se Īdē na Pālātu.

Pòšao je lōvīti š nīme, š nīma, tē ga je pāk òstavīo na Filīču.

Pāo sam, rāzbiō sam glāvu; izīšla mi je k̄rv, izīšlo mi je mnōgo; izgnūsīo sam svū hàļīnu.

Tī si mi slīčan, āli nijēsī kào jā, grūbļī si. – Dā bi ti pāla jēdna strījēla!

Stārījā: p̄rvā Īmā dvādeset ĩ dvā, nājzadnī Īmā trī gōdišta.

Nòcas nijēsī zāspāo nīšta, svē si rādio, nijēsī spāo (= spavao). Jā hòcu znāti (= vidjeti) kādā spīš.

Glèdāj štō čīnī òvāj mōmak. – Tī, brāte, kàko stōjīš (= kako ti je)? – Nauči se Zdrāvu-Mārīju nà našu. – Hòdī, brāte, hòdī; òvō je náš brāt.

In paese è caldo, qui – giù nel vallone – è freddo, che c'è il fosso, perché c'è il fosso. – Mundimitar è dall'altra parte. – Quello si chiama San Felice. – Ho sedici anni. – È di Acquaviva.

Questo è il pozzo; l'acqua è buonina; vuoi bere? – Questo si chiama spina. – Erba, erbe; erba verde. – Paglia secca; quando si secca, è secca; quando è secca, si chiama paglia.

Questo è di Acquaviva, e quello è di San Felice, dove c'è una masseria. Poi è di San Felice. Dall'altra parte della masseria è San Felice. Quelle terre sono di San Felice.

Dove devi andare? – Questa è la masseria. – È ancora di Acquaviva.

Questo da qui, dal valloncello fino a San Felice confina (è) con San Felice, e dal vallone fino al paese nostro confina con il nostro paese, confina con Acquaviva. – Ho finito.

La terra è spaccata. Non si è spaccata, ma si spaccherà, quando fa caldo, allora scoppia.

A mano destra; a mano sinistra. – Codesto è il primalbo, le spine del primalbo; questo mi ha punto, questo mi ha punto, adesso mi fa male. La spina mi ha punto, e mi è entrata dentro la mano, adesso mi fa male. Mi sono punto.

Una serpe come vipera. Sono altre serpi, più spesse. – Quello è San Felice. – Dove lo porti? A San Felice.

Fuggirà, se ne andrà su; è legato con la catena; l'ha portato al cognato.

Brucia le stoppie, che deve fare il maggese, che deve seminare il granturco. – Questa strada si chiama *Frat*.

Una mesata, un mese. – Presto, presto ritorna. – Nel nostro paese c'è anche il granturco? È lontano [*firt* per *kurt* v. il vocab.] il mare? – Qui si viene a Palata.

È andato a cacciare con lui, con loro, e dopo l'ha lasciato a San Felice.

Sono caduto, mi sono rotto la testa; e mi è uscito il sangue, mi è uscito molto; mi sono sporcato tutta la gonna.

Tu rassomigli a me, ma non sei come me, sei più brutto. – Che ti possa cadere un fulmine!

Più vecchia: la prima ha ventidue, l'ultima ha tre anni.

Stanotte non ti sei addormentato per niente, hai sempre lavorato, non hai dormito. Io voglio sapere quando dormi.

Guarda che cosa fa questo sposo. – Tu, fratello, come stai? – Impara l'Avemmaria nella nostra lingua. – Vieni, fratello, vieni; questo è nostro fratello.

46. Nella farmacia e altrove

(50) *Zdràjjo vàmmi (zdràvo vàmmi). Kà si dòša? Sa dòša do hîp (dò u hîp). – Ūboh ja! ti s ma òstal. – Kàko je pòlla ta stvâr? Je ma òstal moja namuráta. – Kò ma ta pròstrit? – kòji bôh ma ta pròstrit? Dè bi (nèmil) nèm̃jěl!*

(51) *Sà su pèt ke ti ùmiru? Pèt dìcôv ke mi ùmiru. – Ōvo ka nè škodi. – Jòš níma šès misēci. – Sa š vít, kako sa krîvi, sa ka ma vàze òvo. – Ōno nìje žúkô. – Lîpa blàženica mòja, pomòzi mi tí. – Štò maš vâžēt? Sandolîn. – Njè slàko.*

(52) *Si jîja d jè sînnik? – Mà si pòša na nògami. – Si mì ti hòčemo písat, dì mamò ti písat? – Čèkāj, čèkāj. – Čîn tòta zgòra. – Ōvi pēar nìje dòb-*

Zdràvo (vam). Kàd si dòšao? Dòšao sam òd časa (= u ovaj čas). – Ūboga mène! tí si me òstavila. – Kàko je pòšla tâ stvâr? Ōstavila me je mòja dràga. – Kò će ti pròstiti? kòji bôg će ti pròstiti? – Bïo pròklèt!

Sàd je pètero (djece) štò ti ùmirē? Pètero djècē štò mi ùmirē. – Ōvō štò nè škodí. – Jòš nēmā šèst mjesécā. – Sàd ćeš vîdjeti kàko vícē, sàd kàd ìmā ùzēti òvō (ovaj lijek). – Ōnō nìje grko. – Ljèpā Blàženā djèvice mòja, pomòzi mi tí. – Štò ìmāš ùzēti? Krävĵaka. – Nìje stàtko.

Jèsi li ìo gdjè je náčelník (= u načelnikovej kući)? – Āli si pòšao nà noge. – Āko ti mì hòčemo písati, kàmo ti ìmāmo písati? – Čèkāj. – Učini tu

bār, jè sa òrudzil, je vèrga (vřga) rùdz.

- (53) *Ùmiš vèce tì ke òni drùgge, ke su stali òdèka. Kòvacić | nè čijè nišč do no ke činiš ti; nè razùmāše nišč, nè razùmāše tòrko, kòrko ùmiš tì.*

Grèdeš (= grèš) ràno sùtr? svè jášuc. – Kàka se^a smije^a! – Sàki grād, dì jìdđeš tí, hi pìšeš svè jèzika? – Sà čini pjanēt.

Je dòbr (= dòbrě = dòbro) ke činiš ovàko (nàko, vāk). Maš činit (= čīt = čī) vāko (=vāk).

- (54) *Òni čini postòl, on grē bōs. – Òva jòkka nòsi pìplēn, jìmma pìplēn, pòkrìva jája.*

Čù, kako prđi òni tóuer sà, ke grède nìz-gòr. – Češ mi prèst òvu vùnu? – Čù, kako ròv òni tòvve^{ar}. Sa čùje ròvvat tòvve^{ar}. – Si vāzela vòd za pìt?

- (55) *Kòkoš sa strašu, ka vùdu pìlùh pò neb. Su dvà, trì pìlùha.*

Bìž, kòkkoše bògge, k òtej pìlùh sñuri (= sñurìn).⁵⁵

Pòj z bògom, bāc! – Nisa mòga spāt, biše vrúce.

- (56) *Sùtr dì maš pò (= pót')? maš pò ù Rrim. – Č'è sa pròmīnit vrīm. – E jìz Rim dì maš pa pót'? – Zà pót' ù tvoje grād kòrko dān ìmāš vřč? Se bi šà (dìretamènt) drìt, dvà dan ì po. A sà kòrko mèčeš? Pètnast. – Maš pò pùr u Prāga; sa čini spozicjūnu ù Prāga.*

- (57) *Sà ču nāpit pùr já. – Akāč', kà je vèlik, òndè čini sfitje, črñele čini. – Mam vùdit, zàšto nè grede jòš òni.*

gòre (= Piši na ovome). – Òvò pèro nìje dòbro, zardālo je, bācio je řđu.

Ùmiješ vřše tí nègo li òni drùgī kòjī su stali óvdje. Kòvacić | nìje činio ništa od ònoga štò činiš tí; ne razùmijāše ništa, ne razùmijāše tòliko, kòliko ùmiješ tí.

Ìdèš li ràno sùtra? svè jášūci. – Kàko se smije! – Svàko mjèsto, u kòjè ìdèš tí, pìšeš li svè níhov jèzik? – Činio (= pìtao) sam zvijèzde.

Dòbro je da činiš ovākò. Ìmāš činiti ovākò.

Ònāj čini postòle, òn ìdè bōs. – Òvā kvòčka vòdì pìplìce, ìmā pìplìce, pòkrìvā jája (= leži na jajima).

Čùj, kàko prđi òni tòvar sād; kād ìdè nìzdòje. – Hòčeš li mi prèsti òvū vùnu? – Čùj, kàko rève òni tòvar. Čùje se rævati tòvar. – Jèsi li ùzela vòdu za pìce?

Kòkoši se strāšè, jèr (ili: kad?) vùdè pìlùgu nà nebu. Dvìje su, trì pìlùge.

Bjèži, kòkoši bòžjā, jèr èto je pìlùga gospòdinova.

Pòđi zbògom, brāco! – Nijèsam mògao spāti, bjèše vrúce.

Sùtra kàmo ìmāš pòci? ìmāš pòci ù Rrim. – Promijènice se vřijème. – A iz Ríma kàmo ìmāš pòci? – Da pòdèš u tvòje mjèsto, kòliko dāna ìmāš mètnuti (= trebati)? Àko bih išao rāvno, dvā dāna ì pò. A sādā kòliko ćeš mètnuti (= trebati)? Pètnaest. – Trèbā da ìdèš i ù Prag; čini se izložba u Prāgu. –

Sād ču se nāpiti i já. – Akācija, kād je vèlika, òndā čini cvìjeće, crveno (cvìjeće) čini. – Vřdjeću, zàšto nè idè jòš òni.

⁵⁵ Questa frase trattata come proverbio da Baudouin si trova già in Makušev (Записки, p. 47) in cui ha la forma seguente: *Бижь кокошь богенъ (Божий), ка отта (вотъ) е пилухъ господинъ (или синьоринъ).*

Salute a voi. Quando sei venuto? Sono venuto da poco. – Povero me! Tu mi hai lasciato. – Com'è andata questa cosa? Mi ha lasciato la mia innamorata. – E chi ti deve perdonare? – Quale Dio ti deve perdonare? Che sia maledetto!

Adesso sono cinque che ti muoiono? Cinque ragazzi che mi muoiono. – Questo che non fa male. – Ancora non ha sei mesi. – Vuoi vedere, come piange, adesso che deve prendere questo. – Quello non è amaro. – Bella Madonna mia, aiutami tu. – Che cosa prenderai? Santolina. – Non è dolce.

Hai mangiato dal sindaco? – Ma sei andato a piedi. – Se noi ti vogliamo scrivere, dove ti dobbiamo scrivere? – Aspetta, aspetta. – Fa lì sopra. – Questa penna non è buona, si è arrugginita, ha messo la ruggine.

Sai più tu che quegli altri, che sono stati qua. Kovačić non ha fatto niente di quello che fai tu; non capiva niente, non capiva tanto, quanto sai tu.

Vai subito domani? Sempre a cavallo. – Come ride! – Ogni paese dove vai tu, le scrivi tutte le lingue? – Ho fatto l'oroscopo.

È bene che fai così. Devi fare così.

Quello fa le scarpe, lui va a piedi nudi. – Questa chioccia porta i pulcini, ha i pulcini, copre (= cova) le uova.

Senti, come scoreggia quell'asino adesso, che va in salita. – Mi vuoi filare questa lana? – Senti come raglia quell'asino. Ho sentito tagliare l'asino. – Hai preso l'acqua per bere?

Le galline hanno paura, perché vedono il nibbio in cielo. Sono due, tre i nibbi.

Scappa, gallina di Dio, che ecco il nibbio del Signore.

Poi vai con Dio, fratello! – Non ho potuto dormire, faceva caldo.

Domani dove andrai? Devi andare a Roma. – Cambierà il tempo. – E da Roma dove andrai poi? – Per andare nel tuo paese, quanti giorni ci metterai? Se era diretto, due giorni e mezzo. E adesso quanto ci metti? Quindici. – Devi andare anche a Praga; si fa l'esposizione a Praga.

Adesso verrò anch'io. – L'acacia, quando è grande, allora fa i fiori, rossi li fa. – Devo vedere, perché non viene ancora quello.

47. In discussione con Rafael Dantono (un uomo di 40 anni di Acquaviva)

- (58) *Hòmo! Sinoč niši jija? Jij, jij, jìnāče sa će dròbet. – Čèk, čèk! Štò si rèk? Glèš, kano ono čini do no bân. – Kòrko maš tráset za fūr či mašât u Mòn-ǵalfün? – U Tèrmol čma rîva vičêras.* | Hòmo! Sìnōc nijèsi ìo! Jèdi, jèdi, ìnāče će se razdròbiti (tijesto). – Čèkāj! Štò si rèkao? Glèdāj štò (se) ònō čini s ònē strānē. – “Quanto tempo vuoi adoperare per sbrigare a Montefalcone?” – U Termoli čemo stīci večêras.
- (59) *Kàda si ǵíješ, maš pò pò môr? Dòkād si izešà dò dom? dòkàda ti s izeša dò dom? Kòrko dān maš vřč za rîvad dòm, za pó oš rîvad dòm? Dvā pò dān.* | Kādā otpùtujěš, ìmāš li póci pò moru? Otkādā si izāšao ìz doma? Kòliko dánā ìmāš mètnuti da stìgněš dōma, da pòděš i dōděš dōma? Dvā dāna ì pō. – Ìmāš li

– *Imaš fàmil u tvoj grâd? Jimam žên oš četir dica. – Tòde blàženic.*

Dì maš s ambàrkat, kòda id'eš tvòj grâd? Nìmam s ambàrkat nìder. – Utra tvoj grâd mòreš pòt s papóne^am.

- (60) *Je rèka òni: sà si ga grèdaš, bràt? – Tvòj grâd je de Trjèšte pròp? Dalèk. Tvòj grâd je dò ne bâne? pròd'eš Trjèšt? – Váš grâd, tvoj grâd nije du Št'avôn? òni je drùji jèzik.*

Zgòre, zgòre, bràt. – Si ñ ò r, kàko se^a zòvèš? jìma Ġovàn, Jivan. – Grâd Kovačićen jè Dalmàcja.

- (61) *Jèna dâ si stà na Filìč? pèt | ùri. – Sìnoč si sa vrne. Jòš biša učèr sìnoč (sìnoč); sìnoč jòš biša učèr, jòš biša sùnçe.*

Sù ti òill dòbro jìst? Si bija mìtân za jìst. – Sa se^a nè vidi Pàlât. Oni pût s Pàlât grè u Tèrmol, – z òne bâne grèi u Tèrmol. – Si stà na Palât?

Prâsa tûsti sa zòve màjja; na taljân maš vrè màjâl.

- (62) *Mùlic, òve ne òinu dica, ne òinu dica ove mùlic. Ova je fèmin, | mùlic fèmin, ma su pùr màskul; e màskul sa zòve mùja. Màtere d ove sa zòve kòbil, tâta (kòñ) (tòuuer) tòvar, tòvvar (tòuve^ar).*

Vùda nije h. – Žèrte útre tvoj grâd kòrko stòji? Dvì lire jènu kàraf, jènu litriju. Kàrafe stàrra, mìra stàra. – Je òùddo ferram.

Grîzje (= grîzij) kòrko stòji? Grîzje mi gòvorimo sòpranòm, ma pròpjo mi zòvemo kr ù h. Vrìcu gòvorimo | sàkò, ma vrìc je sòpranòm, ma pròpjo mi língva nàša zòve^amo s à k.

- (63) *Ka dàždi, sa ùdiva dól, kàda dàždi. – Ràzbija nòg. Sù ga cùpel štàpam. Kúćak cfn.*

pòrodu u tvòjemu mjèstu? Ìmâm žènu i četvero djècè. – Tù (je) Blàženà djèvica (t.j. nena crkvica).

Gdjè se ìmaš ukrcati, kàdà idèš u tvòje mjèsto? Nèmam se ukrcati nigdje. – U tvòje mjèsto mòžèš pòci vapórom (= parnim brodom).

Rèkao je òni: sàd (si ga) idèš, bràte? – Tvòje mjèsto je blìzu (?) Trsta? Dalèko. Tvòje mjèsto je s ònè strànè? pròdèš li kròz Trst? – Vàše mjèsto, tvòje mjèsto nije slàvènskò? ònò je drùgi jèzik.

Gòre, gòre, bràte. – Signore, kàko se zòvèš? ìme (mi je) Gi o v a n n i, Ìvan. – Mjèsto Kòvačićevo je Dàlmàcija.

Jèdan dâ si stào (= bio) u Filìču? pèt ùri. – Sìnoč si se vràtio. Jòš bjèše jùčèr sìnoč; sìnoč jòš bjèše jùčèr, jòš bjèše sùnçe.

Jèsu li te učinili dòbro jèsti? Bìo si pòzvân, da jèdèš. – Sàd se nè vidi Pàlata. Òni pût s Pàlate idè u Termoli, – s ònè strànè idè u Termoli. – Jèsi li stào (= bio) na Pàlāti?

Pràse tústo se zòvè m a j a o ; taljànski mòraš mètnuti (= kazati) majale.

Màzge, òvè ne òinè djècè; ne òinè djècè òvè màzge. Ova je žènskà, | màzga žènskà, àli ìmà takòder mùškìh; a mùškà se zòvè m u j a (= mazak). Màti od òvè se zòvè kòbila, a òtac (kòñ) tòvar.

Ovùdà nèmà ih. – Vìno u tvòjemu mjèstu kòliko stòji? Dvìje lire jèdnu k a r a f u (bocu), jèdan lítar. K a r a f a je stàra, mjèra stàra. Vřlo je jáko (vino).

Grîzje kòliko stòji? Grîzje mi gòvorimo kao nàdimak, àli ùpràv mì zòvèmo kr ù h. Vrèci gòvorimo | s a c c o, àli vrìc (= vrèca) je nàdimak, àli ùpràv mì ù našem jèziku zòvèmo s à k.

Kàd dàždi, grèznè dòlje (= u zemļu), kàdà dàždi. – Ràzbio (= slomio) je nògu. Ùdarili su ga štàpom. Kúćak cfn.

Tòda si pìsa mòja dica, di se^a skàrga on večer, kà si dòša, kà si se^a vrnij s Pàlāti: Erkolino, Èšterina,
 (64) *Marc'ello. Moj | žén sa zòva Klorínda – màt do dice òv – e tãta se^a zòve Raffaèl.*

Si nìmaše što po Muñgalfò^{un}, bima pòl drùgi pùt, vèč'a kràjam (vèca kràjjam). – Kàda si dòša, nìsi pròša Mònçalfùn? – Je pìsan. – Govàn, nìjèsu skùh.

(65) *Vèř (vèř) no mào bòb; kùpije^a no štrùpaļ bòb za mùlic. Ma vèř jist mùlic bòb.*

Govàn, sa vrnivaš vòš (= gòš) ki grè òl drùgi gòdišt? – Bòžza mòj, kàko je vrúć! – Jivàn, vřs sa (vřzi sa) jášuc. Nisi hòdija māj, nìsi ùjeha māj.

(66) *Kàda id'eš (rìvaš) tvòj grād, màš regìstrat tùno lìngvač? Kòmo^u màš persèndat ta lìngvač, glávaru dò grād? – Za znàt, kako se^a gòvori, kàko se^a kíkerija, kàko se^a gòvori nà naš èzik.*

Kòne màle jèsu vašu provìnc? kòne màle = škávotã = sarde^ahòle. Vàmì njè hi kòne vèlke? – Jivàn, vřz se^a jášuc!

(67) *Pàs! (cacciando via un cane) – Vičèraš ćeš pót? – Vřč (vèř) sè^{ab}. – Dvã sòlda rìb. – Nìsi láče^{an}? – Jivàn, mà si ga pòć! – Drùgo vòt, kàda sa vñeš, màš dóć dòma mè^{ani}, ka pa mamči pur jà kàro^{ac} za pòu u Tèrmol.*

(68) *Dèrži ú ruku, dèrži ú ruku! – Č ùjahat; sà ću si ga pó, kà je kàsno, je večer. – Kàda ćeš dóć drùgi gòdišt, si bòg hòč, ćma sa vèdet jòpa.*

Takóđer si napísao mòju djècu, gdjè si iskrcao (svoje strari) ònù vèčèr, kàd si dòšao, kàd si se vrátio s Pàlâte: Ercolino, Esterina, Marcello. Mòja žèna se zòve Clorinda – màti òvè djècè – a òtac se zòvè Raffaele.

Da nijèsi ìmao štò (= zašto) da pòdèš u Munğalfùn, pòšli bismo drùgim pùtem, blížè. – Kàdã si dòšao, nijèsi pròšao kroz Mongalfùn? – Napísano je. – Ìvane, nijèsu skùhàna (jaja).

Mènuti nèšto mào bòba; kùpio štrupelu bòba za màzgu. Dàće jèsti màzgi bòba.

Ìvane, hòcèš li se vrátiti idūcèg gòdišta ìli drùgò gòdište? – Bòže mòj, kàko je vrúće! – Ìvane, mètni se jášuci (= uzjaši)! Nijèsi hòdio nìkad, nijèsi jàhao nìkad.

Kàdã pòdèš (stìgnèš) u tvòje mjèsto, trèbã da pòpìšèš svè gòvore? Kòme ìmãš prikázati tãj gòvòr, glaváru òd gráda (= načelniku)? – Dã se znã, kàko se gòvori, kàko se břblã, kàko se gòvori nà našemù jèziku.

Máli kòni su ù vašòj pòkrajini? kòni màli = schiavotti = sardegnoli. Vàmì nije (= vi nemate) kónã vèlikih? – Ìvane, ùzjaši!

Kìs! – Večèras ćeš pòći? – Mètni (= ulij) sèbí. – Dvã sòlda rìbè. – Nijèsi làčan? – Ìvane, trèbã dã se ìdè! – Drùgi pùt, kàdã se vrátìš, trèbã da dòdèš ù mòj dòm, jèr ću ì já učiniti kòla dã se pòdè u Termoli.

Dřzi u rúci! – Òdjahaću; sãd ću pòći, jèr je kàsno, vèčèr je. – Kàdã dòdèš drùgò gòdište, àko bòg hòcè, vřdjècemo se òpèt.

Andiamo! Ieri sera non hai mangiato? Mangia, mangia, altrimenti [il corpo] si farà a pezzi. – Aspetta, aspetta! Che cosa hai detto? Guarda, come quello fa dall'altra parte. – Quanto devi passare per fare la masciata [affare] a Montecilfone? – A Termoli arriveremo stasera.

Quando te ne andrai, devi andare per mare? Da quando sei uscito da casa? Da quando è uscito da casa? Quanti giorni devi metterci per arrivare a casa, per

arrivare a casa? Due giorni. – Hai famiglia nel tuo paese? Ho moglie e quattro bambini. – Costi (è) la Madonna.

Dove ti devi imbarcare, quando andrai nel tuo paese? Non mi devo imbarcare da nessuna parte. – Puoi andare nel tuo paese con il piroscabo.

Ha detto quello: adesso te ne vai, fratello? – Il tuo paese è vicino a Trieste? Lontano. Il tuo paese è dall'altra parte? Passi da Trieste? – Il vostro paese, il tuo paese non è degli schiavoni? Quella è un'altra lingua.

Sopra, sopra, fratello. – Signore, come ti chiami? Di nome Giovanni, Ivan. – Il paese di Kovačić è la Dalmazia.

Sei stato a San Felice un giorno? Cinque ore. – Ieri sera sei tornato. Ancora era ieri, ieri sera; ieri sera ancora era ieri, ancora c'era il sole.

Ti hanno fatto da mangiare bene? Sei stato invitato a mangiare. – Adesso non si vede Palata. Quella strada da Palata va a Termoli, – dall'altra parte va a Termoli. – Sei stato a Palata?

Il porco grasso si chiama maiale; in italiano devi mettere maiale.

La mula, queste non fanno figli, non fanno figli queste mule. Questa è femmina, mula femmina, ma ci sono anche maschi; e il maschio si chiama mulo. La madre di questa si chiama cavalla, il padre asino.

Qui non ce ne sono. – Il vino nel tuo paese quanto costa? Due lire una caraffa, un litro. La caraffa è vecchia, misura vecchia. – È molto forte.

Il pane quanto costa? Noi *grizje* lo diciamo come soprannome, ma noi lo chiamiamo proprio *kruh*. Il sacco lo chiamiamo *vriča*, ma *vriča* è un soprannome, ma nella lingua nostra lo chiamiamo proprio *sak*.

Quando piove, ci si ficca sotto, quando piove. – Ha rotto il piede. Adesso l'hanno colpito con il bastone. Cane nero.

Hai scritto anche i miei figli, dove hai scaricato quella sera, quando sei venuto, quando sei tornato da Palata: Ercolina, Esterina, Marcello. Mia moglie si chiama Clorinda – la madre di questi ragazzi – e il padre si chiama Raffaele.

Se non avevi motivo per andare a Montecilfone, saremmo potuti andare per un'altra strada, più vicina. – Quando sei venuto, non sei passato per Montecilfone? – È scritto. – Giovanni, non sono cotte [uova].

Mettere un po' di fave; compra una struppala di fave per la mula. Deve dare da mangiare alla mula le fave.

Giovanni, ritorni l'anno venturo o un altro anno? – Dio mio, quanto è caldo! – Giovanni, mettiti a cavallo. Non sei andato mai, non sei salito a cavallo mai.

Quando andrai nel tuo paese, devi registrare tutto il linguaggio? A chi devi presentare codesto linguaggio, al capo del paese? – Per sapere, come si dice, come si parla, come si parla nella nostra lingua.

Ci sono piccoli cavalli nella vostra provincia? Cavalli piccoli = schiavotti = sardegnoli. Voi non avete cavalli grandi? – Giovanni, mettiti a cavallo!

Sciò! (cacciando un cane) – Stasera devi andare? – Mettiti. – Due soldi di pesce. – Non hai fame? – Giovanni, se ne deve andare! – Un'altra volta, quando tornerai, devi venire a casa mia, che devo fare anch'io la carrozza per andare a Termoli.

Tieni in mano, tieni in mano! – Devo salire a cavallo; adesso me ne vado, che è tardi, è sera. – Quando verrai un altro anno, se Dio vuole, ci vedremo di nuovo.

48. A San Felice Slavo.

(70) *Fàlk ma úntra dôm vòd; Krûč ma úntra dôm, mì jímamo vèc dølêko.*

Je čètir mísac ka ne dàždi; z Amérika dàždi svàki dãn. – Mì je perme-ti(j).

L' Itàlja je grûbo kâmbat, kè sučèda čùddo pezô^{ur}, – sù pezô^{ur}. Mâla kâmba, ma je grûbo kâmbat za škvân, ke se grûbo žîvi.

(71) *Čma jòk nu litru vîn. Ma se zàjokan-nu litru vîn. Čmo zàjokat nu litru vîn čètir čèļadi.*

Sàki grád, di ješ tí, hi pîšeš svè jè-zike. – Je grûbo živet u Nevjòrk, jesu màlo tège, je čùda čèļad (čèļade).

Se číni l è^a p j à n ē t za dovjè-nat svè gvàje ke pròhodes.

(72) *Su dràge gråde òvde? – Se se nâja jòš drùgi grád do Albanêz? – Sa žè-dan; ke si čùdo žèdan? – Òna prò-dava vîn, se nè more nâpit. – Palâka palâk!*

Jè se skrùmala dòla ù ogañ, je pala ù ogañ.

(73) *Sa vâmi (= vâmij) jenu mìru (= jenu litr) vîno, sa plátija č i n - k v á n t a č e n t é z i m d à ò v e ž é n e . M ì j e d à l a ò v a ž é n a .*

Káko govóreš tí? – Štò sa jíja? mì smo jèli mēso oš makarô^{un}, oš-ma sa nâpili vîno, pà smo sjíze^{al} (= sma sjíze^{al}) jènu jâbuk, dva ôreha, dvi smòkv(ě), nu kájtju grôzdj.

(74) *Jèna màla fès (= fèssa). Jèsi fèsa, ke nēmaš reč ovâko.*

Vele sta nà Kruč? Čètir, pet dâni.

Monfalcone ìmā ù kući (t. j. u se-lu) vòdu, Krûč ìmā ù kući, mì ìmāmo dàļe.

Čètiri su mjēsēca da ne dàždi; u Àmerici dàždi svàki dãn. – Dopústio mi je.

U Itàliji je grûbo (= zlo) žívjeti, jèr se dògādā (= biva, ima) mnògo pòrēzā, – pòrēzi su. Màlo (ļudī) žíve, àli je zļò žívjeti za Slavéne, jèr se zļò žívē.

Ìgracemo zà litar vîna. Àli ću ìgrati za jèdan litar vîna. Zaìgracemo jèdan litar vîna nâs čètvero čèļadi.

Svâkī grád, kâmo tí ìdēš, pîšeš im svè jèzike. – Zlò je žívjeti u Nujorku, ìmā màlo pòsla, ìmā mnògo čèļadi.

Činio (= pitao) sam l e p i a n e t e , da pògodim svè jâde štò pròhodiš (= podnosiš).

Jèsu li (ti) drága mjèsta óvdje? Dàli se nâlazī jòš drùgò mjèsto Arbânāsā? – Žèdan sam; štò si jáko žèdan? – Òna pròdávā vîno, nè možē se nâpiti. – Polâko!

Bácila se je dòļe u ogañ, pàla je u ogañ.

Ūzeo sam jèdnu mjèru (= jedan litar) vîna, plátio sam c i n q u a n t a c e n t e s i m i da (ital. da = u) òvè žènē. Dála mi je òvā žèna.

Káko govóriš tí? – Štò sam ìo? mì smo jèli mēsa i makarónā, i nâpili smo se vîna, pà smo (si) ìzjeli jèdnu jâbuku, dvā ôraha, dvíje smòkve, grôzd grôžđa.

Nèšto màlo ùmōran (= ùmōrna). ùmōrna si, jèr nēmāš rēci ovâkō.

Jèsi li vèle (= dugo) stao (= bio) na

– Ga nòsi nà Kruč. Òvi grād sa zòve S à m F e l í ċ e S l ā v e. – Pèna ke sa pòša nà Kruč, ùmāhǔ kík'èrè^{at} (t'it'erè^{at}) na nàš jèzik. Ùmāše kík'èrè^{at} na ñihov jèzik.

(75) Plàċe, ke nè vidi spodār. Nì mu je drāgo stāt u Filīċ, hòċe pa ù Kruč; ma dó z nami ú Kruč.

Sà ga vazīja, da mi kàže le pùtē (pô^{utē}).

Kručù? Cètiri, pèt dánā. – Vòdi ga nà Kruč. – Òvō mjèsto se zòvè S a n F e l i c e S l a v o. – Nètom sam pòšao nà Kruč, ùmijāh bǔbljati nàšim jèzikom. Ùmijāše bǔbljati ñihovijem jèzikom.

Plàċē, jèr nè vidi gospodāra. Nìje mu drāgo stāti (= biti) u Filīċu, hòċē póci ù Kruč; dóci ċe s nāma ù Kruč.

Ûzeo sam ga dā mi kàžē le pùte.

Montefalcone ha l'acqua dentro casa; Acquaviva ha dentro casa, noi l'abbiamo più lontano.

Sono quattro mesi che non piove; in America piove tutti i giorni. – Mi è permesso.

In Italia è brutto campare, che ci sono molte tasse, – ci sono le tasse. Un po' si campa, ma è brutto campare per gli schiavoni, che si vive male.

Ci giocheremo un litro di vino. Ma ci dobbiamo giocare un litro di vino. Ci giocheremo un litro di vino in quattro persone.

Ogni paese, dove vai tu, le scrivi tutte le lingue. – È brutto vivere a New York, ci stanno pochi lavori, e c'è molta gente.

Se si fa l'oroscopo per indovinare tutti i guai che passi.

Piacciono i paesi qui? – Se si trova ancora un altro paese di albanesi? – Sono assetato; che sei molto assetato? – Lei vende vino, non si può bere. – Piano piano!

Si è lanciata giù nel fuoco, è caduta nel fuoco.

Ho preso una misura (= un litro) di vino, ho pagato cinquanta centesimi da questa donna. Me l'ha dato questa donna.

Come parli tu? – Che cosa ho mangiato? Noi abbiamo mangiato carne e maccheroni, un grappoletto d'uva.

È un po' fesso. Sei fesso, che non devi dire così.

Sei stato molto ad Acquaviva? Quattro, cinque giorni. – Lo porta ad Acquaviva. Questo paese si chiama San Felice Slavo. – Appena che sono andato ad Acquaviva, sapevo parlare nella nostra lingua. Sapeva parlare nella loro lingua.

Paga, che mi vede il padrone. Non gli piace stare a San Felice, vuole andare ad Acquaviva; vuole venire con noi ad Acquaviva.

L'ho preso, perché mi insegni la strada.

49. Il segno della croce e l’Ave maria (dalla bocca della signora Carolina Maddaloni, una nipote di De Rubertis)

<p>(76) <i>Jimi òc jì sîna jì duha svêto; nàko, bôža, bìlô.</i>
 <i>Zdràva Màrij, mìlosti pûn, kojspòdina s tè^abom, blâgosovi plod ùtrobu tvôj, Jîzus. Svêta Màrij(a), màjikû bôžija, mòl bôg ù vrim smrtã nãša. Nàka, boža, da bi bìl.</i></p> | <p>Ù ime òca ì sîna ì dūha svêtōga; onàkō, bōže, bìlo.
 Zdràva, Màrijo, mìlosti pūna, gospòdìn s tōbōm, blagoslòvi plōd ùtrobu tvòju, Īsus. Svêtā Màrijo, màjko bōžijā, mòli bōga u vriježme smrti nãšē. Onàkō bōže, dà bi bìlo.</p> |
|--|--|

Nel nome del Padre, e del Figlio e dello Spirito Santo; così sia, o Dio.

Salve Maria, piena di grazia, il Signore con te, benedetto il frutto del seno tuo, Gesù. Santa Maria, madre di Dio, prega Dio nell’ora della nostra morte. Così sia, o Dio.

50. Proverbi

<p>(77) - <i>Ko dânas je lîp, sùtra je slîp.</i>
 - <i>Kako Mara grêda, nàko prêd.</i>
 - <i>Di sîla gospòd, ràzlok ne hòd.</i>
 - <i>Ko jima jena pràs, ga rêstě túst, ko jima jena sîn, ga rêstě (lèva) púst.</i></p> | <p>– Kò dânas je lîjep, sùtra je slîjep.
 – Kâko Mára grèdē, onàkō prèdē.
 – Gdjě sîla gospòdì, ràzlog nè hodì.
 – Kò ìmā jèdno prâse, òdgojì ga tûsta, kò ìmā jèdnog sîna, òdgojì ga pûsta.</p> |
|---|--|

- Chi oggi è bello, domani è cieco.
- Come Maria cammina, così fila.
- Dove regna la forza, la ragione non passa.
- Chi ha un maiale, lo fa crescere grasso, chi ha un figlio lo fa crescere viziato.

51. La canzone di Karlović

<p>(78) <i>“Drûga drága, hòma u ružíc.” –</i>
 <i>“Drûga draga, né moremo dóci(i).” –</i>
 <i>“Druge drágъ, báje nè morešì dóci?” –</i>
 <i>“Drûge dràgo, je Jívane Juvâc.” –</i>
 <i>Su polle brát ružíc,</i>
 <i>je ríva Jívane Juvâc,</i>
 <i>je vâzjě Mârú,</i>
 <i>je vrga zgôra koñíc.</i></p> | <p>“Drûgo drâgā, hòmo ù ružice.” –
 “Drûgo drâgā, nè možēmo dóci.” –
 “Drûgo, drâgā, zãšto nè možěš dóci?” –
 “Drûgo drâgā, (tu) je Īvan Juvac.” –
 Pòšle su brãti rùžice,
 stĭgao je Īvan Juvac,
 ùzeo je Mâru,
 mètnuo je nà koñica.</p> |
|--|--|

“Compagna cara, andiamo alle rose.” –
 “Compagna cara, non possiamo venire.” –
 “Compagna cara, perché non puoi venire?” –
 “Compagna cara, c’è Ivano Juvaz.” –
 Sono andate a cogliere rose,
 è arrivato Ivano Juvaz,
 ha preso Maria,
 l’ha messa sul cavallo.

52. (Vlahiña zľubľena.)

<p>(79) <i>Ájja něćem tvòje sùzě, é ti hòš sùze mòj: òvi sřcce je sve tvòj, nìsa nemìk kana tí! 5 Kada stòjim zdòla zèmlje, nìkor plàće će ma dòć; di ja stòjim, nìmaš pròć, nìmaš gàzit moju jàm! Dí si poša, lípi sùnc? 10 dì si pòlla, zvizda mòj? òvi src bìša tvòj, kako stàh vèsaja ja. </i></p>	<p>A já nécu tvòje sùze, a tí hòćěš sùze mòje: òvò sřce je svě tvòje, nijěsam něprijatelj kàno tí! Kàdà bűdēm ispod zèmlje, nìko něćě dóci dà me plàćě, gdjě já bűdēm, nēmāš próci, nēmāš gàziti mòju jàm! Kàmo si pòšlo, lĩjepò sùnce? kàmo si pòšla, zvizdo mòja? òvò sřce bjěše tvòje, kàko bĩjah věseo já. </p>
<p>(80) <i>Dí si pòlla, zvizda mòj? dí si pòlla, lípa divòjk? 15 òvi sřcce bìšā tvòj, kó je ta ójja prido mén (mēn)? </i></p>	<p>Kàmo si pòšla, zvizdo mòja? kàmo si pòšla, lĩjepā djěvòjko? òvò sřce bjěše tvòje, kò te je òteo isprèd mene? </p>
<p>(81) <i>Dí si pòša, lípi sùnc? dí si pòl, zvizda mòj? òvi sřce bìša tvòj, 20 ko ta oja zbrída me^{aně}? </i></p>	<p>Kàmo si pòšlo, lĩjepò sùnce? kàmo si pòšla, zvizdo mòja? òvò sřce bjěše tvòje, kò te je òteo isprèd mene?</p>

Ma io non voglio le tue lacrime,
 e tu vuoi le lacrime mie:
 questo cuore è ancora tuo,
 non sono nemico come te!
 Quando io starò sottoterra,
 nessuno verrà a piangermi;
 dove starò io, non dovrai passare,
 non dovrai calpestare la mia tomba!

Dove sei andato bel sole?
dove sei andata, stella mia?
questo cuore era tuo,
com'ero allegro io.

.....
Dove sei andata, stella mia?
dove sei andata, bella ragazza?
questo cuore era tuo
chi t'ha tolto d'innanzi a me?

.....
Dove sei andato bel sole?
dove sei andata, stella mia?
questo cuore era tuo,
chi t'ha tolto d'innanzi a me?

53. Scherzo (da San Felice).

Si tratta certamente di una canzone importata in tempi recentissimi, come dimostrano già le forme *pokraj*, *uzmi* e *mladika*.

(82)	<i>Dìvôjka mblâda,</i> <i>stârro što lûbiš?</i> <i>vrîmen što gûbiš!</i> <i>što ćeš mo^u ti?</i> 5 <i>Stâro se grîje</i> <i>pòkraj ognîšta</i> <i>(= krâjem ogañ);</i> <i>nè more nišče, -</i> <i>štò č'eš mu ti?</i> <i>Ùzmi [se] mladiko,</i> 10 <i>da tè^a rastrêse;</i> <i>stâro se trêse,</i> <i>vrâgo ga dàj (= dàje)!</i> <i>(ke ñjè dòbar vèč'!)</i>		Djèvôjko mlâdâ, stârô štò lûbiš? vrijême štò gûbiš? štò ćeš mu tí? – Stârô se grîjê pokraj ògñišta; nè možê ništa, – štò ćeš mu tí? Ùzmi mlâdiku, dâ te rastrésê; stârô se trésê, vrâgu ga dâj! (jèr ñije dòbar vîše!)
------	---	--	--

Ragazza giovane,
perché ami un vecchio?
perché perdi tempo!
che gli vuoi tu?
Il vecchio si riscalda
vicino al fuoco;
non può niente, –
che gli vuoi tu?

Prenditi un giovane,
che ti possa scuotere;
il vecchio trema,
dallo al diavolo! (perché non è più buono).

54. I numerali

<p>(83) <i>Jèna, dvā, trī, četīr (čèter), pēīt, sēst, sèdam, ôsam, dèvāt, dèsat.</i> <i>Jedànast, dvànast, trīnast, četīrnast, pétnast, šéstnast, sedàmnast, osàmnast, devàmnast.</i> <i>Dvājaset, dvājast jèna, dvājast dvā; trijese^at, trijest jèna; četirdesēt, pèdesēt, šezdesēt, sède^amdesēt, òsamdesēt, dèvadesēt.</i> <i>Nu stòte, nu stòten oš jèna, nu stòten oš dvā, nu stòten oš trī, nu stòten oš četēr; dvī stòtine, trī stòtēn, jèna mil'jār.</i></p>	<p>Jèdan, dvā, trī, četīri, pēt, šest, sèdam, òsam, dèvēt, dèset. [1-10] Jedànaest, dvánaest, trínaest, četīnaest, pètnaest, šesnaest, sedàmnaest, osàmnaest, devètnaest. [11-19] Dvādeset, dvādeset i jèdan, dvādeset ì dvā; trīdeset, trīdeset i jèdan; četrdèsēt, pedèsēt, šezdèsēt, sedamdèsēt, osamdèsēt, devedèsēt. [20-90] Jèdnu stòtinu, jèdnu stòtinu i jèdan, jèdnu stòtinu ì dvā, jèdnu stòtinu ì trī, jèdnu stòtinu i četīri; dvīje stòtine, trī stòtine, jèdna tīsuća. [100-1000]</p>
---	--

55. Nomi di luoghi e di persone

- (84) La piazza principale di Acquaviva si chiama *pjàca široka nàza críkvě* (ital. *piazza Italo-slava*) e le quattro vie principali *púte do kríž* (ital. *via Calvaria*), *púte do fūnde* (ital. *via Fontana*), *pútě do búrge* (ital. *via Borgo*) e *pút' do kórti* (ital. *via Troche*). Delle due fontane l'una si chiama *Murmurìc* (ital. *fontana Mormorizza*) e l'altra *Pišáre^aj*, gen. *Pišárel^a* (ital. *fontana Pisciarello*).

Prima si usavano i nomi *Jív'an* (Giovanni), *Jūr* (Giorgio), *Māra* (Maria). I nomi di santi più in uso sono *Stípeter* (S. Pietro), *Stív'an* (S. Giovanni), *Stilûc* (S. Lucia), *Stí Filič* (S. Felice), *Stí Mikêla* (S. Michele), *Standōun* (S. Antonio), *Stí Blāž* (S. Biase), *Stí Mārij* (S. Maria).

56. La canzone di maggio

<p>(88) <i>Māj je nami dōnijā līpe dāna,</i> <i>ja vidēm, dūbe^a, pūne (= pūnne)</i> <i>vāše grānē.</i></p>	<p>Māj je nāma dōnio lījepe dāne, jā vīdīm, stābla, pūne vāše grāne.</p>
---	--

Maggio ci ha portato bei giorni,
io vedo, alberi, pieni i vostri rami.